

wijs arbeid
g data zorg
onderwijs
e zekerheid
wetenschap
org welzijn
mobiliteit
jn beleids-

Het ITS maakt deel uit
van de Radboud
Universiteit Nijmegen

evaluatie, monitoring,
effectonderzoek en data

Goed (genoeg) geleerd?

Mbo-ers en bedrijven over het aanleren van
gezond en veilig werken in het mbo

P. Gielen | P. Boekhoorn

2015-04-30

Bureau
Boekhoorn
Sociaal-wetenschappelijk
Onderzoek

Projectnummer: 34001845

© 2015 ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het ITS van de Radboud Universiteit Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Voorwoord

Een belangrijke doelstelling van het huidige overheidsbeleid is dat Nederlanders gezond en veilig kunnen werken, vanaf de start in hun eerste baan tot aan hun pensioen. In het *Nationaal Programma Preventie 'Alles is Gezondheid'* is onder meer opgenomen dat het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de MBO Raad gezamenlijk verkennen hoe het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen kan worden verbeterd.

Met het oog op deze verkenning en in opdracht van de Directie Gezond en Veilig Werken van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft het ITS een grootschalig onderzoek uitgevoerd waarvan de rapportage hier voor u ligt. Er wordt hierbij op diverse manieren ingegaan op de vraag hoe studenten en gediplomeerden van het mbo, vertegenwoordigers van (leer)bedrijven en stakeholders van betrokken organisaties aankijken tegen het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen. Zijn zij positief, of negatief? En zo ja, over welke aspecten zijn zij dat dan? En hoe hangen deze positieve of negatieve percepties samen met kenmerken van de studenten, organisaties en bedrijven? Bovendien wordt ingegaan op de vraag hoe het aanleren van gezond en veilig werken beter in de mbo-opleidingen kan worden verankerd.

Mede namens de onderzoekers Patricia Gielen van het ITS en Paul Boekhoorn van BBSO, waarmee voor dit onderzoek werd samengewerkt, bedank ik de Directie Gezond en Veilig Werken van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de begeleidingscommissie hartelijk voor hun bijdrage bij de uitvoering van het onderzoek. Ook voor de medewerkers van de bedrijven, de alumni en de huidige studenten van de in dit onderzoek participerende mbo-opleidingen van de ROC's en de stakeholders spreek ik grote waardering uit. Zij waren volop bereid om enquêtes in te vullen en om mee te doen aan de gesprekken die de onderzoekers mochten voeren. Deze gesprekken hebben geleid tot een breder en diepgaander inzicht in de resultaten die zijn verkregen uit de enquêtes. Voor empirisch onderzoek dat een bijdrage wil leveren aan het verkrijgen van meer inzicht in beleid is die grote bereidheid om informatie te geven, onmisbaar.

ITS, Radboud Universiteit,

Dr. Jeroen Winkels, directeur

Inhoud

Voorwoord	iii
Managementsamenvatting	1
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding en doel van het onderzoek	9
1.2 Aanleren gezond en veilig werken in het mbo als thema	9
1.3 Onderzoeksvragen	11
1.4 Conceptueel onderzoeksmodel Aanleren van gezond en veilig werken	12
1.5 Onderzoeksaanpak	14
2 Oordeel over het aanleren van gezond en veilig werken	21
2.1 Samenvatting	21
2.2 Cijfers voor het aanleren van gezond en veilig werken	22
2.2.1 Cijfers mbo-ers	22
2.2.2 Cijfers bedrijven	25
2.3 Oordelen uit de praktijk	26
3 Begeleiding, instructie en training	29
3.1 Samenvatting	29
3.2 De meningen van mbo-ers en bedrijven	30
3.3 Gezond en veilig werken in het bedrijf	32
3.4 Trainingen in (leer)bedrijven	34
4 Goed aangeleerd om gezond en veilig te werken?	37
4.1 Samenvatting	37
4.2 Goed of niet goed geleerd?	39
4.3 Niet van toepassing	44
4.4 Belang dat de mbo-opleiding verbetert?	46
4.5 Waar leren?	46
5 Verbeteren aanleren gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen?	49
5.1 Samenvatting	49
5.2 Verbeterpunten mbo-ers en bedrijven, rol bedrijf	51
5.2.1 Het onderwerp gezond en veilig werken	51
5.2.2 Afstemming school en bedrijf	52
5.2.3 Praktijkgericht onderwijs	53
5.2.4 Andere onderwerpen	54
5.3 De rol van het leerbedrijf	54
5.4 Verbeterpunten stakeholders	56

6 Inspirerende voorbeelden	59
6.1 Samenvatting	59
6.2 Goede voorbeelden van mbo-ers	59
6.3 Goede voorbeelden bedrijven en stakeholders	61
7 Bijlagen	65
7.1 Literatuur	65
7.2 Uitgebreide toelichting conceptueel model	67
7.3 Steekproef en respons bedrijven	70
7.4 Steekproef en respons gediplomeerden	71
7.5 Steekproef en respons studenten	72
7.6 Cijfermatig oordeel mbo-ers	73
7.7 Cijfermatig oordeel bedrijven	74
7.8 Regressieanalyse mbo-ers	75
7.9 Regressie analyse bedrijven	78
7.10 Tabellen instructie en toezicht	81
7.11 Goed geleerd in de mbo-opleiding	82
7.12 Niet van toepassing	83
7.13 Aandachtspunten mbo-ers niet goed geleerd per opleidingsdomein	85
7.13.1 Onderwijssector Groen	85
7.13.2 Onderwijssector Economie	85
7.13.3 Onderwijssector Zorg	86
7.13.4 Onderwijssector techniek	86
7.14 Belang om de mbo-opleiding te verbeteren	88
7.15 Waar aanleren?	89
7.16 Vragenlijst bedrijven	91
7.17 Vragenlijst studenten Gezond en veilig vakmanschap	104

Managementsamenvatting

Aanleiding onderzoek

De directie Gezond en Veilig Werken van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft een ontwikkelingsrol in het beleid rondom gezond en veilig werken en duurzame inzetbaarheid. Het streven van de directie is dat mensen gezond en vitaal kunnen werken tot aan hun pensioen. In het Nationaal Programma Preventie 'Alles is Gezondheid' is opgenomen dat het ministerie van SZW met ondermeer het ministerie van OCW en de MBO Raad zal verkennen hoe het aanleren van gezond en veilig werken in het middelbaar beroepsonderwijs kan worden verbeterd. Eerder onderzoek (Iedema, 2014) aan de aanbodkant bij de mbo-opleidingen laat een grote variatie in de onderwijspraktijk zien. De opdrachtgever signaleert dan ook dat 'er ruimte is voor verbetering'. Om verbetering te bewerkstelligen is inzicht in percepties van (voormalige) studenten/werknemers en van bedrijven relevant. Daarmee wordt inzichtelijk of er een gat zit tussen aanbod- en vraagkant.

Hoofd- en deelvragen van het onderzoek

Hoofdvraag van dit in opdracht van SZW geëntameerde onderzoek is hoe bedrijven en (voormalig) mbo-studenten het aanleren van gezond en veilig werken in mbo-opleidingen beoordelen.

De hoofdvraag is nader gespecificeerd in de volgende vier onderzoeksvragen:

1. Zijn (leer-)bedrijven en (voormalig) mbo-studenten van mening dat de mbo-opleidingen (inclusief leerbedrijven) voldoende aandacht besteden aan het aanleren van gezond en veilig werken? Sluit de opleiding voor wat betreft dit thema voldoende aan bij de behoeften in de bestaande praktijk? Zijn hier verschillen in aan te wijzen voor wat betreft onderwijs- en bedrijfssectoren, het opleidingsniveau en de omvang van het bedrijf?
2. Indien de opleidingen niet aansluiten, waar ontbreekt het aan, welke verbeteringen zijn wenselijk? Hoe ziet het 'ideaalplaatje' er voor bedrijven, respectievelijk mbo-studenten uit?
3. Zien (leer)bedrijven een rol voor zichzelf, voor het bedrijfsleven of juist voor andere partijen voor het realiseren van verbeteringen? Welke bijdrage zouden (leer)bedrijven en het bedrijfsleven kunnen leveren aan deze verbeteringen?
4. Zijn er mbo-opleidingen en erkende leerbedrijven waar volgens (oud)studenten en bedrijven 'een wereld te winnen' valt voor wat betreft een betere aansluiting aanbod- en vraagkant? En biedt de mbo-opleiding, al dan niet met hulp van het bedrijfsleven, (realiseerbare) verbetermogelijkheden? Zijn er mbo-instellingen die gelden als 'goede voorbeelden' in dit verband?

Onderzoeksaanpak

Om de hoofd- en deelvragen naar de beoordeling van het aanleren van gezond en veilig werken in het middelbaar beroepsonderwijs adequaat te kunnen beantwoorden, is een ‘multimethod approach’ toegepast met zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden. De onderzoeksaanpak omvatte de volgende onderdelen: deskresearch, ‘face to face’ en telefonische interviews met ‘stakeholders’ en met bedrijven, interviews met groepen mbo-leerlingen en grootschalige enquêtes onder (voormalige) mbo-studenten en onder (leer)bedrijven. De geïnterviewde stakeholders zijn afkomstig van de Inspectie SZW, kenniscentra en sectorinstituten en brancheorganisaties, werkgevers- en werknemersorganisaties en aanbieders van scholing en advies en uitvoerders van projecten gericht op gezond en veilig werken en intermediaire organisaties voor het mbo-onderwijs, zoals de MBO Raad en SBB. In totaal zijn 50 gesprekken gevoerd en 1859 enquêtes van mbo-ers en 354 enquêtes van bedrijven in het onderzoek geanalyseerd. Het onderzoek onder de mbo-ers betreft studenten en gediplomeerden van mbo-opleidingen van vier onderwijssectoren, namelijk de sectoren techniek, groen, economie en zorg. Het onderzoek onder de bedrijven betreft (leer)bedrijven in bedrijfstakken waar mbo-ers werken.

Belangrijkste resultaten

De belangrijkste resultaten van het onderzoek worden in het volgende op basis van de voornoemde onderzoeksvragen gepresenteerd.

Aandacht voor aanleren gezond en veilig werken in het mbo

Bedrijven en mbo-ers zijn, globaal beschouwd, gematigd positief over het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen¹. Bij de toekenning van een cijfer geven zij een bijna ruim voldoende (mbo-ers geven gemiddeld een 6,8, bedrijven een 6,6). Het gemiddelde oordeel over het aanleren van veilig werken is iets positiever dan het oordeel over het aanleren van gezond werken. De huidige studenten oordelen gemiddeld iets positiever dan de gediplomeerden, die weer iets positiever oordelen dan de bedrijven, maar de verschillen tussen deze groepen respondenten zijn gemiddeld beschouwd nagenoeg verwaarloosbaar.

De spreiding in de beoordelingscijfers is echter groot bij de geënquêteerde (oud) studenten en bedrijven, waarbij er zowel uitgesproken positieve als negatieve oordelen zijn. Zo geeft bijna een vijfde deel van de mbo-ers een vijf of lager aan de school voor het aanleren van veilig werken ter voorbereiding op de stage, terwijl bijna een derde deel van hen juist een 8,5 of hoger toekent.

1 Voor de volledigheid wordt benadrukt dat de beoordeling een subjectief oordeel is van (voormalige) studenten en (leer)bedrijven over het aanleren gezond en veilig werken in de mbo-opleiding. Het is niet een feitelijke en onafhankelijke meting van (het aanleren van) gezond en veilig werken.

Bij de mbo-ers (studenten en gediplomeerden) zijn, ofschoon significant, kleine verschillen gevonden in hun beoordeling van het aanleren van gezond en veilig werken. Het blijkt dat:

- mbo-ers het aangeleerde op het leerbedrijf positiever beoordelen dan op de mbo-school;
- mbo-ers met niveau 2 iets hogere cijfers geven dan de mbo-ers met niveau 4;
- mbo-ers met een stage-/leerwerkplek in grote leerbedrijven positiever zijn dan de mbo-ers in kleine leerbedrijven;
- mbo-ers van de opleidingsdomeinen die een grotere kans hebben om op een werkplek blootgesteld te worden aan arbeidsrisico's, positiever oordelen dan mbo-ers van opleidingsdomeinen die hier een lagere kans op hebben. In het algemeen betekent dit dat bijvoorbeeld de mbo-ers met een techniekopleiding het aanleren van gezond en veilig werken iets positiever beoordelen dan de mbo-ers met een economieopleiding. Mbo-ers techniek geven echter ook, vaker dan de andere mbo-ers, aan dat er een aanvullende training binnen het bedrijf noodzakelijk is omdat de opleiding niet (geheel) aan de eisen van het bedrijf voldoet.

Ook uit de interviews met stakeholders, bedrijven en studenten komt een gematigd positief beeld naar voren over het aanleren van gezond en veilig werken. Dat oordeel is wederom niet eenduidig maar gevarieerd en genuanceerd. Zo oordelen de geïnterviewde grotere bedrijven positiever over de mbo-opleidingen dan de kleinere bedrijven. De stakeholders geven aan dat de variatie in het mbo-onderwijs en de bedrijven erg groot is. Zij oordelen niet zonder meer positief dan wel negatief, maar geven zowel goede en minder goede voorbeelden. In het algemeen wordt volgens hen bij het aanleren van gezond en veilig werken in het mbo het accent meer op veilig werken dan op gezond werken gelegd.

Om een meer gedifferentieerd beeld te krijgen van de verschillende aspecten die kenmerkend zijn voor (het aanleren van) gezond en veilig werken, zijn aan de mbo-ers en bedrijven 23 items voorgelegd ter nadere beoordeling.

Gemiddeld over alle 23 uitgevraagde aspecten vindt driekwart van de mbo-ers dat ze gezond en veilig werken goed in de mbo-opleiding hebben aangeleerd². Dit betekent tevens dat ongeveer een kwart van de mbo-ers vindt dat gezond en veilig werken niet goed worden aangeleerd.

Het oordeel van de bedrijven is minder positief: bijna de helft van bedrijven vindt dat (gemiddeld over alle 23 uitgevraagde aspecten van) gezond en veilig werken niet goed worden aangeleerd. Bedrijven zijn dus kritischer over het aanleren van gezond en veilig werken dan de mbo-ers.

Zowel mbo-ers als bedrijven zijn, in vergelijking met andere aspecten van gezond en veilig werken, relatief positief over het aanleren van de volgende drie items in de mbo-opleiding:

- de risico's van het vak herkennen en er bewust mee om gaan;
- het opvolgen van de veiligheidsinstructies;
- het op de juiste wijze gebruiken van persoonlijke beschermingsmiddelen.

2 Het betreft een gemiddeld cijfer; het betekent derhalve niet dat driekwart van de mbo-ers en de helft van de bedrijven positief oordeelt over het aanleren van alle 23 aspecten.

Nadere bestudering laat bij de mbo-ers zien dat meer dan driekwart van hen ook positief oordeelt over het aanleren van twee andere items: het gebruik van hulpmiddelen en de eigen verantwoordelijkheid van een stagiaire/werknemer als het gaat om gezond en veilig werken. Voor zover dat binnen het bedrijf van toepassing is, zijn de bedrijven relatief positief over het aanleren door mbo-ers van veilig werken in mogelijk gevaarlijke situaties, werken in lawaaierige omgevingen en werken met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen.

Uit het onderzoek komt naar voren dat er tevens verscheidene items zijn die volgens de betrokkenen niet goed worden aangeleerd. Zowel bedrijven als mbo-ers geven aan dat vooral de volgende items vaak niet goed worden geleerd:

- de mogelijkheden om de fysieke arbeidsbelasting te verminderen:
 - door de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten;
 - door herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt;
- de mogelijkheden om de psychosociale arbeidsbelasting te verminderen:
 - om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer;
 - om te gaan met werkdruk.

Mbo-ers en bedrijven oordelen bovendien, meer dan gemiddeld, negatief op een aantal andere items. Bijna een derde van de mbo-ers geeft aan dat zij niet goed geleerd hebben het gesprek aan te gaan met de leidinggevende en collega's over gezond en veilig werken. Ook uit andere onderdelen van de enquête komt naar voren dat een vergelijkbaar deel van de mbo-ers meer ondersteuning van de school wil om gezond en veilig werken op de stageplaats bespreekbaar te maken.

Daarnaast geeft meer dan de helft van de bedrijven aan dat mbo-ers niet goed geleerd hebben om hun gezondheid te bewaken.

Indien we het opleidingsniveau van de mbo-ers in beschouwing nemen, valt op dat de mbo-ers van niveau 4 kritischer zijn over het aanleren van gezond en veilig werken dan de mbo-ers van lagere niveaus. Vergeleken met andere mbo-ers geven de niveau 4 mbo-ers vaker aan dat zij niet goed geleerd hebben om de fysieke arbeidsbelasting te verminderen en vaardigheden zodanig te oefenen dat zij veilig en gezond kunnen werken. Bovendien oordelen zij vaker dat ze minder goed geleerd hebben om het gesprek aan te gaan met de leidinggevende en collega's over veilig en gezond werken en om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer.

In het (gemiddeld) oordeel van de mbo-ers over het aangeleerde in de opleiding zijn nagenoeg geen verschillen gevonden tussen mannelijke en vrouwelijke mbo-ers, studenten en gediplomeerden en tussen bol-ers en bbl-ers. Zij geven (bijna) even vaak aan dat ze de aangeboden items al dan niet goed hebben aangeleerd.

Uit de enquête onder de mbo-ers komt bovendien naar voren dat het thema 'veilig en gezond werken' meer aandacht behoeft op het moment dat zij stage gaan lopen of een leerwerkplek verwerven. Een groot deel van hen (meer dan vier op de tien) wordt namelijk niet (altijd) voorlicht over de risico's voorafgaand aan de start van de stage/leerwerkplek en bij het wisselen van de werkzaamheden op de stageplaats. Een op de vijf mbo-ers geeft aan dat zij niet weten

wat zij zouden moeten doen bij een onveilige situatie op de stage/leerwerkplek en een kwart meldt dat er geen of slechts soms toezicht is op de stage/leerwerkplek voor het bewaken van de regels voor gezond en veilig werken. Mbo-ers worden daarin ook niet altijd 'gehoord' door het (leer)bedrijf: een kwart geeft aan dat leidinggevenden en collega's niet open staan voor kritische opmerkingen en vragen over veilig en gezond werken.

Aandachtspunten voor verbeteringen

Hoewel het globale oordeel van zowel de mbo-ers als de bedrijven over het aanleren van gezond en veilig werken gematigd positief is, vindt ook een deel van de respondenten dat verbeteringen wenselijk zijn. Daarbij is er een sterke voorkeur van de mbo-ers én de (leer)bedrijven om de verbeterpunten zowel op de school als in het leerbedrijf op te nemen.

Er zijn diverse aspecten die op basis van de beoordeling van bedrijven en mbo-ers aandacht vragen. Het thema 'gezond werken' komt minder goed aan bod in de mbo-opleidingen dan het thema 'veilig werken'. Bovendien verdient het thema aanleren van gezond en veilig werken bij de hogere niveaus binnen de mbo-opleiding meer aandacht, gezien het minder positieve oordeel van de niveau 4 studenten in vergelijking met de andere niveaus. De aansluiting van de behoeften aan het aanleren van gezond en veilig werken is tevens als minder goed beoordeeld bij de kleinere leerbedrijven in vergelijking met de grotere leerbedrijven. Bij een beoordeling van het aanleren van gezond en veilig werken naar onderwijssector komt naar voren dat het aanleren van gezond en veilig werken niet alleen belangrijk is voor de 'bekende' onderwijssectoren waar vaker arbeidsrisico's voorkomen (techniek, groen en zorg), maar ook voor de onderwijssector economie waar dergelijke risico's minder prominent aanwezig lijken.

Een derde van de mbo-ers heeft zelf verbeteringen voor de mbo-opleidingen aangedragen met betrekking tot het thema 'aanleren van veilig en gezond werken'. We noemen hier enkele voorbeelden van hun voorstellen die zij vaker hebben benoemd. Het thema 'veilig en gezond werken' als (verplicht) vak of integraal in het curriculum opnemen. In de lessen aandacht besteden aan kennisoverdracht, bewustwording en uitwisseling van (stage-)ervaringen. De mbo-ers opteren vooral voor praktijkgerichte lessen met actieve werkvormen, up to date lesmateriaal, training en instructie. De mbo-ers wijzen er op dat dergelijke lessen praktijkgerichte docenten vergen, maar geven ook aan dat door externe sprekers en via bedrijfsbezoeken praktijkvoorbeelden kunnen worden aangedragen. Tot slot zijn er mbo-ers die vinden dat de stage intensievere contacten met de docent of tussen school en bedrijf vergt zodat er meer toezicht en controle mogelijk is.

Het algemene beeld van de bedrijven is dat de basis van het anticiperen op en omgaan met fysieke en psychosociale arbeidsrisico's op school zou moeten worden aangeleerd. Een verbeterpunt hierbij is dat het belangrijk is dat er ook in leerbedrijven meer aandacht aan wordt besteed. Dat vergt wel intensiever overleg met docenten en goede afspraken met studenten over de risico's op het leerbedrijf. Daarnaast vinden zij het belangrijk dat er in de opleiding (op school) meer praktijkervaring opgebouwd wordt bij studenten en docenten. Tevens benoemen de bedrijven specifieke veiligheidstechnische aandachtspunten om het omgaan door mbo-ers met

(on)veiligheid en (on)gezondheid in de mbo-opleiding te verbeteren (zoals het behalen van een VCA en steigerdiploma, het leren omgaan met elektrische schakelingen en spanning).

Ook de geïnterviewde stakeholders wijzen op het belang van een verbetering van het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen. Zo hebben organisaties die scholingstrajecten aanbieden en ook de Inspectie SZW het beeld dat het aanbod van veilig en gezond werken in de mbo-opleidingen te breed en te weinig specifiek is, dat scholen weinig zicht hebben op het gebruik van de beschikbare instrumenten en systematieken en dat de (praktijk)deskundigheid binnen de scholen kan worden verbeterd. Maar de stakeholders wijzen ook op een complex van factoren die een rol spelen. Het goed kunnen aanleren van gezond en veilig werken binnen een mbo-opleiding is onder meer afhankelijk van de deskundigheid van docenten, het beleid van de school, de financiering, de druk die sociale partners en regionaal bedrijfsleven uitoefenen. Al deze factoren spelen, in meer of mindere mate, een rol bij een adequate positionering van dit thema binnen het mbo-onderwijs.

Realiseren van verbeteringen

Om de gewenste verbeteringen in het aanleren van gezond en veilig werken door te voeren, is meer dan driekwart van de bedrijven die verbetering wensen van mening dat zowel de school als het leerbedrijf 'aan zet is'. De (leer)bedrijven zelf zijn echter terughoudend over hun rol: ruim twee derde van de bedrijven geeft aan dat zij geen expliciete rol voor het bedrijf zien in het doorvoeren van verbeteringen. Bijna een derde van de (leer)bedrijven geeft aan wel een rol voor hun bedrijf te zien. Men geeft aan bij te kunnen dragen aan een betere inhoudelijke afstemming tussen school en leerbedrijf en het realiseren van een betere afstemming tussen theorie en praktijk door gastlessen te verzorgen en praktijkvoorbeelden te bieden. Maar bedrijven wijzen ook op hun beperkte mogelijkheden om de mbo-opleidingen (meer) te ondersteunen omdat zij al leerbedrijf zijn en/of te klein om hierin extra tijd en geld te investeren.

Het realiseren van verbeteringen wordt door verscheidene geïnterviewde organisaties wenselijk geacht. De geïnterviewde stakeholders benoemen uiteenlopende mogelijkheden. Aangegeven wordt dat het middelbaar beroepsonderwijs veel meer gebruik kan maken van bestaande bronnen zoals instrumenten, aanpakken, arbocatalogi, RI&E, deskundigheid en casuïstiek uit bedrijven en kennisinstellingen, docentenstages, platforms en uiteenlopende initiatieven (zoals 5xBeter). Mogelijkheden worden gezien om op deze manier de deskundigheid in de scholen te bevorderen en het aanleren van gezond en veilig werken integraal in de loopbaanoriëntatie en het curriculum te verwerken. Voor het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven binnen dit thema, zien enkele stakeholders mogelijkheden om het onderwerp in (regionale) netwerken van onderwijs met bedrijfsleven actiever te agenderen. De stakeholders verschillen van mening over nut en noodzaak van aangescherpte eisen ten aanzien van certificering van leerbedrijven. Het merendeel signaleert dat certificering van leerbedrijven geen waarborgen biedt voor het optimaal begeleiden van aanleren van gezond en veilig werken.

Uit de gesprekken met de bedrijven destilleren we een verschil tussen grotere en kleinere bedrijven. Grote bedrijven geven vaker dan kleine bedrijven aan dat zij in samenwerking met de mbo-opleidingen komen tot afstemming met de mbo-opleiding over de leerinhouden. Zij stellen

meer eisen ten aanzien van (het aanleren van) veilig en gezond werken. Grote bedrijven hebben daartoe meer mogelijkheden (bijvoorbeeld inzet van een arbocoördinator) en hebben een groter (personeels)belang dan kleinere bedrijven.

De overheid kan op verschillende manieren een aanvullende rol spelen volgens bedrijven en stakeholders. Zo worden vooral het monitoren van het aanleren van gezond en veilig werken in de BPV monitor en het opzetten van een laagdrempelig meldpunt voor studenten en jongeren als belangrijke wensen genoemd.

Goede voorbeelden

Op velerlei manieren zijn in het onderzoek voorbeelden achterhaald van wijzen waarop men (goed) aanleert om gezond en veilig te werken. Op basis van de enquête onder mbo-ers zijn geen specifieke scholen of mbo-opleidingen aan te wijzen die expliciet als ‘heel goed’ worden beoordeeld.

Bijna een vijfde van de mbo-ers, van uiteenlopende opleidingsrichtingen en scholen, heeft de open vraag naar goede voorbeelden ingevuld. De voorbeelden hebben betrekking op het ontwikkelen van goede routines om fysieke belasting en ongevallen te voorkomen (uitvoeren van technische handelingen, gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen, hulpmiddelen en kennis protocollen), terwijl een kleiner deel van de mbo-ers wijst op de mogelijkheden om te leren omgaan met stress en werkdruk.

De enquête onder de bedrijven laat voorbeelden zien die zij als een ‘goede praktijk’ beschouwen, waarin veelal wordt verwezen naar een enkele opleiding, een techniek of naar het VCA. Een voorbeeld dat mede als ‘goede praktijk’ is omschreven, heeft betrekking op het overleg tussen mbo-opleiding en regionale stagebedrijven over arbo-wettelijke verplichtingen. Een ander ‘goed voorbeeld’ is het actief inzetten van de leerlingen bij het inventariseren van onveilige situaties en het opstellen van verbeterplannen.

Uit de gesprekken met bedrijven en stakeholders blijkt dat in regionale netwerken, projecten en maatwerktrajecten onderwijs en bedrijfsleven wordt samengewerkt. Als positieve voorbeelden van een samenwerking zijn genoemd onder andere de Trainingsfabriek in Rotterdam, De Technische van ROC Nijmegen en 5xBeter.

In het rapport zijn zeven positieve voorbeelden nader uitgewerkt waarin het aanleren van gezond en veilig werken op verschillende manieren vorm krijgt en die ter inspiratie dienen om de samenwerking tussen scholen, leerbedrijven en stakeholders te verbeteren.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel van het onderzoek

De directie Gezond en Veilig Werken (G&VW) van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft een ontwikkelingsrol voor het beleid inzake gezond en veilig werken en duurzame inzetbaarheid. Het streven van de directie is dat mensen gezond en vitaal kunnen werken tot aan hun pensioen. Zij ziet in het streven naar duurzame inzetbaarheid een belangrijke rol weggelegd voor werkgevers en werknemers om samen maatregelen te nemen op het terrein van arbeid en gezondheid.

In het Nationaal Programma Preventie ‘Alles is gezondheid...’ is in dit kader opgenomen dat het ministerie van SZW, met ondermeer het ministerie van OCW en de MBO Raad, zal verkennen hoe het *aanleren van gezond en veilig werken in de beroepsopleidingen* kan worden verbeterd. In het (beroeps)onderwijs leren om gezond en veilig te werken, biedt de beste basis om later tijdens de loopbaan minder kans te lopen op een arbeidsongeval of gezondheidsschade.

De directie G&VW heeft in een eerder stadium onderzoek laten uitvoeren naar de aanbodkant, i.c. het middelbaar beroepsonderwijs (Iedema, 2014). Zij heeft laten inventariseren hoe in de onderwijspraktijk, in de scholen in lessen en praktijkvorming, invulling wordt gegeven aan het aanleren van gezond en veilig werken. Dit onderzoek aan de aanbodkant bij de mbo-opleidingen laat een grote variatie in de onderwijspraktijk zien. Het ministerie van SZW signaleert op basis van het onderzoek dat ‘er ruimte is voor verbetering’. Om verbetering te bewerkstelligen is ook inzicht in de vraagzijde van belang, dat wil zeggen bij studenten, bij jonge werknemers en bij bedrijven die werknemers met een mbo-opleiding in dienst nemen. Daarmee wordt inzichtelijk of er een gat zit tussen aanbod- en vraagkant. Het voorliggende onderzoek richt zich vanuit deze achtergrond op de vraagkant van het aanleren van gezond en veilig werken.

1.2 Aanleren gezond en veilig werken in het mbo als thema

Onderzoek in opdracht van de MBO Raad (Iedema, 2014) geeft zicht op de stand van zaken en opvattingen van betrokkenen in de mbo-opleidingen³ over het aanleren van gezond en veilig werken. Het rapport beschrijft hoe in de kwalificatiedossiers veiligheid en gezondheid over het algemeen wel in algemene termen worden genoemd maar nauwelijks in de kerntaken en werkprocessen nader gespecificeerd. Het is veelal aan de school en de docent om invulling te geven aan het aanleren van gezond en veilig werken voor zover beschreven in de kwalificatiedossiers

3 De mbo-opleidingen worden verzorgd door 45 ROC's, 11 AOC's en 12 vakinstellingen en niet bekostigde (commerciële geaccrediteerde) opleidingsinstituten.

en in loopbaan en burgerschap. Iedema concludeert: ‘Dat betekent dat er geen eenduidige inhoudelijke basis is waaraan alle leerlingen binnen een richting voldoen, wanneer zij het diploma hebben behaald.’

Uit een inventarisatie binnen het onderwijs komt een vergelijkbaar beeld naar voren (Terörde, 2014). Daaruit blijkt dat in de exameneisen van mbo, vmbo en praktijkschool in algemene beoordelingen staat wat de kennis en vaardigheden ten aanzien van veilig en gezond werken moeten zijn voor het behalen van het diploma. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de exameneisen is echter niet uniform. Onderwijsinstellingen bepalen dit zelf. De docent heeft een grote invloed op de wijze waarop les wordt gegeven in veiligheid en gezondheid. Het referentiekader van de docent is bepalend voor hetgeen hij de leerlingen leert. Hoe de docent is opgeleid op het gebied van veiligheid en gezondheid en of hij wordt bijgeschoold en begeleid op dat gebied is echter twijfelachtig. De arbocoördinator van de onderwijsinstelling heeft geen taken bij de invulling van lessen en bij bijscholing en begeleiding van docenten. Ook bij het beoordelen en bezoeken van stageplaatsen speelt het onderwerp veiligheid en gezondheid maar een kleine rol.

Naast deze twee studies zijn er voorbeelden van onderzoeken waarin, op basis van gesignaleerde verhoogde arborisico's, geconcludeerd wordt dat het mbo-onderwijs een rol kan spelen door in de mbo-opleiding aandacht te besteden aan gezond en veilig werken.

Ketelaars (2014) heeft onderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden om de preventie van gezondheidsproblemen bij verpleegkundigen te verbeteren. Het onderzoek is uitgevoerd omdat relatief veel verpleegkundigen, kort na de start van hun loopbaan, gezondheidsklachten ontwikkelen. De beginnende verpleegkundigen in haar onderzoek geven aan dat zij behoefte hebben aan meer kennis over hoe zij gezondheidsklachten door het werk kunnen voorkomen. Daarnaast hebben zij behoefte aan psychosociale en fysieke ondersteuning. Ketelaars concludeert dat de verpleegkundeopleiding meer aandacht moet besteden aan de beroepsrisico's voor de gezondheid.

Om ongevallen en fysieke en mentale onveilige situaties te voorkomen en bespreekbaar te maken, is CNV Jongeren in 2012, ondersteund door het Ministerie van SZW de Lifeguardscampagne begonnen. De Lifeguardscampagne richt zich op bewustwording en empowerment van jongeren, in leerbedrijven en op scholen.

De Onderzoekraad voor de Veiligheid⁴ concludeert dat gevaren van mestgassen onderschat worden. De Raad rapporteert tussen 1980 en 2013 tenminste 35 ernstige ongevallen waarbij 57 slachtoffers vielen waarvan 28 doden. Veehouders, loonwerkers en anderen die met mest werken realiseren zich onvoldoende dat de vrijkomende gassen dodelijk kunnen zijn en kennis en voorzorgsmaatregelen vergen. De Raad adviseert de brancheorganisaties om kennis over mestgas problematiek te verzamelen en te verspreiden en het onderwerp ‘veilig werken met mest’ structureel wordt opgenomen in de agrarische opleidingen en dat de voorschriften voor het werken in besloten ruimten met mestgassen aangescherpt worden.

4 <http://www.onderzoekraad.nl/onderzoek/1959/dodelijk-ongeval-in-mestsilo-te-makkinga/publicatie/1517/gevaren-mestgassen-onderschat>

1.3 Onderzoeksvragen

Centrale vraagstelling van het onderzoek is:

hoe beoordelen bedrijven en (voormalig) mbo-studenten (de behoefte aan) het aanleren van gezond en veilig werken in mbo-opleidingen?

De hoofdvraag is nader gespecificeerd in de volgende vier onderzoeksvragen:

1. Zijn (leer-)bedrijven en (voormalig) mbo-studenten van mening dat de mbo-opleidingen (inclusief leerbedrijven) voldoende aandacht besteden aan het aanleren van gezond en veilig werken? Sluit de opleiding voor wat betreft dit thema voldoende aan bij de behoeften in de bestaande praktijk? Zijn hier verschillen in aan te wijzen voor wat betreft onderwijs- en bedrijfssectoren, het opleidingsniveau en de omvang van het bedrijf?
2. Indien de opleidingen niet aansluiten, waar ontbreekt het aan, welke verbeteringen zijn wenselijk? Hoe ziet het ‘ideaalplaatje’ er voor bedrijven, respectievelijk mbo-studenten uit?
3. Zien (leer)bedrijven een rol voor zichzelf, voor het bedrijfsleven of juist voor andere partijen voor het realiseren van verbeteringen? Welke bijdrage zouden (leer)bedrijven en het bedrijfsleven kunnen leveren aan deze verbeteringen?
4. Zijn er mbo-opleidingen en erkende leerbedrijven waar volgens (oud)studenten en bedrijven ‘een wereld te winnen’ valt voor wat betreft een betere aansluiting aanbod- en vraagkant? En biedt de mbo-opleiding, al dan niet met hulp van het bedrijfsleven, (realiseerbare) verbetermogelijkheden? Zijn er mbo-instellingen die gelden als ‘goede voorbeelden’ in dit verband?

Centrale thema's in het onderzoek zijn vanuit deze vraagstelling derhalve:

- het oordeel van bedrijven en (voormalige) mbo-studenten over het geleerde in de opleidingen op het terrein van veilig en gezond werken, in relatie tot de praktische ervaringen met eisen op de werkvloer;
- de mogelijke verschillen in het oordeel hierover naar onderwijs- en bedrijfssector, naar studentkenmerken (waaronder opleidingsniveau) en bedrijfskenmerken (waaronder omvang van het bedrijf). In het onderzoek is een selectie gemaakt van (oud)studenten die een mbo-opleiding volgen of hebben gevolgd in vier onderwijssectoren, namelijk de onderwijssectoren techniek, groen, zorg en economie;
- de mogelijke verbeteringen bij een negatief oordeel over de aansluiting tussen het geleerde en eisen van de praktijk binnen het bedrijf op dit thema;
- de perceptie over de mogelijke rol en bijdrage van bedrijfsleven, mede in relatie tot de mogelijke rol en bijdragen van onderwijs en overheid;
- de aansluiting van kenmerken van opleidingen/programma's op eisen van de bedrijfspraktijk en voorbeelden van opleidingen ('best practices') en bedrijven waar in dit kader veel van te leren valt.

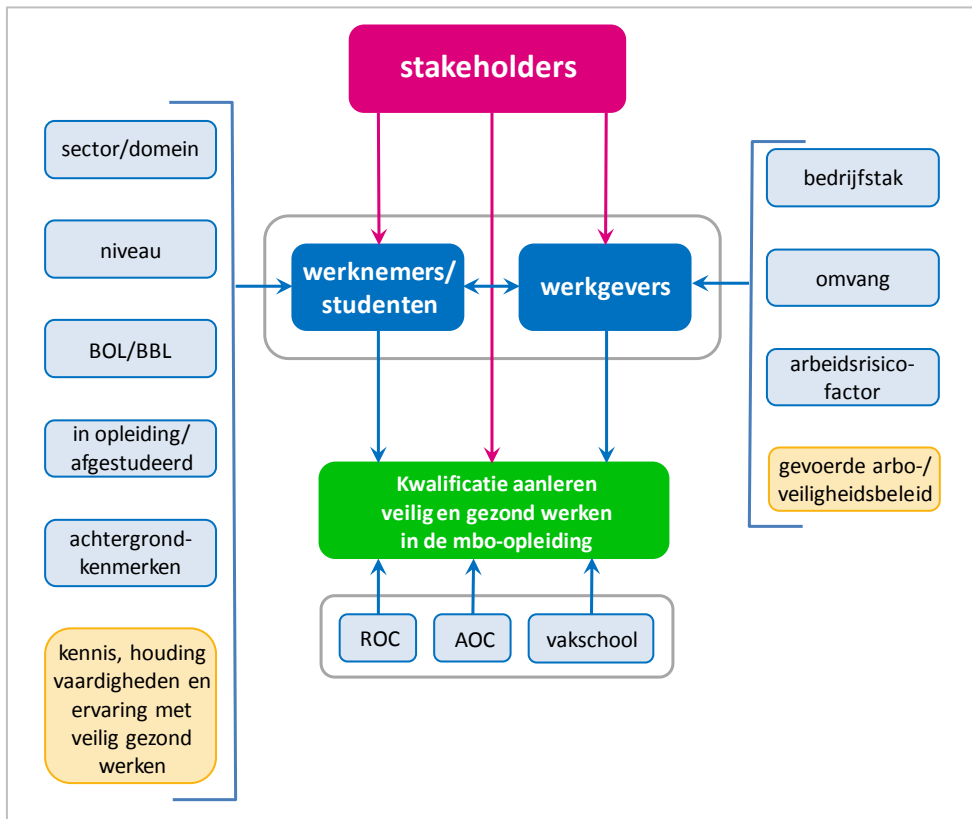
1.4 Conceptueel onderzoeksmodel Aanleren van gezond en veilig werken

In het onderzoek staat de vraag centraal wat de percepties zijn van bedrijven en (voormalig) mbo-studenten met betrekking tot (de behoefte aan) het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen. Bij gezond en veilig werken is het streven dat men voorkomt dat men ziek wordt van het werk en zodanig werkt dat je voorkomt dat je een ongeval krijgt of gezondheidsklachten krijgt. Het gaat derhalve in dit onderzoek om de kennis, houding en vaardigheden met betrekking tot gezond en veilig werken in relatie tot het gedrag van de werknemer *binnen de werkomgeving* en datgene wat de mbo-opleiding daaraan kan bijdragen. De aandacht is daarbij inhoudelijk beschouwd gericht op de aspecten als: veilig werken, veilige en gezonde arbeidsomstandigheden, fysieke belasting (lichaamsbelasting, arbeidsmotoriek), het correct gebruik van veiligheidsmiddelen, omgang met machines, het werken met gevaarlijke stoffen, omgaan met agressie en geweld en werkdruk (bijvoorbeeld psychosociale belasting in de zorg), fysieke factoren, infecties (zorg en landbouw), etc.

De gevraagde beoordeling door (voormalige) leerlingen en bedrijven over de mbo-opleiding op het gebied van veilig en gezond werken, is van veel factoren afhankelijk die onderling kunnen samenhangen. Dit betekent dat er bij de beoordeling van veilig en gezond werken en de behoefte aan het aanleren van aspecten die daarmee samenhangen, sprake is van interactie tussen werknemer en bedrijf. De beoordeling door de mbo-er (/werknemer/ student) staat, met andere woorden, niet los van de werkplek waar hij/zij het werk verricht / stage loopt en deze context kan veel variatie vertonen (zie ook figuur 1).

De beoordeling betreft bovendien een *subjectieve* beoordeling van (voormalige) studenten en (leer)bedrijven over aanleren gezond en veilig werken in de opleiding. Het is *niet* een feitelijke meting van (het aanleren van) gezond en veilig werken.

Figuur 1 – Conceptueel model – Percepties en variabelen voor oordeel over aanleren van gezond en veilig werken in mbo

Toelichting op het conceptueel model⁵.

Centraal in het model staat de kwalificatie, i.c. het oordeel dat bedrijven en (oud)studenten toekennen aan het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleiding zoals die verzorgd worden door ROC's, AOC's en vakscholen⁶.

Bovenin zijn de stakeholders opgenomen. Diverse stakeholders spelen een rol in het 'mixed model' (sociale partners, MBO Raad, SBB, kenniscentra) of zijn aanbieders van trajecten en projecten op het gebied van veiligheid en/of gezondheid.

In de rechterkolom van het model zijn de bedrijven opgenomen. Bedrijven behoren tot een bedrijfstak en hebben een bepaalde omvang en hebben uiteenlopende arbeidsrisico's.

In de linker kolom zijn de eigenschappen van de mbo-ers (studenten en gediplomeerden) opgenomen. De gegevens van de betreffende opleiding (niveau, leerweg, onderwijssector, domein) alsmede achtergrondkenmerken (leeftijd en geslacht).

In het onderzoek zijn de (leer)bedrijven en (voormalig) mbo-studenten bevraagd op hun mening of de opleidingen voldoende aansluiten bij de ontwikkelingen in de praktijk op het gebied van

5 Zie bijlage 7.2.

6 De mbo-opleidingen worden verzorgd in een 'mixed-model': onderwijs en bedrijfsleven werken samen bij het opleiden van leerlingen. Zo participeren werkgevers- en werknemersorganisaties in het overleg over de kwalificatiedossiers en bieden erkende leerbedrijven de mbo-studenten de mogelijkheid praktijkervaring op te doen in de beroepspraktijkvorming.

veilig en gezond werken. Om de gepercipieerde behoefte aan het aanleren van veilig en gezond werken onderzoeksmatig goed te kunnen interpreteren en differentiëren, onderscheiden we verscheidene kenmerken van zowel de bedrijven als van (voormalig) mbo-studenten die als relevante variabelen in de analyse worden opgenomen.

Naast bedrijven en (voormalig) mbo-studenten, zijn ook de belangrijkste vertegenwoordigers in het onderzoek betrokken vanuit de overheid, het onderwijs, kenniscentra en veiligheidsplatforms en vanuit de werkgever- en werknemersorganisatie en een organisatie van studenten (zie paragraaf 1.5 onderzoeksaanpak).

Om de beoordeling van de verschillende partijen (studenten/werknemers, werkgevers en stakeholders) ten aanzien van de behoefte aan het aanleren van veilig en gezond werken in de beroepsopleiding te kunnen differentiëren en te relateren aan relevant geachte variabelen, is het volgende conceptueel model opgenomen.

1.5 Onderzoeksaanpak

Om de hoofd- en deelvragen naar de beoordeling van het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen adequaat te kunnen beantwoorden, is een ‘multimethod approach’ toegepast met zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden. In dit kader is sprake van een methodische triangulatie waarbij gebruik wordt gemaakt van in principe complementaire sterktes van verschillende onderzoeksbenaderingen. De onderzoeksaanpak omvat de volgende onderdelen:

- deskresearch;
- face to face en telefonische interviews met ‘stakeholders’;
- face to face en telefonische interviews met ondernemers en personeelsfunctionarissen in verschillende bedrijfstakken;
- interviews met groepen mbo-leerlingen in viertal onderwijssectoren;
- enquête onder huidige mbo-studenten en recent afgestudeerde mbo-ers;
- enquête onder (leer)bedrijven.

Deskresearch en interviews stakeholders

Naast een uitgebreide verzameling en analyse van literatuur en diverse soorten schriftelijke bronnen (beleidsnota’s, factsheets, et cetera), is in de eerste fase van het onderzoek een inventariserende interviewronde ondernomen waarbij ‘stakeholders’ van uiteenlopende intermediaire organisaties zijn bevroegd. Doel van deze gesprekken was het oordeel van stakeholders over het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen, alsmede het achterhalen van goede voorbeelden en mogelijke verbeteringen. Voor de interviews zijn itemlijsten⁷ ontwikkeld en is, waar mogelijk, vooraf informatie verzameld via websites.

Er zijn 22 interviews afgenomen met een of meerdere vertegenwoordigers van de Inspectie SZW, kenniscentra en sectorinstituten en brancheorganisaties, werkgevers- en werknemersor-

⁷ Zie bijlage 7.18

organisaties en met aanbieders van scholing en advies gericht op gezond en veilig werken en uitvoerders van projecten, intermediaire organisaties voor het mbo-onderwijs. In concreto zijn gesprekken gevoerd met de Inspectie SZW (inspecteurs), de MBO Raad, SBB, KBB, MKB Nederland, FME, AWWN, FNV, CNV Jong, JOB, Buro Fysieke Arbeid, SWB, VeiligheidNL, Sectorinstituut Transport en logistiek, Arbouw en RAS.

Interviews met bedrijven

In een tweede fase is een interviewronde uitgevoerd waarbij 22 interviews met 19 bedrijven zijn afgenomen. Bij de keuze van de te interviewen bedrijven is een selectie gemaakt uit:

- (erkende leer)bedrijven in de metaalproductenindustrie;
- bedrijven die zich hebben aangemeld bij het Techniekpact;
- bedrijven in de ambachtseconomie;
- bedrijven die eigen opleidingstrajecten verzorgen voor nieuwe (mbo-) medewerkers ten aanzien van het thema gezond en veilig werken;
- bedrijven die geen eigen opleidingstrajecten hanteren ten aanzien van gezond en veilig werken, maar werknemers op dit thema laten (bij)scholen door externe partijen (als SWB, VeiligheidNL en Buro Fysieke Arbeid).

De interviews met de verschillende typen bedrijven uit verschillende bedrijfstakken hebben informatie opgeleverd over hun aanpak op het terrein van veilig en gezond werken, over hun perceptie van de rol/bijdrage die opleidingen hierin leveren en over de mogelijkheden die zij zien om verbeteringen te realiseren. Bovendien is gevraagd of zij een bijdrage aan deze verbeteringen zouden kunnen leveren.

Interviews (telefonisch en face to face) zijn afgenomen met de volgende kleine, middelgrote en grote bedrijven in de bedrijfstakken industrie (metaal en techniek), groen, zorg en economie: Bolletje, Habraken, ZuidZorg, Technische Unie, Alewijnse, Arla Foods, Stegeman, Bavaria, TechniekPact (de Trainingsfabriek), PON Power, PON Logistics, Boerenschuur, Davon, Royal Haskoning DHV, IHC Merwede, Stal Stonas, Huisman elektrotechniek, Haerkens en NS (Leercentrum).

Interviews met groepen mbo-leerlingen in viertal onderwijssectoren

Ter voorbereiding op het kwantitatief onderzoek onder mbo-leerlingen en mbo-afgestudeerden is een vijftal groepsinterviews afgenomen. De groepsinterviews zijn ingevuld door middel van de focusgroep methodiek. De groepsgesprekken met de mbo-studenten hadden een dubbel doel: het testen van de vragenlijsten en het vergaren van informatie over de percepties van de studenten op het aanleren van gezond en veilig werken in hun mbo-opleiding. De opmerkingen ten aanzien van de vragenlijsten zijn verwerkt in de vragenlijsten voor (oud)studenten. Er is gesproken met studenten van de opleiding bouw, de opleiding Infra (onderwijssector techniek), de opleiding Bootman (onderwijssector techniek), de opleiding verpleging (onderwijssector zorg) en van de opleiding Tuin en landschapsinrichting (onderwijssector groen). Het betreft bol-opleidingen op niveau 3 en 4. Alleen de opleiding Bootman is een bbl-opleiding. Een opleiding in de onderwijssector economie ontbrak in de testfase.

Enquête onder mbo-ers

Voor het verkrijgen van een vooral kwantitatief oordeel van de mbo-ers over het aanleren van gezond en veilig werken is een grootschalige enquête uitgevoerd onder mbo-studenten en recent gediplomeerde mbo-ers in de onderwijssectoren techniek, groen, zorg en economie. Onder studenten en oud-studenten is een vergelijkbare steekproef getrokken en een enquête ontwikkeld die grotendeels dezelfde vragen bevat. In de gestratificeerde steekproef onder de (oud)studenten zijn opleidingsdomeinen voor beroepen/bedrijfstakingen waarin veiligheids- en gezondheidsrisico's significant hoger zijn, opgehoogd. De steekproef onder studenten en oud-studenten is derhalve gericht op de vier onderscheiden mbo-sectoren naar leerweg en niveau, met aandacht voor de arbeidsrisico's (in het onderzoek verwerkt in een arbeidsrisicofactor).

De kwalificaties voor het mbo zijn beroepsgericht beschreven en geordend in vier onderwijssectoren (groen, economie, techniek en zorg) waarbinnen 17 opleidingsdomeinen onderscheiden worden. De opleidingsdomeinen leiden op voor beroepen en sectoren met bepaalde arbeidsrisico's. Deze arbeidsrisico's zijn verwerkt tot een Arbeidsrisicofactor (ARF). Per domein is de arbeidsrisicofactor laag, middel of hoog toegekend⁸.

Tabel 1.1 – Onderwijssectoren, opleidingsdomeinen in het mbo en toegekende arbeidsrisicofactor (ARF)

ARF	Techniek	ARF	Economie
Hoog	Bouw en infra	Laag	Informatie en communicatietechnologie
Hoog	Afbouw, hout en onderhoud	Middel	Handel en ondernemerschap
Hoog	Techniek en procesindustrie	Laag	Economie en administratie
Laag	Media en vormgeving	Hoog	Horeca en bakkerij
Hoog	Mobiliteit en voertuigen	Hoog	Veiligheid en sport
Hoog	Transport, scheepvaart en logistiek		
Hoog	Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek		
ARF	Zorg	ARF	Groen
Middel	Uiterlijke verzorging	Hoog	Voedsel, natuur en leefomgeving
Middel	Toerisme en recreatie		
Hoog	Zorg en welzijn		

Voor de enquête onder (oud)studenten is een ruime steekproef getrokken, waardoor in totaal ruim 32.000 mbo-ers⁹ zijn benaderd met een uitnodiging de vragenlijst via een internetlink in te vullen. De respons op deze enquête bedraagt in totaal 1.859 (oud)studenten (6%). De totale N van bijna 1.900 (oud)studenten biedt wel mogelijkheden om uitspraken over de totale groep studenten en gediplomeerden te doen.

⁸ Zie ook bijlage 7.2.

⁹ Vanuit OTIB (het opleidingsfonds voor de installatietechniek) bleek interesse om 'aan te haken' bij het onderzoek onder de (oud)studenten om inzicht te vergaren in het oordeel van (oud)studenten van de twee belangrijkste TI-opleidingen in het domein Techniek en Procesindustrie. Daartoe zijn beide steekproeven met 3000 opgehoogd.

Tabel 1.2 – Steekproefomvang en respons (oud)studenten

	Steekproef	Respons	Respons %
aantal steekproef studenten mbo	17.484	842	6%
aantal steekproef gediplomeerden mbo	15.092	1107	6%
totaal steekproef	32.576	1859	6%

Uit een nadere analyse blijkt dat de verdeling in de respons naar onderwijssectoren (zie tabel 1.3), leerwegen en opleidingsniveaus, als ook leeftijd redelijk gelijkmatig is¹⁰. Een aanvullende non-respons analyse is echter niet mogelijk, aangezien de data over mbo-ers via DUO zijn betrokken en andere achtergrondkenmerken niet bekend zijn.

Om meer zicht te krijgen op de (non)respons is in de tabel 1.3 een verdeling aangegeven naar studenten en gediplomeerden naar de vier onderwijssectoren. Uit de tabel komt naar voren dat de responspercentages per onderwijssector en student/gediplomeerde nauwelijks uiteenlopen. Door de ophoging van de steekproef in de opleidingsdomeinen met een hoger arbeidsveiligheidsrisico is het absolute aantal studenten en gediplomeerden die een mbo-opleiding in de techniek volgen of recent hebben gevolgd relatief hoog (n=934). De absolute respons in de onderwijssectoren economie en zorg is vergelijkbaar (respectievelijk n=385 en n=351). De respons in de onderwijssector groen is absoluut beschouwd het laagst, maar deze opleidingen trekken in verhouding ook de minste studenten en zijn relatief kleine opleidingen.

De respons ten opzichte van de totale populatie studenten per onderwijssector laat zien dat 0,17% van de economie studenten, 0,18% van de zorg studenten en 0,55% van de groen en techniek studenten in de respons vertegenwoordigd zijn. Daarmee zijn in de respons de onderwijssectoren techniek en groen wat sterker vertegenwoordigd dan de onderwijssectoren economie en zorg.

¹⁰ Zie bijlage 7.6.

Tabel 1.3 – Populatie, steekproef en respons studenten en gediplomeerden naar onderwijssector

Onderwijssector	Studenten	Totaal	Gediplomeerden	Totaal	Totaal Respons n
economie	aantal populatie	89.058	aantal populatie	101.733	
	aantal steekproef	3.177	aantal steekproef	4.012	
	% steekproef	4%	% steekproef	4%	
	Respons	146	Respons	239	385
	Respons%	5%	Respons%	6%	
groen	aantal populatie	14.196	aantal populatie	17.646	
	aantal steekproef	1.502	aantal steekproef	1.858	
	% steekproef	11%	% steekproef	11%	
	Respons	78	Respons	111	189
	Respons%	5%	Respons%	6%	
techniek	aantal populatie	81.064	aantal populatie	82.623	
	aantal steekproef	8.006	aantal steekproef	8.725	
	% steekproef	10%	% steekproef	11%	
	Respons	449	Respons	485	934
	Respons%	6%	Respons%	6%	
zorg	aantal populatie	90.170	aantal populatie	107.208	
	aantal steekproef	2.407	aantal steekproef	2.889	
	% steekproef	3%	% steekproef	3%	
	Respons	169	Respons	182	351
	Respons%	7%	Respons%	6%	
totaal	aantal populatie	274.488	aantal populatie	309.210	
	aantal steekproef	15.092	aantal steekproef	17.484	
	% steekproef	5%	% steekproef	6%	
	Respons	842	Respons	1.017	1.859
	Respons%	6%	Respons%	6%	

Enquête onder (leer)bedrijven

Voor het verkrijgen van een kwantitatief oordeel van de bedrijven over het aanleren van gezond en veilig werken is ook een grootschalige enquête uitgevoerd onder bedrijven. Voor het ontwikkelen van de steekproef van bedrijven is rekening gehouden met drie aspecten van de bedrijfstakken: aandeel werkzame mbo-ers, de arbeidsrisicofactor en omvang. Het eerste aspect is van belang omdat in het onderzoek gevraagd wordt naar een oordeel over de mbo-opleiding. Om een dergelijk oordeel te kunnen geven is het van belang dat bedrijven recente ervaringen kunnen hebben met mbo-stagiaires of recent afgestudeerde mbo-ers, een eis die in de uitnodigingsbrief en de enquête is opgenomen. Het tweede aspect, de arbeidsrisicofactor, is ontwikkeld op basis van de arbeidsrisico's uit de NEA (selectie mbo-ers, gemiddelde over drie jaar), de ongevalmonitor en de instroom in de WIA.

Ook voor de enquête onder de bedrijven geldt dus dat vertegenwoordiging in de respons van bedrijven waar relatief meer mbo-ers werken en meer arbeidsrisico's spelen van belang is. Daar is in de steekproef zo veel mogelijk op geanticipeerd. Een nadeel van deze aanpak is dat de feitelijke populatie bedrijven onbekend is omdat er enerzijds een inschatting is gemaakt van de

mbo-ers en anderzijds niet bekend is in welke bedrijven de mbo-ers stage hebben gelopen. Wel weten we dat ongeveer een zesde van de bedrijven een erkend leerbedrijf is¹¹.

In de gestratificeerde steekproef zijn bedrijfstakken met (ingeschat) meer mbo-ers wel opgenomen en bedrijfstakken met weinig tot geen mbo-ers niet opgenomen. De steekproef is opgehoogd voor bedrijfstakken met een hogere arbeidsrisicofactor en voor de kleinere bedrijven vanwege de verwachte lage respons bij deze categorie. Op basis van deze aspecten is een gestratificeerde bruto-steekproef getrokken van bijna 3.100 bedrijven.

De respons van 354 bedrijven is bereikt doordat de bedrijven nadat zij een brief ontvangen hebben telefonisch benaderd zijn. Uit de verdeling naar grootte van de bedrijven blijkt dat verhoudingsgewijs grotere bedrijven (100 werknemers of meer) vaker hebben deelgenomen. Maar er hebben bijna 100 bedrijven met 1-20 werknemers op de enquête gereageerd, zodat ook kleinere bedrijven in het databestand zijn opgenomen voor nadere analyse.

De respons op deze enquête bedraagt 354 bedrijven (12%). De respons is daarmee hoger dan onder de (oud)studenten.

Van de 354 bedrijven zijn er 271 leerbedrijf (77%), 60 een niet leerbedrijf (17%) en van 23 bedrijven is onbekend of zij al dan niet een leerbedrijf zijn (6%).

Indien we rekening houden met het gegeven dat een deel van de benaderde bedrijven niet meer bestaat en een deel niet aan de voorwaarden voor deelname aan de enquête voldoet, is de netto respons hoger, namelijk 14%. Indien we rekening houden met de beoogde populatie bedrijven (bedrijven die de laatste drie jaar mbo-ers in dienst genomen hebben dan wel stagiaires van mbo-opleidingen hebben gehad) mogen we er van uitgaan dat de respons veel hoger is maar we kunnen geen responspercentage geven.

Tabel 1.3 – Steekproefomvang en respons bedrijven

Steekproef en respons bedrijven		1 tot 20 werknemers	20 tot 50 werknemers	50 tot 100 werknemers	100 of meer werknemers	Totaal
Totaal	Steekproef	1035	742	658	662	3097
	Respons	98	66	60	130	354
	Respons%	9%	9%	9%	20%	12%

In de bijlagen 7.3 en 7.4 zijn aanvullende tabellen met responskenmerken van de enquêtes onder (oud)studenten en bedrijven opgenomen.

De analyses

In de volgende hoofdstukken zijn de resultaten van de analyses beschreven. De verzamelde data van studenten, oud-studenten en bedrijven zijn ongewogen geanalyseerd. Dat betekent dat er geen correcties toegepast zijn voor onder- of oververtegenwoordiging in de netto responsen. Er zijn schaalanalyses, significantietoetsen en regressieanalyses uitgevoerd en beschrijvende tabellen opgesteld.

¹¹ Ongeveer 16% van de het totaal aantal bedrijven (1.428.000 bedrijven met werkzame personen) is leerbedrijf. Bekend is dat van de 227.000 leerbedrijven er 16% een eenmanszaak is, 53% telt 2 tot 10 medewerkers, 22% telt 11 tot 50 medewerkers, 7% telt 51 tot 250 medewerkers en 2% telt meer dan 250 medewerkers (SBB Barometer, december 2013).

2 Oordeel over het aanleren van gezond en veilig werken

2.1 Samenvatting

Het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen wordt gemiddeld met een (bijna) ruim voldoende beoordeeld. Studenten (6,8) oordelen iets positiever dan gediplomeerden (6,7) die weer positiever oordelen dan de bedrijven (6,6)¹².

De mbo-ers¹³ geven de leerbedrijven iets hogere cijfers dan de school voor het aanleren van veilig en gezond werken (respectievelijk 7 en 6,5 gemiddeld) maar de spreiding rond het gemiddelde is groot. Zo geeft bijna een vijfde van de mbo-ers de school een vijf of lager voor en het aanleren van veilig werken ter voorbereiding op de stage en bijna eenderde geeft een 8,5 of hoger. De verschillen tussen de gemiddelde cijfers voor het aanleren van gezond en veilig werken zijn echter klein, ook als gekeken wordt naar achtergrondkenmerken als leeftijd, geslacht, onderwijssector, opleidingsdomein, leerweg, bedrijfstak leerbedrijf of omvang leerbedrijf.

Uit de interviews met stakeholders, bedrijven en studenten komt een vergelijkbaar beeld naar voren. Het aanleren van gezond en veilig werken in het mbo wordt door de geïnterviewden gematigd positief beoordeeld. Ook hier is dat oordeel niet eenduidig maar gevarieerd en genuanceerd.

De geïnterviewde grotere bedrijven lijken positiever over de mbo-opleidingen dan de kleinere bedrijven. Maar deze grotere bedrijven geven ook aan dat zij de mbo-opleidingen gericht aansturen op het aanleren van gezond en veilig werken. De mbo-ers geven de grotere leerbedrijven (statistisch significant) iets hogere cijfers dan de kleinere leerbedrijven.

De stakeholders geven aan dat de variatie in het mbo-onderwijs en de leerbedrijven erg groot is. Zij oordelen niet zonder meer positief dan wel negatief, maar geven zowel goede als minder goede voorbeelden. Samengevat signaleren de stakeholders dat bij het aanleren van gezond en veilig werken het accent meer op veiligheid dan op gezondheid wordt gelegd en dat bij lagere opleidingsniveaus en in opleidingen voor risicovolle beroepen meer aandacht aan het thema wordt besteed. De gegevens uit de enquête onder mbo-ers bevestigen dit beeld maar de (statistisch significante) verschillen zijn klein. De mbo-ers beoordelen het aanleren van veilig werken iets hoger dan het aanleren van gezond werken, de niveau 2 mbo-ers geven iets hogere cijfers dan de niveau 4 mbo-ers en de mbo-ers uit de opleidingsdomeinen met hoge arbeidsrisico's scoren licht bovengemiddeld ten opzichte van de domeinen met lage arbeidsrisico's.

Variatie en nuancering over het aanleren van gezond en veilig werken vinden we ook terug in de literatuur. Terörde (2014) en Iedema (2014) signaleren tussen de kwalificatiedossiers en

12 Meer dan 40% van de bedrijven heeft geen cijfermatig oordeel gegeven.

13 Indien we spreken over 'mbo-ers' bedoelen we zowel studenten als gediplomeerden van de mbo-opleidingen, als één groep; studenten zijn mbo-ers, nog studerend; gediplomeerden zijn afgestudeerde mbo-ers die drie jaar geleden of korter hun diploma behaald hebben.

tussen scholen en docenten grote verschillen. Deze verschillen kunnen een verklaring vormen voor de grote variatie aan cijfers voor het aanleren van gezond en veilig werken.

2.2 Cijfers voor het aanleren van gezond en veilig werken

In de internetenquêtes is aan de mbo-ers en bedrijven gevraagd een cijfer te geven voor het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen¹⁴.

De mbo-ers geven met een gemiddelde 6,8, een bijna ruim voldoende aan het aanleren van gezond en veilig werken. Het aanleren van gezond en veilig werken op school (gemiddeld 6,5) wordt lager beoordeeld dan het aanleren op het leerbedrijf (gemiddeld 7).

De bedrijven geven gemiddeld een 6,6 voor het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen. Evenals de mbo-ers beoordelen de bedrijven het aanleren van veilig werken iets hoger dan het aanleren van gezond werken.

Tabel 2.1 – Cijfers voor aanleren gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen

MBO-ers (N=1744)	Gem	SD
1 Geef je school een cijfer voor het aanleren van veilig werken ter voorbereiding van je stage/leerwerkplek	6,6	1,8
2 Geef je leerbedrijf een cijfer voor het aanleren van veilig werken als onderdeel van vakmanschap	7,2	1,8
3 Geef je school een cijfer voor het aanleren van gezond werken ter voorbereiding van je stage/leerwerkplek	6,4	1,8
4 Geef je leerbedrijf een cijfer voor het aanleren van gezond werken als onderdeel van vakmanschap	6,9	1,8
Gemiddeld	6,8	
Bedrijven (N=187 ¹⁵)		
1 Geef de opleiding een cijfer voor het aanleren van veilig werken als onderdeel van vakmanschap	6,7	1,4
2 Geef de opleiding een cijfer voor het aanleren van gezond werken als onderdeel van vakmanschap	6,5	1,5
Gemiddeld	6,6	

Zowel mbo-ers als bedrijven kennen zowel minimale en maximale cijfers toe: van 1 tot 10.

2.2.1 Cijfers mbo-ers

De gemiddelde cijfers die de mbo-ers toekennen aan het aanleren van gezond en het aanleren van veilig werken zijn nagenoeg aan elkaar gelijk. Daar staat tegenover dat de spreiding rond het gemiddelde groot is. In tabel 2.2. zijn de percentage mbo-ers die een cijfer lager dan 5, een 6 of 7 of een 8 of hoger toekennen, opgenomen. Meest opvallend is dat (bijna) de helft van de mbo-ers het leerbedrijf een 8 of hoger toekent voor het aanleren van veilig en gezond werken en dat een derde een 8 of hoger toekent aan het aanleren van gezond werken op school.

¹⁴ Zie bijlagen 7.6 en 7.7.

¹⁵ De non respons bij de bedrijven op dit onderdeel is hoger dan in het vervolg van de vragenlijst (47% versus 16%).

Tabel 2.2 – Spreiding cijfermatig oordeel over aanleren van gezond en veilig werken mbo-ers

(N=1744)	5 of lager	6 of 7	8 of hoger
1 School: veilig werken ter voorbereiding op stage	19%	49%	32%
2 Leerbedrijf: veilig werken als onderdeel vakmanschap	13%	36%	50%
3 School: gezond werken als voorbereiding op stage	23%	49%	28%
4 Leerbedrijf: gezond werken als onderdeel vakmanschap	16%	40%	43%

94% van de mbo-ers heeft op alle vier de vragen antwoord gegeven.

Vervolgens is geanalyseerd of er opvallende verschillen zijn in de cijfers wanneer gekeken wordt naar specifieke kenmerken van de mbo-ers zoals, onderwijssector, niveau, leerweg, etc.

De cijfers die de mbo-ers uit de vier onderwijssectoren geven aan het aanleren van gezond en veilig werken laten weinig grote verschillen zien (zie tabel 2.3). Opvallend is dat de mbo-ers in de onderwijssector economie op alle vier cijfers lager scoren dan de andere drie onderwijssectoren. De mbo-ers uit de onderwijssector techniek geven het hoogste gemiddelde cijfer op een onderdeel, namelijk, aan het leerbedrijf voor het aanleren van veilig werken als onderdeel van vakmanschap¹⁶.

Tabel 2.3 – Cijfermatig oordeel over aanleren van gezond en veilig werken (naar onderwijssector)¹⁷

	Economie	Groen	Techniek	Zorg	Totaal gemiddeld
School: veilig werken ter voorbereiding op stage	6,2***	6,6	6,8***	6,5	6,6
Leerbedrijf: veilig werken als onderdeel vakmanschap	6,7***	7,0*	7,5***	7,2	7,2
School: gezond werken als voorbereiding op stage	6,2***	6,4	6,5	6,6	6,4
Leerbedrijf: gezond werken als onderdeel vakmanschap	6,7***	6,8	7,1***	7,1	6,9
gemiddeld	6,4	6,7	7,0	6,8	6,8

In tabel 2.4 zijn, per opleidingsdomein, het gemiddelde van de vier cijfers voor het aanleren van gezond en veilig werken en de risicofactor¹⁸ opgenomen. Wederom zijn de verschillen ten opzichte van het gemiddelde cijfer (6,8) niet heel erg groot. Opleidingsdomeinen met een hoge arbeidsrisicofactor scoren veelal licht bovengemiddeld. Opleidingsdomeinen met een lage ar-

16 Zie bijlage 7.6.

17 In de tabellen wordt aangegeven of de gevonden verschillen tussen de respondentgroepen statistisch significant zijn, waarbij sterretjes het significantieniveau aangeven (* p<.05, ** p<.01 en *** p<.001).

18 De risicofactor geeft een indicatie van de arbeidsrisico's. De risicofactor is gebaseerd op gemiddelde cijfers uit de NEA, de instroom in de WIA en de ongevallenmonitor per bedrijfstak.

beidsrisicofactor scoren licht beneden het gemiddelde. Hetgeen ook blijkt uit tabel 2.4 met cijfers per opleidingsdomein¹⁹ en de regressie analyse²⁰.

De mbo-ers uit het opleidingsdomein Bouw en Infra beoordelen het aanleren van gezond en veilig werken gemiddelde het meest positief (7,3). De mbo-ers van handel en ondernemerschap, een opleidingsdomein met een ‘middel’ arbeidsrisicofactor, oordelen het meest negatief (5,9, significant lager op alle vier de cijfers).

Tabel 2.4 – Cijfers in de onderwijssectoren naar opleidingsdomein en arbeidsrisicofactor

Onderwijssector	Opleidingsdomein	Gemiddeld Cijfer	Arbeidsrisico-factor
Techniek		7,0	
	Bouw en infra (N=69)	7,3	Hoog
	Afbouw, hout en onderhoud (N=84)	7,2	Hoog
	Techniek en procesindustrie (N=456)	7,0	Hoog
	Media en vormgeving (N=26)	6,0	Laag
	Mobiliteit en voertuigen (N=73)	6,7	Hoog
	Transport, scheepvaart en logistiek (N=79)	7,2	Hoog
	Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek (N=155)	6,8	Hoog
Zorg		6,8	
	Uiterlijke verzorging (N=41)	6,8	Middel
	Toerisme en recreatie (N=48)	6,5	Middel
	Zorg en welzijn (N=261)	6,8	Hoog
Economie		6,4	
	Informatie en communicatietechnologie (N=30)	6,1	Laag
	Handel en ondernemerschap (N=58)	5,9	Middel
	Economie en administratie (N=41)	6,1	Laag
	Horeca en bakkerij (N=74)	6,6	Hoog
	Veiligheid en sport (N=80)	6,9	Hoog
Groen	Voedsel, natuur en leefomgeving (N=193)	6,8	Hoog

De analyse van de cijfers die mbo-ers toekennen aan de leerbedrijven laat naar bedrijfstak van de leerbedrijven slechts marginale verschillen zien. Alleen het verschil in het oordeel van de mbo-ers over het aanleren van gezond en veilig werken naar grootte van de leerbedrijven is het vermelden waard. Hoe groter het leerbedrijf, des te positiever de beoordeling van het leerbedrijf. De mbo-ers beoordelen kleine leerbedrijven (tot 20 medewerkers) met een 6,7 gemiddeld. Leerbedrijven met 20 tot 49 mensen beoordelen zij met een 7,1. De leerbedrijven met 50 tot 99 mensen geven zij een 7,3 terwijl bedrijven met meer dan 100 mensen een 7,4 krijgen.

Om te achterhalen of er scholen dan wel mbo-opleidingen zijn die door de mbo-ers extra positief dan wel negatief beoordeeld worden zijn twee groepen mbo-ers geselecteerd: mbo-ers een

¹⁹ Zie bijlage 7.6.

²⁰ Zie bijlage 7.8.

gemiddeld cijfer hoger dan een 8,5 geven en mbo-ers die een cijfer lager dan een 5 geven. Ten eerste valt op dat mbo-ers uit de onderwijssector economie vaker een laag cijfer toekennen dan de mbo-ers uit de andere onderwijssectoren. Een gemiddeld cijfer lager dan 5 wordt door 129 mbo-ers (7%) aan 48 scholen en 89 mbo-opleidingen toegekend. Zo'n 113 mbo-ers geven een gemiddeld cijfer van 8,5 of hoger (5%) aan 46 scholen en 75 mbo-opleidingen. Maar er is ook overlap: 38 scholen krijgen zowel een hoge als een lage beoordeling. De variatie aan mbo-opleidingen en scholen die hoog dan wel laag beoordeeld worden door de mbo-ers is derhalve groot te noemen. Er zijn geen specifieke scholen of mbo-opleidingen aan te wijzen die 'heel goed' of 'heel slecht' beoordeeld worden door de mbo-ers.

Tabel 2.5 – Cijfermatig oordeel hoog (8,5 of hoger) en laag (vijf of lager) naar onderwijssector

	≤5 n	≤5 %	≥8,5 n	≥8,5 %	Totalen
Economie	41	11%	15	4%	385
Groen	14	7%	9	5%	189
Techniek	51	5%	73	8%	934
Zorg	23	7%	16	5%	351
Totaal	129	7%	113	5%	1859

In de analyse is vervolgens nagegaan of de achtergrondkenmerken van de mbo-ers van invloed zijn op de beoordeling in cijfers. Die analyse laat slechts marginale significante verschillen zien tussen studenten en gediplomeerden, leerwegen (bol, bbl), opleidingsniveaus (2, 3 en 4), geslacht en leeftijd. Uit de regressie-analyse²¹ blijkt dat mannen hogere cijfers geven dan vrouwen, dat mbo-ers niveau 2 hogere cijfers dan die van niveau 4 geven en dat mbo-ers uit grotere leerbedrijven hogere cijfers geven dan die uit kleine bedrijven.

De mbo-ers die een ongeval hebben gehad of ziek zijn geworden (21% van het totaal) door stage of school geven lagere cijfers dan de overige mbo-ers. Van deze groep geeft bijna een vijfde (4% van het totaal aantal mbo-ers) aan dat de ziekte of het ongeval voorkomen hadden kunnen worden als hun kennis, houding en vaardigheden voor wat betreft gezond en veilig werken beter op peil zou zijn geweest.

2.2.2 Cijfers bedrijven

De cijfers die 187 bedrijven geven voor het aanleren van gezond en het aanleren van veilig werken aan de mbo-opleidingen zijn met respectievelijk 6,5 en 6,7 nagenoeg aan elkaar gelijk maar het verschil is wel statistisch significant. De spreiding rond het gemiddelde is ook bij de bedrijven groot.

In de verdere analyse van achtergrondkenmerken van bedrijven (omvang) en mbo-ers (onderwijssector, niveau, leerweg) worden enkel nog marginale, statistisch niet significante, verschil-

²¹ Zie bijlage 7.8.

len gevonden²². Grote bedrijven beoordelen het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen dus niet met een hoger of lager cijfer dan de kleine bedrijven. Ook oordelen de bedrijven vergelijkbaar over mbo-ers van de BOL of BBL leerweg of de mbo-ers van de verschillende opleidingsniveaus. Er wordt, in tegenstelling tot de resultaten bij de mbo-ers, bij de bedrijven geen effect van de arbeidsrisicofactor op het cijfer gevonden.

Wel is er een klein effect van al dan niet leerbedrijf zijn op het cijfer. Leerbedrijven geven de mbo-opleidingen iets hogere cijfers (6,8 voor aanleren veilig werken en 6,6 voor aanleren van gezond werken) dan de niet leerbedrijven (6,4 voor aanleren veilig werken en 6,1 voor aanleren van gezond werken).

Op de vraag naar het cijfermatig oordeel geeft een relatief groot aantal bedrijven geen oordeel; de non-respons op dit aspect is hier derhalve vrij hoog (41%). Bij de niet-leerbedrijven heeft 65% geen cijfermatig oordeel gegeven, bij de leerbedrijven 39%. Er is ook een onderscheid in de nonrespons op dit oordeel naar onderwijssector: in de onderwijssector economie 55%, groen 27%, techniek 37% en zorg 40%. Dit is vooral opvallend omdat de respons op de vervolgvragen (zie hoofdstuk 3 en 4) veel hoger is.

Aan de bedrijven is tevens de vraag gesteld of arbeidsongevallen en ziekteverzuim voorkomen of teruggedrongen kunnen worden als de mbo-opleidingen meer aandacht besteden aan gezond en veilig werken. De meerderheid van de bedrijven (87%) ziet daar geen rechtstreekse bijdrage in en slechts een klein deel van de bedrijven is van mening dat deze impact er wel zou kunnen zijn (13%).

2.3 Oordelen uit de praktijk

In de gesprekken met studenten, bedrijven en stakeholders komt het oordeel over het aanleren van gezond veilig werken ter sprake. De geïnterviewden vinden het belangrijk dat gezond en veilig werken goed wordt aangeleerd. Zij oordelen gematigd positief over het aanleren ervan in de mbo-opleidingen.

De studenten vertellen in de (groep)gesprekken aan dat zij het goed aanleren van gezond en veilig werken erg belangrijk vinden omdat onveilig en ongezond werken ernstige consequenties kan hebben. Zij lichten dat toe met opmerkingen over de risico's van onveilig en ongezond werken. Zij verwijzen daarbij naar mogelijke handicaps die zij kunnen oplopen als ze een foutje maken of lichamelijke klachten die zij op langere termijn kunnen oplopen wanneer zij ongezond werken.

Zij vinden dat zij redelijk goed geleerd hebben hoe zij gezond en veilig kunnen werken en zij zijn zich bewust dat zij nog niet alles kunnen weten. Maar zij zijn soms ook onzeker. Zo geven zij aan dat het soms lastig is om te bepalen wat gezond en veilig is en wat niet. Met name wanneer zij op het leerbedrijf in een team werken, en het werk anders wordt uitgevoerd dan dat zij verwachten, vinden zij het soms moeilijk om zelf te bepalen of het werk gezond en veilig wordt uitgevoerd.

Enkele bedrijven en stakeholders benoemen expliciet het hogere risiconemend gedrag van jongeren. Zij verwijzen naar het beperkte inschattingsvermogen van jeugdigen en wijzen erop dat het veiligheidsbesef moet groeien.

²² Zie bijlage 7.9.

Het oordeel van de stakeholders over het aanleren van veilig en gezond werken is niet eenduidig. Het oordeel is niet zonder meer positief dan wel negatief, er worden goede en minder goede voorbeelden gegeven waarbij de stakeholders verwijzen naar de variatie in de mbo-opleidingen, de studenten en de leerbedrijven. Over het algemeen signaleren de stakeholders met betrekking tot het aanleren van gezond en veilig werken dat:

- het accent ligt op veilig werken, minder op gezond werken;
- het bij de lagere opleidingsniveaus meer aandacht krijgt en beter geregeld is dan bij de hogere opleidingsniveaus;
- het in opleidingen voor beroepen met meer arbeidsrisico's meer aandacht krijgt en beter vorm gegeven wordt dan in opleidingen en beroepen met minder risico's.

De technisch georiënteerde stakeholders (Inspectie SZW, kenniscentra en sectorinstituten en aanbieders van scholing en advies gericht op gezond en veilig werken en uitvoerders van projecten) signaleren dat:

- over het algemeen het aanbod van veilig en gezond werken te breed en te weinig specifiek is;
- scholen weinig zicht hebben op het gebruik van instrumenten en systematieken;
- de deskundigheid binnen de scholen verbeterd kan worden.

Werkgevers- en werknemersorganisaties signaleren dat er al veel gebeurt op het gebied van gezond en veilig werken en zien een accentverschuiving van veiligheid richting gezondheid. Het onderwijs volgt die accentverschuiving maar de aandacht voor gezond werken is, in het mbo-onderwijs, nog in ontwikkeling. Werkgeversorganisaties wijzen op de rolverdeling tussen onderwijs en bedrijfsleven in respectievelijk de bol- en bbl-trajecten. Voor het aanleren van gezond en veilig werken is het bedrijfsleven in 'de lead' voor de bbl-trajecten en de school voor de bol-trajecten. Werknemersorganisaties wijzen op de risico's in de verschillende bedrijfstakken en het belang van veiligheid en de sociale weerbaarheid voor jongeren.

Het oordeel dat geïnterviewde bedrijven toekennen aan het aanleren van gezond en veilig werken, lijkt samen te hangen met de veiligheidscultuur in de bedrijven, de omvang van het bedrijf en de mogelijkheden om de mbo-opleidingen aan sturen. We signaleren het volgende:

Enkele grotere bedrijven vinden dat de studenten echt goed worden opgeleid. Dat vinden ze om verschillende redenen: hetzij omdat zij vinden dat het ROC de studenten goed opleidt, hetzij omdat zij de opleiding zo veel mogelijk intern verzorgen met eigen vakmensen uit de praktijk, hetzij omdat zij zelf intensief bijdragen aan de lessen op school, hetzij omdat zij de school aansturen op aandacht voor het onderwerp en het gebruik van specifieke leermiddelen. Veilig en gezond kunnen werken is in deze gevallen een bedrijfseis en als rode draad door de opleidingen verweven.

Bijna de helft van de bedrijven waarmee gesproken is, vindt dat studenten redelijk tot goed worden opgeleid. Zij signaleren dat het aanleren van gezond en veilig werken de afgelopen jaren verbeterd is en dat studenten, beter dan voorheen, in staat zijn om veiligheidsinstructies op te volgen.

De bedrijven die een kritischer oordeel vellen, signaleren dat er op school te weinig aandacht in het curriculum voor is en er te weinig mogelijkheden zijn tot praktische training om gezond en veilig werken aan te leren.

3 Begeleiding, instructie en training

3.1 Samenvatting

Met zes stellingen is inzicht verworven in de meningen van mbo-ers en bedrijven over de begeleiding bij het aanleren van gezond en veilig werken voorafgaand aan en tijdens de beroepspraktijkvorming (bpv). Daaruit blijkt dat een kwart van de mbo-ers en een zevende van de leerbedrijven van mening is dat de situatie op het leerbedrijf zo specifiek is dat het aanleren van gezond en veilig werken alleen op het leerbedrijf en niet op school kan plaats vinden. Verder wijken de meningen van mbo-ers en bedrijven nauwelijks van elkaar af. Het aanleren van gezond en veilig werken verdient voorafgaand aan en tijdens de beroepspraktijkvorming continue aandacht. De bedrijven leggen een iets sterker accent bij de scholen dan de mbo-ers.

Mbo-ers en bedrijven vinden dat veilig en gezond werken een onderwerp moet zijn in het overleg tussen school, bedrijf en student. Dat betekent nog niet dat het gesprek daarover altijd plaats vindt. Uit de BPV monitor (Wartenbergh-Cras, 2012) blijkt dat een vijfde van de bol-studenten en een kwart van de bbl-studenten aangeven dat er geen afspraken gemaakt zijn over hun bpv en dat een kwart aangeeft geen invloed te hebben gehad op de afspraken over de beroepspraktijkvorming. Eveneens een vijfde van de begeleiders op school geeft aan dat er onvoldoende gelegenheid is om de voortgang tijdens de bpv te bespreken vanwege gebrek aan tijd. Ook uit onderzoek van NIVEL (Veer, 2011) blijkt dat slechts een derde van de stagebegeleiders op het leerbedrijf roostertijd krijgt om stagiaires te begeleiden. Ook diverse stakeholders signaleren dit knelpunt.

Instructie van en toezicht op veilig en gezond werken is volgens de bedrijven en mbo-ers meestal op orde. De bedrijven zijn hierover iets positiever dan de mbo-ers. Ook blijkt binnen het (leer)bedrijf een kritische houding ten aanzien van gezond en veilig werken, veelal mogelijk. Maar voorlichting en instructie bij nieuw en ander werk blijken er wel eens bij in te schieten. Mbo-ers uit de techniek en de leerbedrijven met mbo-ers uit de onderwijssector techniek geven, meer dan de andere mbo-ers en leerbedrijven, aan dat instructie en toezicht uitgevoerd worden.

Minder dan de helft van de bedrijven en mbo-ers geeft aan dat er trainingen gericht op veilig en gezond werken worden aangeboden in de bedrijven. Een kleine groep mbo-ers (11%) en een kwart van de bedrijven (27%) geeft bij deze vraag aan dat de aanvullende training binnen het bedrijf noodzakelijk is omdat de mbo-opleiding niet (geheel) voldoet aan de eisen van het bedrijf.

De trainingen in de bedrijven worden zowel intern, extern als in een combinatie van intern en extern aangeboden. Van de bedrijven die door externen trainingen laat verzorgen gericht op gezond en veilig werken (in onderhavig onderzoek 104 bedrijven) geeft driekwart aan dat ze hiervoor gespecialiseerde aanbieders inhuren. Een zesde van de bedrijven laat de trainingen verzorgen door een ROC, vakschool of AOC.

3.2 De meningen van mbo-ers en bedrijven

Met zes stellingen is inzicht verworven in de meningen van mbo-ers en bedrijven over de begeleiding van het aanleren van gezond en veilig werken voorafgaand en tijdens de beroepspraktijkvorming.

Tabel 3.1 – Meningen mbo-ers en bedrijven over het aanleren van gezond en veilig werken tijdens de beroepspraktijkvorming (schaalscores)

	Mbo-ers	Bedrijven
1. Er moet tijdens het gesprek van de school en het bedrijf (met mij) aandacht worden besteed aan gezond en veilig werken	2,6	2,8
2. Er moet op school, voordat ik op stage of naar mijn leerwerkplek ga, aandacht voor gezond en veilig werken zijn	2,7	2,9
3. Het leerbedrijf moet nagaan of een stagiaire goed op de hoogte is van de regels voor gezond en veilig werken en erop toezien dat de stagiaire volgens deze regels werkt	2,8	3,0
4. Aanleren van gezond en veilig werken hoort een vast onderdeel te zijn van het leerwerktraject/stage	2,8	2,9
5. De situatie op het bedrijf is zo specifiek: gezond en veilig werken kun je alleen op het bedrijf leren en niet op school	1,9	1,6
6. De school ondersteunt mij om ongezond of onveilig werken op stage/leerwerkplek te bespreken	2,1	

Dit gemiddeld is een weergave van de berekening over de scores 1=mee oneens 2=neutraal 3=eens. Een hoger gemiddelde betekent dus meer mee eens.

De mbo-ers en bedrijven zijn van mening dat het aanleren van gezond en veilig werken een vast onderdeel hoort te zijn van de stage c.q. het leerwerktraject. Zowel in de voorbereiding op school als tijdens het verblijf op het leerbedrijf. Daar hoort ook bij dat het leerbedrijf nagaat of een stagiaire goed op de hoogte is van de regels voor gezond en veilig werken en erop toeziet dat de stagiaire volgens deze regels werkt. De enige kleine verschillen die zichtbaar worden is dat bedrijven de rol van de school en de mbo-ers de rol van het leerbedrijf iets prominenter stellen.

De situatie op leerbedrijven kan zo specifiek zijn dat het aanleren van gezond en veilig werken alleen op het bedrijf kan plaats vinden. Mbo-ers (26%) zijn iets vaker van mening dan de bedrijven (14%) dat de situatie op het leerbedrijf zo specifiek is dat het aanleren van gezond en veilig werken alleen op het leerbedrijf en niet op school kan plaats vinden. In het algemeen stellen bedrijven derhalve dat ten aanzien van de afstemming over de gezond en veilig werken kennis bij de start van de stage of werkplek de mbo-opleiding c.q. de school het voortouw dient te nemen.

Op de vraag naar de ondersteuning van de school om ongezond en onveilig werken op de stage-/leerwerkplek te bespreken, scoren de mbo-ers gemiddeld neutraal. Er is echter een aanzienlijke spreiding op deze stelling. Bijna een derde (31%) van de mbo-ers is het eens met deze stelling,

terwijl bijna een kwart (24%) het hier niet mee eens is. De school ondersteunt hen dus niet om gezond en veilig werken op de stageplek bespreekbaar te maken.

Geïnterviewde leerbedrijven

De geïnterviewde bedrijven bieden de studenten voorafgaand aan de stage een instructie met aandacht voor veiligheid, persoonlijke beschermingsmiddelen en eventueel hygiëne. Soms moeten studenten tekenen om het bijwonen van de instructie te markeren of worden met de leidinggevende strikte afspraken gemaakt. In de technische bedrijven en industrie staan studenten veelal onder begeleiding van een ervaren monteur. Deze monteurs besteden aandacht aan de specifieke vaardigheden voor het bedrijf. Ook veilig en gezond werken komt aan bod. Bijvoorbeeld omdat monteurs standaard werken met een ‘Last Minute Risico analyse’ volgens het principe: ‘bezint eer gij begint’. Volgens de respondent is dit instrument in de industrie heel gangbaar maar in mbo-opleidingen wordt het (nog) niet gebruikt.

Stakeholders

Over de afstemming tussen scholen en bedrijven komen in de gesprekken met stakeholders verschillende aandachtspunten, knelpunten en signalen naar voren.

Verschillende stakeholders signaleren dat de inhoudelijke afstemming tussen school en bedrijf vaak nog onvoldoende lijkt. Zowel wat betreft tijd als capaciteit. De taak van de BPV begeleider lijkt te worden onderschat. Maar er zijn te weinig mogelijkheden vanuit de school en het beleid om de begeleidingstaak te ondersteunen. Deze signalen sluiten aan bij de bevindingen van de BPV Monitor.

Enkele stakeholders wijzen erop dat de invloed van scholen en bedrijven op de bbl-ers en bol-ers verschilt. Terwijl van bbl-ers werknemersgedrag vereist wordt, is dergelijk gedrag voor scholen veel lastiger af te dwingen. Mede daardoor lijkt de indruk te ontstaan dat de opleidingscultuur in bedrijven strikter is dan in de scholen.

De taak van kenniscentra om de leerbedrijven voor de mbo-opleidingen te certificeren is gericht op de leermogelijkheden in het bedrijf. De student moet immers voldoende variatie aan goede leermogelijkheden ervaren om voor kwalificering in aanmerking te komen. Daarnaast is een kwantitatief voldoende groot aanbod van belang. Het onderwerp ‘certificering van leerbedrijven in relatie tot het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen’ blijkt complex. Het onderwerp roept bij stakeholders enerzijds de vraag op of kenniscentra en scholen voldoende kennis hebben om de veiligheid van de leerbedrijven te beoordelen. Anderzijds twijfelen de stakeholders aan de impact van aanvullende eisen voor de certificering van leerbedrijven. Ten eerste omdat certificering geen garanties biedt voor het gezond en veilig werken in de leerbedrijven. Ten tweede omdat dergelijke aanvullende eisen uitgewerkt en nageleefd moeten worden en uitvoerbaar moeten zijn voor de leerbedrijven.

Tijdens regionaal overleg tussen onderwijs en bedrijfsleven staan de vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en opleidingen op de agenda. Sommige stakeholders signaleren dat veilig en gezond werken niet op de agenda staat maar andere stakeholders verwijzen naar regionale initiatieven waarin het onderwerp expliciet aan de orde komt (het veiligheidspretpark, de trainingsfabriek).

In zowel het BPV-protocol als in de BPV-monitor zijn geen doelen, indicatoren of metingen opgenomen die betrekking hebben op het thema 'aanleren van gezond en veilig werken in het mbo'. Maar de BPV-monitor (Wartenberg-Cras, 2012) biedt wel inzicht in de stand van zaken wat betreft de beroepspraktijkvorming. Uit de monitor van 2011 blijkt dat zowel mbo-studenten als praktijkopleiders uit het leerbedrijf tevreden zijn over de kwaliteit van de bpv-begeleider van de mbo-instelling. Ook is het niveau van vakkennis en praktijkvaardigheden van studenten op het moment dat ze de bpv bij het leerbedrijf gaan volgen, toegenomen ten opzichte van de situatie voor het bpv-protocol.

Er zijn ook knelpunten in de uitvoering van de BPV. Zo ervaren meer dan 80 procent van de bpv-begeleiders en circa tweederde van de praktijkopleiders serieuze knelpunten in de bpv. Als belangrijke knelpunten komen met name de match (kwantiteit en kwaliteit) en afstemming met betrekking tot de invulling van de bpv naar voren bij zowel leerbedrijven als onderwijsinstellingen. Daarnaast is de voorbereiding van studenten op de bpv een aandachtspunt. Zo geeft een vijfde van de bol-studenten en een kwart van de bbl-studenten aan dat er geen afspraken gemaakt zijn over hun bpv.

Om tot afstemming met betrekking tot de invulling van de bpv te komen is het belangrijk dat stagebegeleiders daar ook tijd voor hebben. Meer gedetailleerd onderzoek van het NIVEL (Veer, 2011) laat zien dat het inroosteren van tijd voor de stagebegeleiding op het leerbedrijf belangrijk is voor de kwaliteit van de stageplek terwijl dit bij slechts 30% van de stagebegeleiders het geval is. De BPV monitor biedt inzicht in de begeleiding vanuit de school: terwijl een ruime meerderheid van de bpv-begeleiders vindt dat er voldoende gelegenheid is om de voortgang van de studenten te bespreken geeft een vijfde aan dat er onvoldoende gelegenheid is. Gebrek aan tijd speelt hier een rol.

3.3 Gezond en veilig werken in het bedrijf

Aan de mbo-ers en bedrijven is gevraagd in hoeverre zij in de praktijk met instructie, toezicht en over gezond en veilig werken bekend zijn.

De mbo-ers geven aan dat meestal sprake is van instructie en toezicht binnen het (stage)bedrijf en dat een kritische houding ten aanzien van gezond en veilig werken in het (leer)bedrijf over het algemeen mogelijk is. Zij weten veelal wat zij moeten doen bij een onveilige situatie op de stage/leerwerkplek (80%) en er is bij bijna driekwart van de gevallen altijd of vaak toezicht. Driekwart van mbo-ers geeft aan dat de leidinggevenden en collega's vaak of altijd open staan voor kritische vragen over het gezond en veilig werken op de stage/leerwerkplek. Bij een kwart van hen is dit niet het geval.

Tabel 3.2 – Stellingen met betrekking tot instructie en toezicht gezond en veilig werken in het bedrijf (schaalscores)

	Mbo-ers	Bedrijven
1. Bij de start van werk of stage zijn de risico's voor veiligheid en mijn gezondheid van het werk besproken	2,7	3,4
2. Bij nieuw of ander werk krijg ik telkens voorlichting/instructie	2,8	3,3
3. Ik weet wat ik moet doen bij een onveilige situatie op de stage/leerwerkplek	3,1	3,3
4. Er is toezicht op de stage/leerwerkplek om zich te houden aan de regels voor gezond en veilig werken	3,0	3,5
5. Mijn leidinggevende staat open voor kritische opmerkingen over gezond en veilig werken	3,1	3,6
6. Mijn collega's staan open voor kritische vragen over gezond en veilig werken	3,0	3,5
Gemiddelde schaalscore	3,0	3,5
N	1859	290

1=nooit, 4=altijd; dus hoe hoger de score hoe positiever het antwoord

Meer dan vier op de tien van de mbo-ers (42%) geeft aan dat zij niet altijd voorgelicht worden over de risico's voorafgaand aan de start van de stage/leerwerkplek en dat zij bij het wisselen van de werkzaamheden niet altijd (opnieuw) instructie over de veiligheids- en gezondheidsrisico's krijgen (40%). Bovendien geeft een op de vijf mbo-ers aan dat zij niet weten wat zij zouden moeten doen bij een onveilige situatie op de stage/leerwerkplek terwijl een kwart (27%) aangeeft dat er geen of slechts soms toezicht is op de stage/leerwerkplek voor het bewaken van de regels voor gezond en veilig werken. Een kwart geeft aan dat leidinggevend en collega's niet open staan voor kritische opmerkingen en vragen over veilig en gezond werken. Daarnaast valt op dat mbo-ers techniek gemiddeld en per item het meest aangeven dat zij vaak tot altijd instructie en toezicht hebben in het kader van gezond en veilig werken. De mbo-ers economie geven dit het minst vaak aan.

In de groepsgesprekken met de studenten wordt het beeld toegelicht.

Wanneer moet er instructie over gezond en veilig werken plaatsvinden?

Alle risico's van het leerbedrijf bij de start al weten werkt volgens de studenten niet goed. Dat schrikt alleen maar af. Het gaat er juist om dat je gaandeweg het werk, bijvoorbeeld bij nieuwe klussen, uitleg krijgt. Dat gebeurt vaak, bijna altijd. Maar in bedrijven waar meerdere stagiaires lopen wordt niet altijd aan iedereen alles uitgelegd.

Iets vaker dan de mbo-ers geven ook de bedrijven aan dat meestal sprake is van instructie en toezicht binnen het (stage)bedrijf en dat een kritische houding ten aanzien van gezond en veilig werken in het bedrijf over het algemeen mogelijk is.

Maar er zijn ook aspecten die verhoudingsgewijs iets minder aan bod komen: bijna een vijfde deel van de bedrijven geeft geen of slechts soms voorlichting over de risico's voorafgaand aan de start van de stage/werk (19%) of bij het wisselen van de werkzaamheden (17%). Bovendien is volgens een zesde van bedrijven (16%) niet altijd duidelijk voor jonge stagiaires/medewerkers wat zij zouden moeten doen bij een onveilige situatie op de stage/leerwerkplek.

Bij een van de leerbedrijven speelt het volgende.

Bij veiligheid staat preventie voorop. Zorgen dat de voorzieningen kloppen, de mensen getraind zijn, de protocollen kloppen. We letten goed op de basis als het om gezondheid gaat. Dat medewerkers de juiste kleding dragen, bv als ze moeten laden en lossen, dat het materiaal op orde is en dat ze de juiste houding en positie aannemen bij laden, lossen en verplaatsen van de karren. Dat geldt voor alle medewerkers dus ook voor de studenten en andere jongeren die hier werken.

3.4 Trainingen in (leer)bedrijven

Ruim vier op de tien (44%) van de mbo-ers heeft op de stage/leerwerkplek of binnen hun eerste baan een training gericht op het gezond en veilig werken binnen het betreffende bedrijf. Van de studenten heeft 39% een training gehad, van de gediplomeerde mbo-ers 49%.

Tabel 3.3 – Training gericht op gezond en veilig werken, gevolgd door mbo-ers op de stage/leerwerkplek of eerste baan na mbo-opleiding naar onderwijssector en totaal

	Economie		Groen		Techniek		Zorg		Totaal	
	N	kolom %	N	kolom %	N	kolom %	N	kolom %	N	kolom %
geen training gevolgd	271	71%	119	63%	466	50%	185	53%	1041	56%
wel een training gevolgd	111	29%	70	37%	466	50%	165	47%	812	44%
Totaal	382	100%	189	100%	932	100%	350	100%	1853	100%

Deze trainingen worden verhoudingsgewijs vaak gevolgd door mbo-ers uit de techniek of de zorgsector. Dit geldt in mindere mate voor de mbo-ers uit de onderwijssectoren groen en economie.

Drie redenen²³ zijn volgens de mbo-ers van invloed op het volgen van een training veilig en gezond werken: de training vormt een onderdeel van de mbo-opleiding (35%), het geleerde op school voldoet wel maar het bedrijf heeft continue aandacht voor gezond en veilig werken (32%) en opleiding heeft betrekking op zijn specifieke taken (BHV, brandweer, arbo-coördinator) van medewerkers bij het gezond en veilig werken in het bedrijf (32%).

Van de bedrijven geven er 150 (54% van de 277) aan dat zij trainingen gericht op veilig en gezond werken aanbieden aan mbo-stagiaires, medewerkers met een leerwerkovereenkomst of in dienst tredende mbo-ers. Steeds een derde van de bedrijven geeft aan dat de trainingen zowel intern, extern als in een combinatie van intern en extern worden aangeboden. Van de 104 bedrijven die door externen trainingen laat verzorgen gericht op gezond en veilig werken geeft 76% aan dat ze hiervoor gespecialiseerde aanbieders inhuren. Van deze bedrijven laat circa 10% van de bedrijven de trainingen verzorgen door een ROC of vakschool en 6% door een AOC.

²³ Meerdere antwoorden mogelijk.

Bij de bedrijven komen drie items naar voren als redenen²⁴ voor het aanbieden van trainingen gericht op gezond en veilig werken: de opleiding heeft betrekking op specifieke taken van medewerkers (70%) zoals BHV, brandweer, medewerker veiligheid, de mbo-opleiding voldoet maar continue aandacht is nodig voor gezond en veilig werken (67%) en de situatie in het bedrijf is te specifiek en de opleiding hoeft/kan daar niet volledig op inspelen (55%).

Een kleine groep mbo-ers (11%) en een kwart van de bedrijven (27%) geeft bij deze vraag aan dat de aanvullende training binnen het bedrijf noodzakelijk is omdat de mbo-opleiding niet (geheel) voldoet aan de eisen van het bedrijf. Deze reden voor extra training wordt vooral door de mbo-ers in de onderwijssector techniek gegeven.

In de geïnterviewde leerbedrijven krijgen stagiaires, bbl-ers met leerwerkcontracten en recent in dienst getreden mbo-ers niet alleen instructies over gezond en veilig werken in het bedrijf. Zij wonen ook regulier (werk)overleg en toolboxmeetings bij. Deze bedrijven wijzen op het belang van het bespreekbaar maken en houden van gezond en veilig werken. Daarnaast kunnen mbo-ers, afhankelijk van hun werkplek, deelnemen aan trainingen.

24 Meerdere antwoorden mogelijk.

4 Goed aangeleerd om gezond en veilig te werken?

4.1 Samenvatting

Aan de bedrijven en mbo-ers is gevraagd aan te geven of het omgaan met mogelijke arbeidsrisico's al dan niet goed wordt aangeleerd in de mbo-opleiding. Daartoe zijn in de enquête 23 items opgenomen. Per item konden de respondenten aangeven of zij vinden dat het onderwerp al dan niet goed (genoeg) aangeleerd wordt in de mbo-opleiding. De scores van mbo-ers en bedrijven verschillen, soms aanmerkelijk, per item.

Omdat niet alle arbeidsrisico's op alle werkplekken relevant zijn konden de respondenten ook 'niet van toepassing' aangegeven. Opvallend is dat de mbo-ers, veel minder vaak dan de bedrijven, aangeven dat zij vinden dat de aangeboden items niet van toepassing zijn. Met behulp van regressieanalyses is de relatie tussen de toegekende cijfers en het aanleren van de items nader geanalyseerd. Daaruit blijkt dat mbo-ers en bedrijven die hogere cijfers toegekend hebben ook vaker aangeven dat de aangeboden items in de mbo-opleiding goed worden aangeleerd.

Om een meer gedifferentieerd beeld te krijgen van de verschillende aspecten die kenmerkend zijn voor (het aanleren van) gezond en veilig werken, zijn aan de mbo-ers en bedrijven 23 items voorgelegd ter nadere beoordeling.

Gemiddeld over alle 23 uitgevraagde aspecten vindt driekwart van de mbo-ers dat ze gezond en veilig werken goed in de mbo-opleiding hebben aangeleerd²⁵. Dit betekent tevens dat ongeveer een kwart van de mbo-ers vindt dat gezond en veilig werken niet goed worden aangeleerd.

Het oordeel van de bedrijven is minder positief: bijna de helft van bedrijven vindt dat (gemiddeld over alle 23 uitgevraagde aspecten van) gezond en veilig werken niet goed worden aangeleerd. Bedrijven zijn dus kritischer over het aanleren van gezond en veilig werken dan de mbo-ers.

Zowel mbo-ers als bedrijven zijn, in vergelijking met andere aspecten van gezond en veilig werken, relatief positief over het aanleren van de volgende drie items in de mbo-opleiding;

- de risico's van het vak herkennen en er bewust mee om gaan;
- het opvolgen van de veiligheidsinstructies;
- het op de juiste wijze gebruiken van persoonlijke beschermingsmiddelen.

Nadere bestudering laat bij de mbo-ers verschillen zien. Meer dan driekwart van de mbo-ers oordeelt positief over het aanleren van twee items: het gebruik van hulpmiddelen en de eigen verantwoordelijkheid van een stagiaire/werknemer als het gaat om gezond en veilig werken. Voor zover dat binnen het bedrijf van toepassing is, zijn de bedrijven relatief positief over het

25 Het betreft een gemiddeld cijfer; het betekent derhalve niet dat driekwart van de mbo-ers en de helft van de bedrijven positief oordeelt over het aanleren van alle 23 aspecten.

aanleren van veilig werken in mogelijk gevaarlijke situaties, werken in lawaaierige omgevingen en werken met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen.

Uit het onderzoek komt naar voren dat er tevens verscheidene items zijn die volgens de betrokkenen niet goed worden aangeleerd. Zowel bedrijven als mbo-ers geven aan dat vooral de volgende items vaak niet goed worden geleerd:

- de mogelijkheden om de fysieke arbeidsbelasting te verminderen:
 - door de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten;
 - door herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt;
- de mogelijkheden om de psychosociale arbeidsbelasting te verminderen:
 - om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer;
 - om te gaan met werkdruk.

Mbo-ers en bedrijven oordelen bovendien, meer dan gemiddeld, negatief op een aantal andere items. Bijna een derde van de mbo-ers geeft aan dat zij niet goed geleerd hebben het gesprek aan te gaan met de leidinggevende en collega's over gezond en veilig werken. Ook uit andere onderdelen van de enquête komt naar voren dat een vergelijkbaar deel van de mbo-ers meer ondersteuning van de school wil om gezond en veilig werken op de stageplaats bespreekbaar te maken.

Daarnaast geeft meer dan de helft van de bedrijven aan dat mbo-ers niet goed geleerd hebben om hun gezondheid te bewaken.

Indien we het opleidingsniveau van de mbo-ers in beschouwing nemen, valt op dat de mbo-ers van niveau 4 kritischer zijn over het aanleren van gezond en veilig werken dan de mbo-ers van lagere niveaus. Vergeleken met andere mbo-ers geven de niveau 4 mbo-ers, vaker aan dat zij niet goed geleerd hebben om de fysieke arbeidsbelasting te verminderen en vaardigheden zodanig te oefenen dat zij veilig en gezond kunnen werken. Bovendien oordelen zij vaker dat ze minder goed geleerd hebben om het gesprek aan te gaan met de leidinggevende en collega's over veilig en gezond werken en om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer.

In het (gemiddeld) oordeel van de mbo-ers over het aangeleerde in de opleiding zijn nagenoeg geen verschillen gevonden tussen mannelijke en vrouwelijke mbo-ers, studenten en gediplomeerden en tussen bol-ers en bbl-ers. Zij geven (bijna) even vaak aan dat ze de aangeboden items al dan niet goed hebben aangeleerd.

De mbo-ers zorg vinden verhoudingsgewijs vaker dan de mbo-ers economie, groen en techniek dat zij goed geleerd hebben herhaalde bewegingen zodanig uit te voeren dat op de langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt en om te gaan met intimidatie en agressie op de werkvloer. De mbo-ers techniek oordelen relatief positief over het aanleren van werken in lawaaierige omgevingen.

De bedrijven zijn relatief positief over het aanleren van de mbo-ers uit de zorgsector voor het item 'het weten welke taken er in verband met wettelijke beroepseisen uitgevoerd mogen worden'; de kennis van de verantwoordelijkheden van de stagiair / werknemer in de onderwijssecto-

ren groen en economie; het item ‘gezond en veilig kunnen werken in diverse omgevingen’ over de mbo-ers uit de techniek.

Mannelijke en vrouwelijke mbo-ers, studenten en gediplomeerden, bol-lers en bbl-ers geven (bijna) even vaak aan dat ze de aangeboden items goed aangeleerd hebben.

Aan de groep die vond dat de items niet goed aangeleerd zijn is, per item, de vraag gesteld hoe belangrijk zij het vinden dat de mbo-opleiding op deze items verbetert en waar in de opleiding dit item aangeleerd zou moeten worden. Daaruit blijkt dat zowel mbo-ers en bedrijven vinden dat het (heel) belangrijk is dat de mbo-opleiding, op items die niet goed zijn aangeleerd, verbeterd wordt. De bedrijven geven, vaker dan mbo-ers, aan dat items niet goed zijn aangeleerd maar omgekeerd geven mbo-ers vaker dan bedrijven aan het (heel) erg belangrijk te vinden dat de mbo-opleiding op deze items verbeterd wordt. Vervolgens is deze groep gevraagd waar de items aangeleerd zouden moeten worden. Daaruit blijkt een sterke voorkeur van de mbo-ers om de verbeterpunten in de mbo-ers opleiding zowel op de school als in het leerbedrijf op te nemen. Een paar uitzonderingen daargelaten zijn bedrijven het met de mbo-ers daarover eens. Een van de uitzonderingen is het leren omgaan met pesten en intimidatie op de werkvloer. Dat moet volgens de bedrijven vooral op het leerbedrijf aangeleerd worden terwijl mbo-ers vinden dat er op school en leerbedrijf aandacht aan besteed moet worden.

4.2 Goed of niet goed geleerd?

In de volgende paragrafen beschrijven we of mbo-ers en bedrijven vinden dat in de mbo-opleiding het leren omgaan met mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's al dan niet goed wordt aangeleerd.

De vermelde percentages in de volgende tabellen hebben betrekking op de mbo-ers en bedrijven voor wie de geschetste situatie van toepassing is (de antwoorden ‘weet niet’ en ‘niet van toepassing’ zijn niet meeberekend).

Gemiddeld over alle 23 uitgevraagde aspecten vindt driekwart van de mbo-ers dat ze gezond en veilig werken goed in de mbo-opleiding hebben aangeleerd²⁶. Dit betekent tevens dat ongeveer een kwart van de mbo-ers vindt dat gezond en veilig werken niet goed worden aangeleerd.

Het oordeel van de bedrijven is minder positief: bijna de helft van bedrijven vindt dat (gemiddeld over alle 23 uitgevraagde aspecten van) gezond en veilig werken niet goed worden aangeleerd. Bedrijven zijn dus kritischer over het aanleren van gezond en veilig werken dan de mbo-ers.

Ook is onderzocht in hoeverre het oordeel over de items varieert naar de achtergrondkenmerken van de mbo-ers. Mannelijke en vrouwelijke mbo-ers, studenten en gediplomeerden, bol-lers en bbl-ers geven (bijna) even vaak aan dat ze de items goed aangeleerd hebben. We vinden, op

26 Het betreft een gemiddeld cijfer; het betekent derhalve niet dat driekwart van de mbo-ers en de helft van de bedrijven positief oordeelt over het aanleren van alle 23 aspecten.

itemniveau, wel verschillen tussen niveaus en onderwijssectoren. Voor zover relevant zijn deze verschillen in de tekst opgenomen.

De mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's zijn geclusterd in zes blokken.

Tabel 4.1 – Goed geleerd in mbo-opleiding om te gaan met mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's, mbo-ers en bedrijven, (totaal en %)

Ja, in opleiding goed geleerd om:	Mbo-ers		Bedrijven	
	%	N	%	N
1. de risico's van het vak te herkennen en er bewust mee om te gaan	84%	1593	57%	225
2. de gezondheid te bewaken	74%	1576	45%	223
3. de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten	65%	1605	39%	228
4. herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt	55%	1428	40%	192
5. vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken	73%	1550	54%	220
6. het gesprek aan te gaan met leidinggevende en collega's over gezond en veilig werken	69%	1556	50%	196
7. te weten welke taken zij wel en niet mogen doen in verband met de wettelijke beroepseisen	72%	1549	52%	191
8. als stagiair/werknemer een eigen verantwoordelijkheid hebben m.b.t. gezond en veilig werken	87%	1579	57%	208
9. om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer	56%	1431	42%	186
10. goed om te gaan met werkdruk	66%	1585	44%	196
11. eigen werk reguleren/plannen	79%	1573	51%	199
12. veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties	78%	1528	60%	189
13. persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken	83%	1555	69%	189
14. hulpmiddelen goed te gebruiken	83%	1623	53%	209
15. alert te zijn op technische voorzieningen om veilig en gezond te werken	79%	1525	52%	176
16. veiligheidsinstructies op te volgen	87%	1610	76%	205
17. gezond en veilig werken in diverse omgevingen	-	-	59%	163
18. met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken	72%	739	62%	67
19. te werken in omgevingen met lawaai	79%	927	58%	70
20. te werken met water of waterige oplossingen	74%	761	57%	47
21. om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren	75%	934	53%	63
22. om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren	73%	870	53%	55
23. om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal	65%	669	44%	58

Percentages exclusief 'niet van toepassing' en 'weet niet'.

Risico's herkennen en gezondheid bewaken

Meer dan driekwart van de mbo-ers geeft aan dat er goed wordt aangeleerd om de risico's van het vak te herkennen.

De bedrijven zijn, vooral over het aanleren van het bewaken van de gezondheid minder positief.

De mbo-ers economie en groen vinden verhoudingsgewijs minder vaak dat zij goed geleerd hebben te anticiperen op mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's dan de mbo-ers techniek en zorg (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2 – Mbo-ers: Goed geleerd in mbo-opleiding om te anticiperen op mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's, naar onderwijssector (in %)

	economie	groen	techniek	zorg
1. de risico's van het vak te herkennen en er bewust mee om te gaan	78%	78%	86%	86%
2. de gezondheid te bewaken	66%	69%	77%	78%

Percentages exclusief 'niet van toepassing' en 'weet niet'.

Vaardigheden oefenen en fysieke belasting verminderen

Aspecten die wijzen op de mogelijkheden om de fysieke belasting te verminderen, zoals de juiste lichaamshouding en omgaan met herhaalde bewegingen, worden zowel door bedrijven als mbo-ers, relatief vaak beoordeeld als niet goed geleerd. Opvallend is ook de relatief hoge score op 'niet van toepassing' op het item herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (15% van het totaal aantal mbo-ers en 35% van de bedrijven).

Tabel 4.3 – Mbo-ers: Goed geleerd in mbo-opleiding om te anticiperen op mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's, naar onderwijssector (in %)

	economie	groen	techniek	zorg
3. de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten	64%	61%	62%	77%
4. herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt	52%	52%	52%	68%
5. vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken	64%	66%	74%	80%

Percentages exclusief 'niet van toepassing' en 'weet niet'.

De mbo-ers zorg zijn positiever over het aanleren van deze items dan de mbo-ers economie, groen en techniek. Meest positief zijn zij over het oefenen van de vaardigheden zodat zij gezond en veilig kunnen werken. Opvallend is dat niveau 4 mbo-ers minder positief zijn dan niveau 2 en 3 mbo-ers over alle drie de items die met fysieke arbeidsbelasting te maken hebben.

Verantwoordelijkheden en het gesprek aangaan

Mbo-ers vinden dat zij goed geleerd hebben dat zij als student/werknemer een eigen verantwoordelijkheid hebben als het gaat om gezond en veilig werken. De bedrijven zijn met name positief over het aanleren van dit item bij de mbo-ers uit de onderwijssectoren zorg en economie. Mbo-ers van de onderwijssector zorg zijn positiever dan de mbo-ers economie over het

aanleren van de wettelijke beroepseisen. De bedrijven zijn relatief positief over het aanleren van dit item bij de mbo-ers uit de zorgsector.

Mbo-ers, met name mbo-ers niveau 4, oordelen daarentegen minder positief over het aanleren het gesprek aan te gaan met de leidinggevende en collega's over gezond en veilig werken.

Psychosociale arbeidsbelasting

Aspecten die mbo-ers volgens bedrijven en mbo-ers zelf relatief vaak minder goed in de mbo-opleiding hebben geleerd, zijn het omgaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer en het goed omgaan met werkdruk. De mbo-ers zorg zijn hierover positiever dan de mbo-ers economie, groen en techniek. De niveau 4 mbo-ers zijn vooral minder positief over het leren omgaan met intimidatie en pesten. Van de mbo-ers geeft 15% aan dat deze items niet van toepassing zijn. Elementen die samenhangen met de psychosociale arbeidsbelasting worden derhalve minder goed aangeleerd in de mbo-opleiding.

Uit de groepsgesprekken met de studenten blijkt dat het gezond en veilig werken op het leerbedrijf bespreken soms lastig is. Het probleem is diffuus en gevarieerd.

Studenten van de zorgopleiding vinden werkdruk een serieus onderwerp maar studenten van de technische en groene opleidingen vinden dat niet.

Bbl-ers geven aan dat verandering van de vertrouwde omgeving tot onzekerheden kan leiden. Op hun eigen bedrijf weten hoe ze gezond en veilig moeten werken en ze weten ook bij wie ze zich moeten melden wanneer zij zich onzeker voelen. Maar bij stages buiten het bedrijf speelt onbekendheid een rol. Dan blijkt het soms lastiger om aan te geven wat zij wel en niet goed weten. Studenten Bouw en Infra vinden het lastig om, in het team waar zij stage lopen, het onderwerp veiligheid aan te kaarten.

Studenten verpleging geven aan dat zij onderwerpen als werkdruk en roostering wel bespreken maar soms ook terughoudend zijn omdat ze hun stageplek willen behouden en omdat ze zien dat collega's en begeleiders het erg druk hebben.

Instructies en preventieve maatregelen toepassen

Zowel de mbo-ers als de bedrijven vinden, vaker dan gemiddeld, dat er in de mbo-opleidingen goed aangeleerd wordt om veiligheidsinstructies op te volgen. Ook over de andere items van dit aspect van gezond en veilig werken zijn zij meer dan gemiddeld positief.

Mbo-ers oordelen relatief positief over het op de juiste wijze gebruiken van de persoonlijke beschermingsmiddelen en hulpmiddelen.

Ook in dit blok geven de bedrijven, minder vaak dan de mbo-ers, aan dat de inhoudelijke items goed aangeleerd worden. Items waarop de bedrijven relatief hoog scoren zijn het juiste gebruik van de persoonlijke beschermingsmiddelen en het veilig werken in mogelijk gevaarlijke situaties. De bedrijven zijn ook relatief positief over het aanleren van 'gezond en veilig kunnen werken in diverse omgevingen' over de mbo-ers uit de techniek. Maar de bedrijven zijn t.o.v. de andere items kritischer over het goed aanleren van het gebruik van hulpmiddelen en technische voorzieningen.

Tabel 4.4 – Mbo-ers: Goed geleerd in mbo-opleiding om instructies te volgen en te anticiperen op mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's, naar onderwijssector (in %)

ja, in opleiding goed geleerd om:	economie %	groen %	techniek %	zorg %
12. veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties	72%	70%	81%	78%
13. persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken	69%	83%	88%	79%
14. hulpmiddelen goed te gebruiken	74%	83%	87%	84%
15. alert te zijn op technische voorzieningen om veilig en gezond te werken	73%	77%	84%	72%
16. veiligheidsinstructies op te volgen	81%	84%	89%	86%

Percentages exclusief 'niet van toepassing' en 'weet niet'.

De mbo-ers techniek geven het meest aan dat ze de aangeboden items goed aangeleerd hebben. De mbo-ers economie geven het vaakst aan dat de aangeboden items niet van toepassing zijn en zijn het meest negatief.

In de groepsgesprekken vertellen de studenten dat zij zich bewust zijn van de veiligheidsrisico's die zij in de praktijk lopen.

Maar ze geven ook aan dat ze nog niet alles weten. Ze vertellen welke klussen ze met twee man moeten uitvoeren, welke persoonlijke beschermingsmiddelen ze moeten gebruiken, hoe ze hulpmiddelen moeten gebruiken en dat ze weten dat zij een eigen verantwoordelijkheid hebben als het gaat om gezond en veilig werken. Daar wordt, op school en in de leerbedrijven, goed op gelet. Er wordt, op school en in de leerbedrijven, goed op gelet dat er voldoende tijd is om te oefenen, bijvoorbeeld op de verschillende VCA aspecten. Er wordt rekening gehouden met het gegeven dat studenten hun routines nog moeten ontwikkelen en nog moeten leren om tempo te maken.

Specifieke arbeidsrisico's

Tot slot zijn items opgenomen die betrekking hebben op het omgaan met specifieke fysieke gezondheids- en veiligheidsrisico's (zie tabel 4.5). De afzonderlijke items blijken voor een deel van de groep mbo-ers en bedrijven van belang. Tussen de 42% en 53% van de 1752 mbo-ers en tussen de 20% en 26% van de 266 bedrijven hebben aangegeven of de items al dan niet goed aangeleerd zijn in de mbo-opleiding. De overige respondenten hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om 'niet van toepassing' en 'weet niet' aan te vinken.

Ruwweg driekwart van de mbo-ers oordeelt positief over het aanleren om op de juiste wijze om te gaan met deze fysieke gezondheids- en veiligheidsrisico's. Meer dan driekwart van de mbo-ers die stage lopen/werken in lawaaierige omgevingen geeft aan dat zij dit goed aangeleerd hebben in de opleiding.

Iets meer dan de helft van de bedrijven is van oordeel dat studenten de specifieke fysieke aspecten van gezond en veilig werken goed aanleren. Het meest negatief zijn zowel de bedrijven als de mbo-ers over het item goed leren omgaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal (respectievelijk 44% en 65%).

Tabel 4.5 – Mbo-ers: In de opleiding goed geleerd om op de juiste wijze te werken (in %)

	economie	groen	techniek	zorg
18. met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken	64%	70%	74%	67%
19. te werken in omgevingen met lawaai	68%	75%	85%	67%
20. te werken met water of waterige oplossingen	65%	74%	74%	81%
21. om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren	62%	71%	77%	79%
22. om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren	62%	68%	75%	75%
23. om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal	61%	67%	59%	77%

De mbo-ers in de onderwijssectoren techniek en zorg zijn over verschillende onderwerpen positiever dan die in de onderwijssector economie. Dat oordeel is dus mede afhankelijk van de mate waarin de mbo-er feitelijk ook met het veiligheidsaspect te maken (kan) krijgen. Zo zijn de mbo-ers in de zorg relatief positief over het leren omgaan met mogelijk besmette personen. En oordelen de mbo-ers techniek relatief positief over het aanleren van werken in lawaaiëring omgevingen.

VCA = Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM) Checklist Aannemers

In de gesprekken met stakeholders, bedrijven en studenten is VCA een terugkerend onderwerp. In de gesprekken met studenten komen geen ‘klachten’ naar voren wanneer VCA past bij het beroep waarvoor zij opgeleid worden. Dan zien zij VCA als een belangrijke basis die toepasbare kennis biedt. Maar wanneer VCA minder goed past uit de studenten uiteenlopende kritiek (bijvoorbeeld wel verplicht maar er wordt niet naar gevraagd, niet goed van toepassing, te weinig herhaling in de opleiding).

Diverse stakeholders benoemen verschillende knelpunten ten aanzien van dit, toch vaak vereiste, certificaat. VCA omvat niet alle aspecten van gezond en veilig werken, veiligheid is wel maar bijvoorbeeld repeterende bewegingen zijn niet opgenomen. Het aanbod is vaak theoretisch, maar theorie is nog geen praktijk terwijl gedrag en werkcultuur belangrijk blijken te zijn. VCA wordt vaak schriftelijk aangeboden. Daardoor hebben laagopgeleiden, vanwege hun leesproblemen, veel meer moeite het VCA certificaat te behalen of slagen daar niet in. Dit terwijl hen goed aangeleerd kan worden hoe zij veilig en gezond kunnen werken. De inhoud van het VCA certificaat past niet altijd goed bij de beroepen waarvoor het wel geëist wordt. De geldigheid van VCA certificaten is lang in relatie tot technische ontwikkelingen en veranderende eisen, mede daardoor is het VCA certificaat geen garantie voor up to date kennis. Het gegeven dat medewerkers een geldig VCA hebben leidt soms tot de veronderstelling dat daarmee alles ook op orde is. Enkele stakeholders stellen zich de vraag of die veronderstelling terecht is.

4.3 Niet van toepassing

In de presentatie van gegevens hiervoor is de antwoordcategorie ‘niet van toepassing’ buiten beschouwing gelaten. De in de items opgenomen aspecten van gezond en veilig werken zijn per definitie niet op alle mogelijke werksituaties van mbo-ers of in de bedrijven van toepassing. Dat betekent dus dat scores op niet van toepassing verwacht mogen worden. Wat valt op als we daar meer in detail naar kijken?

Ten eerste valt op dat de bedrijven, veel vaker dan de mbo-ers, aangeven dat bepaalde items niet van toepassing zijn²⁷. Daarbij valt op dat bijna 22 % van de mbo-ers de optie ‘niet van toepassing’ geen enkele maal heeft aangevinkt (zie tabel 4.6). Daarnaast heeft 1,4% van de mbo-ers 15 tot 23 maal van deze optie gebruik gemaakt. Van deze laatste groep heeft de helft een 0 (weet niet) gescoord op een of meerdere cijfers voor het aanleren van gezond en veilig werken op school of het leerbedrijf.

Ten tweede valt op dat vooral de mbo-ers uit de onderwijssector economie en in mindere mate de mbo-ers uit de zorg vaker dan de mbo-ers uit de andere onderwijssectoren aangeven dat de aangeboden items niet van toepassing zijn. Dat is conform de verwachtingen in die zin dat economie ook de onderwijssector is die studenten ook opleidt voor beroepen met de laagste (fysieke) arbeidsrisico’s.

Tabel 4.6 – Aantal malen niet van toepassing score op aangeboden items naar onderwijssector

	Onderwijssector									
	economie		groen		techniek		zorg		Totaal	
	N	Kolom N %	N	Kolom N %	N	Kolom N %	N	Kolom N %	N	Kolom N %
0 maal	80	20,8%	47	24,9%	210	22,5%	68	19,4%	405	21,8%
1 tot 5 maal	130	33,8%	104	55,0%	590	63,2%	169	48,1%	993	53,4%
6 tot 10 maal	132	34,3%	35	18,5%	109	11,7%	92	26,2%	368	19,8%
11 tot 15 maal	27	7,0%	3	1,6%	19	2,0%	18	5,1%	67	3,6%
15 tot 23 maal	16	4,2%	0	0,0%	6	,6%	4	1,1%	26	1,4%
Totalen	385	100,0%	189	100,0%	934	100,0%	351	100,0%	1859	100,0%

Een nadere analyse van items die (relatief) vaak ‘niet van toepassing’ geacht worden laat de hoogste score zien van de mbo-ers uit de economie en zorg op het item ‘het werken met trillende of schuddende gereedschappen, apparaten of voertuigen’. Dat lijkt logisch omdat deze mbo-ers in hun stage/werk ook minder in contact zullen komen met dit specifieke risico.

Er zijn in het overzicht van alle mbo-ers in het onderzoek drie items die opvallen. Een groep van circa 15% van de mbo-ers geeft ‘niet van toepassing’ aan bij het herhalende bewegingen zodanig uitvoeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt, om te gaan met intimidatie, pesten en agressie op de werkvloer en omgaan met werkdruk. Items waarvan de overige mbo-ers juist verhoudingsgewijs vaak van aangeven dat deze niet goed aangeleerd worden in de mbo-opleiding.

Daarnaast valt op de mbo-ers economie relatief vaak vinden dat het herkennen van de risico’s van het vak (13%) en het bewaken van de eigen gezondheid (11%) niet van toepassing zijn. Dit in tegenstelling tot de mbo-ers uit de andere onderwijssectoren.

²⁷ Zie bijlage 7.12

4.4 Belang dat de mbo-opleiding verbetert?

Aan de respondenten die vonden dat de items wel van toepassing maar niet goed aangeleerd zijn is, per item, de vraag gesteld hoe belangrijk zij het vinden dat de mbo-opleiding op dit item verbetert en waar in de opleiding dit item aangeleerd zou moeten worden.

Een grote meerderheid van de mbo-ers, vindt het (heel) belangrijk dat de mbo-opleiding verbetert op de items waarvan zij hebben aangegeven dat zij deze in de opleiding niet goed aangeleerd hebben²⁸. Het gaat dan met name om de hiervoor gepresenteerde items met betrekking tot de mogelijkheden om de fysieke arbeidsbelasting te verminderen en om te gaan met psychosociale arbeidsbelasting. Hetzelfde beeld geldt voor de bedrijven. Maar de kanttekening moet geplaatst worden dat het aantal bedrijven dat deze vragen beantwoord heeft, beperkt is.

Het belang om de opleiding te verbeteren op specifieke arbeidsrisico's van gezond en veilig varieert echter. De mbo-ers vinden het belangrijker dat de mbo-opleidingen verbeteren voor de items 'omgaan met stoffen die longen of huid kunnen irriteren' (91%) en 'leren omgaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal' (79%) dan voor de items 'werken met waterige oplossingen' (59%), 'met trillend gereedschap, apparaten of voertuigen werken' (73%) en 'werken in omgevingen met lawaai' (71%).

4.5 Waar leren?

Als het belangrijk is dat de mbo-opleiding verbetert: waar zou dat moeten gebeuren? De respondenten konden de school, het leerbedrijf (stage voor bol-ers of leerwerkplek voor bbl-ers), de combinatie van school én leerbedrijf of anders aanvinken²⁹.

Mbo-ers en (leer)bedrijven vinden vooral dat de items die nog niet goed aangeleerd worden in de mbo-opleiding op school én leerbedrijf aangeleerd zouden moeten worden. Van de mbo-ers geeft 52% tot 69% deze optie aan. Van de (leer)bedrijven 53% tot 100%. De combinatie school én leerbedrijf wordt voor bijna alle items het vaakst genoemd door leerbedrijven en mbo-ers. Er is één uitzondering: het leren omgaan met intimidatie pesten of agressie op de werplek. Bedrijven geven aan dat dit vooral op het leerbedrijf aangeleerd moet worden (80%).

De mbo-ers die deze combinatie niet aangeven, hebben op enkele items een voorkeur voor het leerbedrijf of de school. Zij kennen de school een grotere rol toe bij het aanleren van:

- de gezondheid te bewaken;
- de wettelijke beroepseisen;
- het aanleren van eigen verantwoordelijkheid nemen;
- en het leren omgaan met intimidatie, pesten of agressie op de werplek.

28 Zie bijlage 7.14

29 Zie bijlage 7.15

Op enkele items kennen mbo-ers een grotere rol toe aan het leerbedrijf dan aan de school:

- herhaalde bewegingen zodanig uitvoeren dat het werk op langere termijn geen klachten veroorzaakt;
- het in gesprek gaan met de leidinggevende en collega's;
- veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties;
- hulpmiddelen goed gebruiken.

5 Verbeteren aanleren gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen?

5.1 Samenvatting

De open vragen in de enquêtes en de gesprekken leveren een uitgebreid overzicht aan mogelijke verbeteringen van de mbo-opleidingen ten aanzien van het aanleren van gezond en veilig werken op. Vanuit hun ervaringen, positie en perspectief leggen de mbo-ers, bedrijven en stakeholders verschillende accenten.

Met de aanvullende open vraag³⁰ naar wat er beslist aangepast moet worden in de mbo-opleiding en aanbevelingen over de manier waarop de mbo-opleiding aangepast moet worden, is de mbo-ers en bedrijven in de enquête de kans geboden om (aanvullend) hun eigen prioriteiten nader toe te lichten. Deze vraag is door 30% van de mbo-ers³¹ ingevuld. Van de mbo-ers die deze vraag hebben ingevuld pleit 30% voor het opnemen van gezond en veilig werken in de mbo-opleiding, hetzij als apart of verplicht vak, hetzij door er op een geïntegreerde en continue wijze aandacht aan te besteden. Een belangrijk deel (41%) van degenen de vraag volledig heeft ingevuld wijst op mogelijke onderwerpen en werkvormen. Een klein deel (5%) vindt betere voorlichting en toezicht en controle op arbo nodig, een ander deel pleit voor meer controleren en toetsen (8%) en 1% vindt dat er betere leerbedrijven nodig zijn.

Zo'n 15% van de mbo-ers die deze vraag beantwoord hebben pleit voor meer en intensievere contacten tussen school, student en leerbedrijf en een betere voorbereiding op de stage. De mbo-ers (13%) zien mogelijkheden voor meer praktijkgericht onderwijs door in de lessen te werken aan bewustwording van fysieke en sociaal emotionele belasting, voorlichting te geven over arbo, casussen te bespreken en meer oefening en herhaling in te bouwen bijvoorbeeld door trainingen en projecten. Ook de begeleiding op school (10%) en het leerbedrijf (3 %) kan (verder) verbeterd worden onder andere door de inzet van docenten met praktijkervaring die voldoende tijd krijgen voor de begeleiding. Tot slot benoemt 17% van de mbo-ers onderwerpen als arbeidsrisico's zoals omgaan met werkdruk, elementen van fysieke belasting en communicatieve vaardigheden als verbeterpunten. Dat kan volgens hen door de onderwerpen bespreekbaar te maken en in interactie te oefenen.

Bij de bedrijven is het algemene beeld dat bewustwording van veilig en gezond werken zowel op school als in het bedrijf moet plaats vinden: op school moet de basis aangeleerd worden maar

30 Zie bijlage 7.16 en 7.17.

31 Op de open vraag naar wat en hoe verbeterd moet worden hebben 542 mbo-ers antwoord gegeven. De antwoorden zijn gecodeerd en in een kruistabel gezet welke als basis voor bovenstaande beschrijving dient. Van de 542 mbo-ers hebben er 402 bruikbare antwoorden op deze vraag gegeven. De vermelde percentages zijn exclusief de niet bruikbare antwoorden.

ook in leerbedrijven moet er aandacht aan besteed worden. De bedrijven leggen het accent op de volgende verbeterpunten:

- Intensiever overleg met docenten en studenten over risico's in het bedrijf en goede afspraken met studenten over het omgaan met de risico's in het bedrijf en meer voorbereiding op school.
- Zorg voor meer praktijkervaring in de opleiding. Daarbij passeren niet alleen voorbeelden van oefenen op het beheersen van technische aspecten de revue, maar ook voorbeelden die verwijzen naar sociale weerbaarheid en de verantwoordelijkheden van werknemers, leren samenwerken, e.d. Met de term 'meer praktijkervaring' verwijzen zij zowel naar de mogelijkheden om praktijk te oefenen als de praktijkervaring van docenten.
- Bedrijven geven voorbeelden van specifieke onderwerpen die in de mbo-opleiding opgenomen kunnen worden. Zij benoemen bijvoorbeeld het werken met laagspanningsinstallaties (op basis van NEN 1340), hoogwerkercertificaat/steigerdiploma, VCA meer gericht op veilig en gezond werken, regelgeving arbo, sectortrainingen op het gebied van gezond en veilig werken.

Een derde van de bedrijven (N=99) heeft in de enquête aangegeven dat zij voor zichzelf een rol weggelegd zien bij het doorvoeren van verbetering. Zij vinden het vooral belangrijk dat er een betere inhoudelijke afstemming tussen school en bedrijf gerealiseerd wordt. Zij zien mogelijkheden om het gesprek over het aanleren van gezond en veilig werken met school, studenten te intensiveren. Zij geven aan welke mogelijkheden zij zien om een betere verbinding tussen theorie en praktijk tot stand te brengen, gastlessen en praktijkvoorbeelden te verzorgen.

Maar de bedrijven wijzen ook op hun beperkingen om de mbo-opleidingen gericht te ondersteunen. Zij verwijzen daarbij naar het gegeven dat ze al een leerbedrijf zijn, te klein zijn om tijd te investeren of beperkte financiële armslag hebben om hierin te investeren.

De geïnterviewde stakeholders zien vanuit hun verschillende perspectieven een breed scala aan mogelijke verbeteringen.

- Op school zien zij vooral mogelijkheden om op een integrale manier de cultuur en het curriculum te verbeteren.
- Bij de voorbereiding van de stage op school verdient gezond en veilig werken aandacht. Het zou ook een onderwerp van gesprek moeten zijn in het overleg tussen school en bedrijf.
- Certificering van leerbedrijven aanscherpen door wettelijke vereisten op te nemen is mogelijk maar de vraag is of dat de gewenste garanties ten aanzien van de kwaliteit oplevert.
- Investeer in de deskundigheid van de praktijkbegeleiders en praktijkkennis docenten.
- Regel het aanleren van veilig en gezond werken in de Kwalificatiedossiers.
- Maak voor professionalisering van docenten en het inrichten van het curriculum gebruik van beschikbare bronnen (van sociale partners, kennisinstututen, aanbieders van scholing en advies en uitvoerders van projecten gericht op veilig en gezond werken).
- Agendeer het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen in (regionale) netwerken van bedrijven. Sociale partners kunnen, via opdrachten aan kenniscentra, de mbo-opleidingen (verder) stimuleren om meer aandacht te besteden aan het aanleren van gezond en veilig werken.
- Monitor veilig en gezond werken in de BPV monitor en richt een meldpunt op voor jongeren.

5.2 Verbeterpunten mbo-ers en bedrijven, rol bedrijf

Met de aanvullende open vraag³² naar wat er beslist aangepast moet worden in de mbo-opleiding en aanbevelingen over de manier waarop de mbo-opleiding aangepast moet worden, is de mbo-ers en bedrijven in de enquête de kans geboden om (aanvullend) hun eigen prioriteiten nader toe te lichten. De bedrijven is daarnaast gevraagd welke rol zij voor zichzelf zien. Ook tijdens de interviews met bedrijven en met studenten is het onderwerp aan bod gekomen. In de tabel 5.1 zijn de meest genoemde onderwerpen opgenomen.

In de daaropvolgende paragrafen wordt de tabel nader toegelicht.

Tabel 5.1 – Verbeterpunten van bedrijven en studenten in de uit de enquêtes en de gesprekken

Wat	Interviews studenten	Enquête (oud) studenten	Enquête bedrijven	Interviews bedrijven
<i>Wat</i>	<i>Hoe</i>	<i>Hoe</i>	<i>Bijdragen</i>	<i>Hoe</i>
Gezond en veilig werken	Integratie Continue	Lessen, integratie, controle	Voorlichting, cursussen over regelgeving	Start bewustwording Gedrag en sporten
Afstemming school en bedrijf		Vorbereiding en begeleiding Contact en controle	Overleg met docenten over risico's, afspraken met studenten	Vorbereiding en begeleiding stages
Praktijkgericht onderwijs		Up to date lesmateriaal, training, instructie, projecten, samenwerken, deskundigheid docenten en tijd voor begeleiding	Gastlessen, praktijkvoorbeelden, sectortrainingen	Herhaling Praktijk op school Curriculum
Werkdruk, fysieke klachten, communicatieve vaardigheden	Werkdruk op stagebedrijf	Bespreekbaar maken, oefenen		Interactie Vragen stellen Samenwerken

5.2.1 Het onderwerp gezond en veilig werken

Bijna eenderde van de mbo-ers die deze vraag heeft ingevuld geeft aan dat het onderwerp 'gezond en veilig werken' in de mbo-opleidingen verbeterd zou moeten worden bijvoorbeeld door extra aandacht aan gezond werken, specifieke onderwerpen of gereedschappen te besteden. Een kwart van deze mbo-ers wijst op mogelijkheden om het onderwerp in de lessen te bespreken, te werken aan bewustwording, praktijkvoorbeelden te bieden en stage-ervaringen te bespreken. Bijvoorbeeld door voorlichting te bieden, praktijkgericht onderwijs, de inzet van externe deskundigen of bedrijfsbezoeken. Bijna eentiende van deze mbo-ers vindt betere voorlichting, toezicht en controle van arbo-regels en wet- en regelgeving nodig en een bijna even groot deel pleit voor controleren en toetsen.

³² Zie bijlage 7.16 en 7.17.

Wat: Meer aandacht op het gebied van persoonlijk welzijn tijdens de stage. Veilig werken, PBM's, werkplek, lawaai etc.

Hoe: Zorg dat de stagiaires niet worden uitgebuit door de stageplek, wees er zeker van dat je studenten wat kunt leren en niet puur plaatsvervangend en goedkoper zijn voor een professionele werknemer.

Wat: Gezond werken houdt ook in, mentaal goed voorbereid zijn.

Hoe: Leren omgaan met problemen

De meeste mbo-ers die de open vraag hebben ingevuld en aangeven dat de mbo-opleiding meer aandacht aan gezond en veilig werken moet besteden is afkomstig uit de techniek. Ook uit de groepsgesprekken met de studenten techniek komt dit beeld naar voren.

Een beeld dat ook uit de open vraag in de enquête voor de bedrijven³³ naar voren komt (voorlichting bij veranderingen en cursussen over wet- en regelgeving). De geïnterviewde bedrijven wijzen er op dat het belangrijk is om de bewustwording van en gedrag voor gezond en veilig werken op school te starten. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om kennis maar ook om het leren van verantwoordelijkheden van werkgever en werknemer. In de bedrijven vergt het onderwerp aandacht en breed commitment van leiding en werknemers. Een bedrijf wijst expliciet op het belang van de gymlessen om leerlingen te leren 'het hoofd leeg te maken', om leerlingen te leren samen te presteren en ter preventie om effecten van eenzijdige belasting terug te brengen.

5.2.2 Afstemming school en bedrijf

Het tweede verbeterpunt is een betere afstemming tussen school en bedrijf in de voorbereiding en tijdens de stage. Dit punt wordt door een vijfde van de mbo-ers die de open vraag ingevuld hebben genoemd. Bijna de helft van hen vindt dat er meer contact tussen school en bedrijf en student moet zijn. Eenderde van hen wilt meer aandacht op de voorbereiding voor en ervaringen tijdens de stage in de lessen en coachingsgesprekken. De behoefte aan meer contact komt ook uit de open vraag in de enquête van de bedrijven naar voren waarbij zij met name wijzen op de behoefte aan meer overleg met docenten over de risico's in het bedrijf en goede afspraken met de studenten en de school.

Wat: Er moet meer structuur komen in de voorbereidingen op stage

Hoe: Op tijd beginnen met klassikaal uitleg over veiligheid voor aanvang van stage.

Wat: Er moet een betere communicatie bestaan tussen de stageplek en de school en deze moet naar de stagiaires overgespeeld worden.

Hoe: Zorgen dat de stagiaires niet worden uitgebuit door de stageplek, wees er zeker van dat je studenten wat leren en niet puur plaatsvervangend en goedkoper zijn voor een professionele werknemer.

Bedrijf: Aandringen bij de school dat wij verwachten dat er aan deze materie aandacht wordt besteed op school en dat daarna middels praktijkopdrachten en gesprekken e.e.a. blijkt en getoetst kan worden.

33 Deze vraag is door 49 bedrijven ingevuld.

5.2.3 Praktijkgericht onderwijs

Het derde verbeterpunt is meer praktijkgericht onderwijs. De kloof tussen theorie en praktijk moet verkleind worden. Daarbij wordt door de mbo-ers, in een adem, vaak minder algemeen vormend onderwijs genoemd. Een achtste van de mbo-ers geeft aan hoe dit voor het aanleren van veilig en gezond werken ingevuld kan worden. Daarnaast wijzen zij op de mogelijkheden van gerichte instructie, training en projecten uitvoeren waarin oefening en samenwerken centraal staan en up to date lesmateriaal. Daarnaast wijst een zesde van de mbo-ers op de kwaliteit van de begeleiding op school. Zij geven aan dat docenten meer tijd voor de begeleiding van studenten zouden moeten en de vakinhoudelijke en praktijkgerichte ervaringen van docenten kunnen verbeteren. Een aantal mbo-ers signaleert dat docenten daartoe maar beperkte mogelijkheden krijgen.

Wat: De manier van les geven kan anders. Meer praktijk voorbeelden laten zien. Zodat je nog meer met je neus op de feiten wordt gedrukt.

Hoe: Materiaal mee nemen, bedrijfsfilms laten zien waar het goed/fout gaat. Een spreker laten komen.

Wat: Niet alleen theorielessen over de veiligheid en houding bij apparaten en machines, maar dit ook daadwerkelijk in de praktijk aanleren.

Hoe: Door praktische leermiddelen.

Dit punt komt ook in de gesprekken met de studenten naar voren: je leert het vak door heel veel te doen. Ervaringsleren is voor mbo-studenten een belangrijke manier van leren.

Wat: Door een leerkracht te kiezen die de aandacht van de klas kan behouden, en meer in de praktijk kan laten zien.

Hoe: Voorbeelden geven hoe ze met bepaalde moeilijkheden moeten omgaan. bv als een klant allergisch reageert op hars of een bepaalde stof in crème.

Ook bedrijven ervaren de kloof tussen theorie en praktijk. Een enkeling verwijst daarbij terug naar de noodzaak hierover het gesprek aan te gaan. Anderen zien goede mogelijkheden om input te leveren via gastlessen, praktijkvoorbeelden of juist sectortrainingen in de mbo-opleiding in te passen.

Gastles op school verzorgen gericht op de praktijk voordat de leerlingen op stage gaan. Kost weinig en levert veel op!

De kwaliteit van de begeleiding op school komt in de (groeps)gesprekken met bedrijven en studenten naar voren. Studenten vinden het soms lastig om dit onder woorden te brengen. Maar zij vinden het belangrijk om hun ervaringen in het leerbedrijf te bespreken op school. Een bedrijf geeft aan dat een belangrijke verbetering die onlangs is doorgevoerd goed werkt: Het Technovium zet nu docenten uit het bedrijfsleven in het onderwijs in en dat leidt tot betere kwaliteit van de lessen en studenten.

5.2.4 Andere onderwerpen

Tot slot wijzen studenten op onderwerpen als werkdruk, ontstaan van fysieke belasting en sociale en communicatieve vaardigheden. Als mogelijke oplossingen zien zij het bespreekbaar maken van deze onderwerpen in lessen, workshops, en het oefenen ervan in trainingen.

Wat: Er moet veel meer aandacht aan gezondheid besteed worden. Op 19 jarige leeftijd na 3 jaar een opleiding gevolgd te hebben en daardoor een overbelaste rug te hebben is niet oké.

Hoe: Iemand had mij in de lessen moeten aanleren dat ik verkeerd werkte.

Wat: Op ICT opleidingen zou er meer aandacht moeten zijn voor muisarmen en het voorkomen hiervan.

Hoe: Verplicht een aangepaste muis en muismat gebruiken en er mee leren werken

Wat: Er moet beslist geleerd worden hoe je kan omgaan met pesten op de werkvloer. Het gebeurt vaak tegenwoordig

Hoe: Cursus te geven en leren goed te praten met medestudenten en collega's

Mbo-ers uit de verpleging en verzorging geven werkdruk en fysieke belasting wat vaker aan dan studenten uit de andere onderwijssectoren. In het groepsgesprek met de leerlingen verpleging wordt melding gemaakt van werkdruk op de stageplekken. Daar wordt een dilemma zichtbaar: werkdruk is niet goed maar je kunt de cliënt toch niet in de steek laten. Het blijkt lastig om daar mee om te gaan.

In de enquête wijzen enkele leerbedrijven op hun beperkingen om mee te werken aan verdere verbeteringen. Hetzij omdat zij al studenten begeleiden, hetzij omdat zij te klein zijn of te weinig financiële armslag hebben om actief met de scholen aan verbeteringen te werken. Hetgeen niet wil zeggen dat zij het onderwerp, aanleren van gezond en veilig werken, niet belangrijk vinden.

5.3 De rol van het leerbedrijf

De bedrijven hebben de mogelijkheid gekregen aan te geven of zij een rol voor zichzelf weggelegd zien bij het verbeteren van de mbo-opleidingen. Meer dan tweederde ziet geen rol of weet niet. Bijna een derde ziet wel een rol voor zich zelf weggelegd. Dit betreft vooral bedrijven met mbo-ers uit de onderwijssectoren zorg, groen en techniek. Ook valt op dat met name grotere bedrijven aangeven dat zij een rol zouden kunnen vervullen.

Tabel 5.2 – Ziet u een rol voor uw bedrijf weggelegd bij het verbeteren van de mbo-opleidingen als het gaat om het aanleren van gezond en veilig werken?

	Ja	Nee	Weet niet	N
<i>Onderwijssector</i>				
Techniek	31%	41%	28%	83
Economie	14%	62%	24%	37
Zorg	50%	21%	29%	28
Groen	44%	33%	22%	27
Rest	22%	42%	36%	45
Totaal	30%	41%	28%	220

Niet alle bedrijven die een rol voor zichzelf weggelegd zien hebben deze rol ook nader toege-licht in de open vraag. Van de bedrijven die de open vraag hebben ingevuld (54) biedt het me-rendeel inhoudelijke informatie. Het meest opvallende aan de antwoorden is dat meer dan de helft van de bedrijven aanstuurt op (meer) inhoudelijk overleg over gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen. Zij specificeren dit nader door te wijzen op hun mogelijkheden om het gesprek aan te gaan over het aanleren van veilig en gezond werken: met de school (en student) maar ook op sectoraal niveau. Zij geven aan welke mogelijkheden zij zien om een betere ver-binding tussen theorie en praktijk tot stand te brengen, bijvoorbeeld door gastlessen en praktijk-voorbeelden te verzorgen. Daarnaast stellen individuele bedrijven voor om sectortrainingen in de opleiding op te nemen of een training ‘fysiek goed’ werken samen met de mbo-opleiding te laten verzorgen om kosten te besparen. Drie bedrijven geven aan dat ze het onderwerp wel belangrijk vinden maar dat hun (financiële) mogelijkheden beperkt zijn. Drie andere bedrijven geven aan dat zij vinden dat de school aan zet is.

Hieronder geven we enkele antwoorden van de bedrijven weer:

De vertaalslag van theorie naar praktijk door het aanbieden van stageplaatsen is al onze bijdrage. Verder zou de opleiding zelf aansluiting kunnen zoeken door organisatie specifiek om hun VGWM informatie te vragen zodat ze stagiaires hierop kunnen voorbereiden.

Duidelijk afspraken vastleggen met de school over wat van de stagiaires verwacht wordt en welke competenties zij moeten beheersen. Ondersteuning bieden tijdens stageperiode. Breng werk naar de school toe in gastcolleges.

Hebben rol al, door samen met mbo-opleidingen te kijken wat er aangeleerd moet worden, ook bedrijfsspecifiek.

meedenken over lesprogramma of wellicht gastcollege van medewerkers kwaliteit, arbeid en milieu (KAM) of meewerkende voormannen
Meer overleg. Hoe is de theorie en hoe is de praktijk?

Wij hebben als bedrijf in het verleden verschillende malen een houdingsdeskundige laten komen. Als klein bedrijf is dat een post onkosten die gezamenlijk gedragen kan worden. Bijvoorbeeld: de school weet bij welke bedrijven leerlingen stage lopen. Zo zou er een deskundige uitgenodigd kunnen worden bv fysio/ergo/podotherapeut en dit gezamenlijk bekostigen.

5.4 Verbeterpunten stakeholders

Ook in de gesprekken met de stakeholders komen verbeterpunten naar voren. In de tabel zijn de verbeterpunten per werkingsgebied en type stakeholder opgenomen. De stakeholders zien vooral mogelijkheden om op school en bij de leerbedrijven verbeteringen door te voeren. Ook geven zij voorbeelden voor een betere ondersteuning van het onderwijs.

Tabel 5.3 – Verbeterpunten van stakeholders naar categorieën stakeholder en werkingsgebied

	Inspectie SZW	Onderwijs	Werkgevers, werknemers-organisaties	Aanbieders ³⁴	Kennis-instituten
School					
Afstemming school leerbedrijf					
Leerbedrijf					
Kwalificatiedossiers					
Ondersteuning onderwijs					
Netwerken					
Monitoren en meldpunt					
Beleid					

Aanleren van gezond en veilig werken vinden de stakeholders een belangrijk onderwerp. De verschillende stakeholders geven tijdens de gesprekken uiteenlopende verbeterpunten aan.

Stakeholders (van Inspectie SZW en een van de werkgeversorganisatie en een werknemersorganisatie) zien mogelijkheden om het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen te verbeteren door gezond en veilig werken als onderdeel van vakmanschap in de kwalificatiedossiers op te nemen. Dat biedt tevens mogelijkheden om gezond en veilig werken te positioneren in de loopbaanoriëntatie en beroepenvoorlichting³⁵.

De stakeholders vinden dat de ontwikkeling van de bewustwording en gedrag ten aanzien van gezond en veilig werken jong gestart zou moeten worden en meer in de cultuur op school ingebed zou kunnen worden. Zij raden aan het onderwerp in de mbo-opleidingen als een doorlopend leertraject op te vatten en in het curriculum te integreren. Afhankelijk van hun perspectief zien zij daartoe verschillende mogelijkheden zoals het opnemen van onderwerpen als RI&E, arbocatalogi, basistraining fysiek werken, (aangepaste) VCA, bewustwording en empowerment. Verschillende stakeholders wijzen op de mogelijkheden om in de mbo-opleidingen gebruik te maken van bestaande (hulp)bronnen (zoals ontwikkeld door sociale partners, kenniscentra en de Inspectie SZW) en instrumenten/aanpakken (e-learning, Lifeguards, 5XBeter, etc.).

34 Aanbieders van training, advies en projecten gericht op veilig en gezond werken.

35 Zie bijvoorbeeld: http://www.beroepsziekten.nl/beroepsziekten/overzicht_a-z

Om de integratie en kwaliteit van het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen te verbeteren is het daarnaast van belang te investeren in de praktijkkennis en deskundigheid van de docenten en ondersteuning van de praktijkbegeleiders. Binnen de school zou de kennis van de arbocoördinator beter benut kunnen worden of geïnvesteerd worden in stages van docenten in bedrijven.

Bij de voorbereiding van de stage op school verdient gezond en veilig werken aandacht. Het zou ook een onderwerp van gesprek moeten zijn in het overleg tussen school en bedrijf.

Het is van belang dat er voldoende leerbedrijven zijn maar ook de kwaliteit is van belang. De stakeholders zien verschillende mogelijkheden om toe te zien op de veiligheid binnen de leerbedrijven. Zij verwijzen naar de mogelijkheid te vragen naar een RI&E en de aandacht voor jonge medewerkers maar realiseren zich ook dat veel bedrijven (nog) geen RI&E hebben. Daarnaast wijzen zij op het belang van aandacht voor ‘het grijze gebied³⁶’ met potentiële risico’s. Het onderwerp ‘certificering van leerbedrijven in relatie tot het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen’ roept enerzijds de vraag op of kenniscentra en scholen voldoende kennis hebben om de veiligheid van de leerbedrijven te beoordelen. Anderzijds twijfelen de stakeholders aan de impact van aanvullende eisen voor de certificering van leerbedrijven. Ten eerste omdat certificering geen garanties biedt voor het gezond en veilig werken in de leerbedrijven. Ten tweede omdat dergelijke eisen ook uitgewerkt, nageleefd en uitvoerbaar moeten zijn voor de leerbedrijven.

Sociale partners kunnen, via opdrachten aan de kenniscentra, de mbo-opleidingen (verder) stimuleren om (meer) aandacht te besteden aan het aanleren van gezond en veilig werken. Daarnaast is het raadzaam het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen in de regionale netwerken van bedrijven (en onderwijs) te agenderen.

Neem het aanleren van gezond en veilig werken op in de BPV monitor en richt een laagdrempelig meldpunt op waar jongeren (studenten en werknemers) zich kunnen melden.

Verschillende stakeholders geven aan dat zij vanuit hun rol ondersteuning kunnen bieden of al informatiebronnen beschikbaar stellen en initiatieven ontplooien. Werkgevers en werknemersorganisaties wijzen op lopende initiatieven en aanbod van cursussen en ondersteuning. Kenniscentra en aanbieders op beschikbare instrumenten en diensten. Inspectie SZW op bronnen, instrumenten en ondersteuning.

36 Verwezen wordt naar kleine hoeveelheden gevaarlijke stoffen die niet gemeld hoeven te worden maar waar wel voorzichtig mee omgegaan moeten worden.

6 Inspirerende voorbeelden

6.1 Samenvatting

De gesprekken en enquêtes leveren uiteenlopende inspirerende voorbeelden op: naar inhoud (het onderwerp), naar doelgroepen (werkenden, studenten, bedrijven, scholen), naar initiatiefnemer en financier, naar samenwerkingsvorm (een mans actie, intern of extern, samenwerken), et cetera.

In de open vraag van de enquête verwijzen de mbo-ers in hun goede voorbeelden vooral naar de school en het leerbedrijf waar ze gezond en veilig werken op een goede manier geleerd hebben. Veel voorbeelden hebben betrekking op het ontwikkelen van goede routines (uitvoeren van technische handelingen, gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen, hulpmiddelen en kennis protocollen) gericht op het voorkomen van fysieke belasting en ongevallen. Een kleiner deel van de mbo-ers heeft het over het leren omgaan met stress en werkdruk.

De enquête onder de bedrijven laat een beperkt aantal goede voorbeelden zien. Meestal wordt verwezen naar een specifieke school of opleiding, een techniek of VCA. Een goed voorbeeld heeft betrekking op het overleg tussen mbo-opleiding en regionale stagebedrijven over arbo-wettelijke verplichtingen. Een ander voorbeeld is het actief inzetten van de leerlingen bij het inventariseren van onveilige situaties en het opstellen van verbeterplannen.

Zeven voorbeelden van samenwerking met scholen zijn nader uitgewerkt in paragraaf 6.3. Het betreft voorbeelden waarin ten aanzien van het aanleren van gezond en veilig werken het bedrijf eisen stelt aan de school; het bedrijf bbl-opleidingen intern verzorgt en onderdelen van de opleiding door het ROC laat verzorgen; samenwerkt met het ROC bij het verzorgen van de bol-opleiding; ‘het bedrijfsleven’ en ‘het onderwijs’ tot een goede afstemming komen over kwalificatiedossiers en uitvoering van het curriculum; een regionaal initiatief om trainingen op het gebied van veiligheid te verbeteren in samenwerking met een ROC; een uitgewerkte methodiek om scholen te ondersteunen en een methodiek om psychosociale veiligheid te versterken.

6.2 Goede voorbeelden van mbo-ers

De mbo-ers hebben 319 maal de open vraag naar goede voorbeelden³⁷ ingevuld; dit betekent dat bijna een vijfde van de mbo-ers op deze vraag nader is ingegaan. Gezien het aantal goede voorbeelden en de variatie daarin hebben we een selectie gemaakt waarin de breedte van de goede

37 Het betreft goede voorbeelden volgens de mbo-ers en daarmee het subjectief oordeel van de mbo-ers, geen objectieve beoordeling.

voorbeelden naar voren komt en die we in de volgende tabellen presenteren. Opvallend veel voorbeelden verwijzen naar (schijnbaar) eenvoudige handelingen, kennis, afspraken en protocollen, het gebruik van hulpmiddelen en persoonlijke beschermingsmiddelen. Mbo-ers geven aan dat zij dit goede voorbeelden vinden omdat ze goed geleerd hebben om de juiste routines te ontwikkelen en onnodige belasting of ongevallen te voorkomen.

In onderstaande tekstblokken is een selectie van de antwoorden opgenomen.

De volgende twee voorbeelden geven aan dat mbo-ers goed geleerd hebben de risico's van het vak te herkennen en de gezondheid te bewaken.

Goed voorbeeld	Waarom een goed voorbeeld?
Erg streng zijn op de regels van het beroep dat wordt geleerd, dus echt naleven.	Als het op school niet meteen goed wordt geleerd gaat het later ook fout.
Training gehad over o.a. eten en ploegendienst.	Het heel belangrijk is om te weten wat voor effect ploegendienst op ons lichaam heeft en hoe hier mee om te gaan.

De volgende voorbeeld gaan in op het oefenen van vaardigheden en het ontlasten van het lichaam.

Hoe je steunkousen aan moet doen bij een zorgvrager.	Ik bij het aantrekken van de steunkous me zelf niet bewust was van de belasting op de schouders. Door de zorgvrager zelf mee te laten helpen, ontlast ik me zelf en dus mijn lichaam
STC Brielle	Hier is een oefenfabriek gebouwd waar toekomstige operators het 'vak' leren, dus ook werken met gevaarlijke stoffen e.d.

Het gesprek voeren over veilig en gezond werken komt in de goede voorbeelden als volgt naar voren.

Health and Safety als apart hoofdstuk en onderdeel in ieder werkoverleg en jaarplan	De routine in handelingen leidt tot gemakzucht. Door regelmatig voorbeelden m.b.t. health and safety onder de aandacht te brengen voorkom je nalatigheid.
Als iemand iets niet volgens de regels doet dan wordt daar even over gepraat (PBM's op bv).	Omdat het voor je eigen bestwil is.

Leren omgaan met werkdruk is in de volgende drie voorbeelden opgenomen.

Opleiding ondernemer manager.	Omdat ik tijdens mijn management lessen veel geleerd heb over veilig en gezond werken, omgaan met stress en mensen op een verantwoorde wijze te managen.
Human Factor lessen.	Je leert over het menselijk gedrag/patroon/etc.
Denken om je eigen veiligheid.	Als je te veel verantwoording hebt ga je ook wel vaak over je eigen grenzen heen.

Het leren veilig te werken, hulpmiddelen te gebruiken en veilig te werken in diverse omgevingen.

Opdracht uitvoeren m.b.t. de RIE. Dit heb ik heel leerzaam gevonden.	Dit goed aansluit bij jullie thema
Mijn opleiding nam ons mee naar een groot magazijn.	Alle aspecten van veilig werken kwamen aan bod.
In het praktijk lokaal wordt duidelijk en slim uitgelegd qua veilig en gezond werken: Waarom zou je zelf iets zwaars tillen als het apparaat het ook voor je kan doen?	De student zelf aan het denken word gezet en waardoor de student praktisch gaat denken.

Tot slot enkele voorbeelden van het leren omgaan met gevaarlijke stoffen en situaties.

Scheepsvaart en Transport College in Brielle.	In de petroleum industrie de regel geldt: we werken veilig of we werken niet. Hiervoor wordt je al klaar gestoomd.
Omgaan met schoonmaak middelen.	Op mijn stage wordt mij onwijs goed uitgelegd hoe ik moet om gaan met schoonmaak middelen je hebt er veel en elke heeft een andere werking. Het kan gevaarlijk zijn voor je huid en als het in eten of drinken komt.
Keuring van klimmateriaal en elektrische gereedschap.	Het is belangrijk dat je veilig op hoogte en met veilige machines gebruikt!!!!
Omgang met gevaarlijke stoffen.	Op school mochten we pas beginnen met een practicum op het lab als we alle gevaren in kaart hadden gebracht en wisten hoe we er mee om moesten gaan.
Geval met extreme koude.	Een doorsnee instrumentmaker heeft in het bedrijfsleven regelmatig te maken met extreme koude. Cryogene technologie, specialistische hightech machinebouwers, of lekker ouderwetse krimpassingen.

6.3 Goede voorbeelden bedrijven en stakeholders

De enquête onder bedrijven levert zestien inspirerende voorbeelden op. Soms betreft het enkel de naam van een opleiding of een verwijzing naar een specifieke techniek, of een bron zoals die ook in het voorafgaande naar voren zijn gekomen. Enkele voorbeelden hebben betrekking op de vormgeving van het onderwijs.

MBO Amersfoort heeft voor stage- en leerlingbegeleiders een bijeenkomst georganiseerd om hen te informeren over de arbo-wettelijke verplichtingen. Groen: Groei (project) van AOC Oost laat presentaties opstellen van onveilige situaties, verbeterprojecten opstellen en doorvoeren, actief communiceren, etc.

Uit de gesprekken met de bedrijven komen ook voorbeelden naar voren. We hebben enkele varianten geselecteerd. Het betreft steeds voorbeelden waarin bedrijven of stakeholders op verschillende manieren samenwerken met scholen.

Het eerste voorbeeld betreft een bedrijf dat eisen stelt aan het AOC dat de opleiding verzorgt.

Bolletje hecht veel waarde aan gezond en veilig werken. Eerst veiligheid, dan kwaliteit, dan kwantiteit. Borging geschiedt door middel van ondermeer de volgende aspecten:

- Met het AOC in onze regio hebben we de afspraak dat er in de lessen gebruik wordt gemaakt van onze sectorale e-learning modules³⁸ en dat er aandacht wordt besteed aan gezond en veilig werken.
- Het aanleren van gezond en veilig werken omvat steevast zowel theorie- als praktijkopdrachten.
- Gezond en veilig werken wordt op alle opleidingsniveaus en voor de opeenvolgende niveaus verder verdiept.
- Onderwerpen die gedurende de opleiding aan bod komen, zijn: specifieke aspecten met betrekking tot veilig en ergonomisch werken in de fabriek, alsook thema's rondom de Arboret en RI&E.
- Intern opleiden heeft twee belangrijke voordelen. Indien nodig kan een van onze ervaren medewerkers een onderdeel van de les verzorgen. Daarnaast hebben de medewerkers de mogelijkheid om ter plekke met de docent de situatie in de fabriek te bekijken en te bespreken.

Het tweede voorbeeld betreft een bedrijf dat bbl-opleidingen intern verzorgt en onderdelen van de opleiding door het ROC laat verzorgen.

IHC

In de bedrijfsschool vormt veiligheid een rode draad: het gaat zowel om gedrag (weten wat je al dan niet moet doen) als om veilig voelen (bespreekbaar durven maken).

- Wij starten de mbo-opleidingen met een degelijk VCA traject, instructies (PBM's, machines, toolbox, instructies algemeen en specifiek (bv lasten aanslaan), gezondheid (check en aanbod), training fysieke belasting (bv tillen).
- Wij verzorgen zelf alle praktijklessen. Alleen voor Loopbaan en Burgerschap en rekenen komt er een docent van het ROC.
- Na het eerste jaar gaan de studenten op uiteenlopende plekken onder begeleiding van een mentor werken. Ze krijgen, afhankelijk van de werkplek, aanvullende trainingen gericht op veiligheid.
- De bedrijfsschool streeft ernaar dat studenten *'volautomatisch'* weten hoe ze veilig en gezond kunnen werken.
- Daarnaast hebben we een uitgebreid aanbod aan opleidingen en trainingen voor specifieke werkplekken. Van het rijden met de heftruck tot het omgaan met specifieke gevaarlijke stoffen (zowel omgaan met extreem koude als met het ongevaarlijk lijkende stikstof).
- Een jaarlijkse week van de veiligheid en een gezondheidsprogramma vullen het aanbod aan.

Het derde voorbeeld betreft een bedrijf dat samenwerkt met het ROC bij het verzorgen van de bol-opleiding.

Van oudsher verzorgt de NS de opleiding van de machinisten intern. Het NS Leercentrum en een ROC voeren een pilot uit om de opleiding Machinist in een bol-opleiding vorm te geven.

- De pilot kent diverse aspecten:
- Samenwerking tussen twee grote organisaties, de NS en het ROC.
- Voor de opleiding is een kwalificatiedossier ontwikkeld waarin de wettelijke eisen van het beroep verwerkt zijn.
- De NS levert de gecertificeerde docenten voor de beroepsgerichte onderdelen van de opleiding.
- De NS en het ROC selecteren de kandidaten volgens een strikte procedure.

38 Zoetwaren online

- De NS sterk stuurt op gedrag dat zij wenselijk vindt. Het gaat onder andere om een goed besef van veiligheid, het volgen van de geldende gedragsregels (op tijd komen) en communicatieve vaardigheden. De sturing vindt niet alleen plaats op stage maar ook op het ROC.
- De pilot wordt gemonitord. Tot nu toe blijken bijvoorbeeld signalen van studenten, praktijkbegeleiders, en leidinggevendenden over dat wat niet zo goed gaat in de afstemming tussen school en bedrijf behoorlijk eenduidig. Er wordt, in overleg gezocht naar passende oplossingen.
- De pilot verloopt naar tevredenheid van de NS. Tot nu toe worden er weinig verschillen in bijvoorbeeld veiligheidsbesef tussen studenten die binnen de NS of op het ROC opgeleid worden, gesignaleerd.

Het vierde voorbeeld betreft een opleiding (in bol, en bbl variant) waarin ‘het bedrijfsleven’ en ‘het onderwijs’ tot een goede afstemming komen.

De opleiding bootman³⁹ laat zien dat mbo-opleidingen, bedrijfsleven en de studenten tot een strakke afstemming kunnen komen.

- Het bedrijfsleven overlegt met het onderwijs over het kwalificatiedossier en biedt actief input.
- Signalen uit de bedrijven ten aanzien van veilig en gezond werken worden opgepikt en, in overleg, in de mbo-opleiding verwerkt (bijvoorbeeld de ‘rugcursus’).
- Naleving van veilig en gezond gedrag zijn verweven in de dagelijkse praktijk in de bedrijven en komen op school aan de orde.
- Docenten bespreken het onderwerp in de lessen en tijdens de bedrijfsbezoeken.
- Bedrijven selecteren de studenten in een strikte procedure. Het afronden van de opleiding is een harde eis om te kunnen blijven werken in de bedrijven.
- Studenten krijgen in de bedrijven aanvullende trainingen aangeboden.

Het vijfde voorbeeld betreft een regionaal initiatief om trainingen op het gebied van veiligheid te verbeteren in samenwerking met een ROC.

Trainingsfabriek

De trainingsfabriek biedt de mogelijkheid het VCA certificaat te behalen wanneer dit op school niet behaald kan worden. De trainingsfabriek betaalt dan het VCA certificaat en biedt extra mogelijkheden training.

Het gaat daarbij om training voor functies in potentieel gevaarlijke situatie (haven, chemische industrie, etc.) waarvoor specifieke praktijkervaring vereist is. Bijvoorbeeld steigerbouw en hoogwerken voor operators, (onderhouds)technici en industriële reiniging.

De trainingsfabriek werkt samen met Scheepvaart en Transport College.

³⁹ Het betreft een opleiding die voor een beperkt aantal bedrijven opleidt. Bedrijven en scholen kennen elkaar goed.

Het zesde voorbeeld betreft de ondersteuning van de mbo-opleidingen.

De respondent van Savantis, een van de Kenniscentra Beroepsonderwijs Bedrijfsleven, beschrijft hoe veiligheid geïntegreerd is in de producten⁴⁰: kwalificatiedossiers, servicedocumenten, leermiddelen en trainingen⁴² en het erkennen van de leerbedrijven, etc. Er is gezorgd voor de variatie aan leermiddelen (blended learning), VCA voor schilders is aangepast aan het beroep, er zit herhaling in het aanbod om bewustzijn en routines te ontwikkelen, er zijn mogelijkheden voor docenten om leermiddelen aan te passen en de praktijkopdrachten zijn zodanig georganiseerd dat ze het kwalificatiedossier voldoende dekken voor de toetsing. In het werkproces (van voorbereiding tot toetsing) is veilig en gezond werken in alle stappen opgenomen. De systematiek is voor alle opleidingsniveaus en leerwegen vergelijkbaar maar de opdrachten verschillen wel. Zo moeten studenten op niveau 4 zelf toolboxmeetingen organiseren.

Tot slot presenteren we een voorbeeld waarin empowerment en psychosociale veiligheid centraal staat.

Om ongevallen en fysieke en mentale onveilige situaties te voorkomen en bespreekbaar te maken is CNV Jongeren in 2012, ondersteund door het Ministerie van SZW de Lifeguardscampagne begonnen.

De Lifeguardscampagne richt zich op bewustwording en empowerment van jongeren, met een verandering op cultuurniveau binnen organisaties en bedrijven waar de grootste risico's spelen. Jonge vrijwilligers worden opgeleid tot lifeguards. Zij leren om interactie over gezond en veilig werken om op de werkvloer te stimuleren.

Lifeguards team bereiken middels werkvloersessies bij (stage)bedrijven (vakantie)werkers en stagiaires. Ook geven zij voorlichting op scholen. Daardoor gaan leerlingen zelf aan de slag met het onderwerp.

De Lifeguards geven uitleg over veilige omgang met machines en chemicaliën, en spreken over cultuur, gedrag en de interactie op de werkvloer. Zij sturen aan op eigen verantwoordelijkheid van jongeren en op het creëren van een sociaal veilige werksituatie.

Binnen het mbo is de stage een essentieel onderdeel binnen deze onderwijsvorm en leerlingen moeten al vanaf jonge leeftijd fulltime aan de slag binnen het bedrijfsleven. Coaching en informatie rondom sociale weerbaarheid en de rol van de individuele (jonge) werknemer/stagiair wordt vanuit het onderwijs nog nauwelijks gefaciliteerd.

Docenten geven aan de praktische aanpak van Lifeguards erg waardevol te vinden voor de studenten. Daarnaast biedt Lifeguards een mooi startpunt om verder in te spelen op veiligheidsbeleid (zoals VCA) en de brug te slaan tussen stageproblemen, het stagebedrijf en de vertrouwenspersoon op school.

40 Savantis is het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven voor Schilderen en onderhoud, Afbouw, Reclame presentatie en communicatie en Schoonmaak en glazenwassen.

41 Hierbij ondersteund door Veiligheid.nl.

42 Bijvoorbeeld: Voorkomen van rug- en schouderklachten, veiligheid voor operationeel leidinggevend, verfspuit-technieken, Verantwoord onderhoud aan asbesthoudende ondergronden, VCA, Veilig werken met klimmaterialen, Veilig werken met hoogwerker.

7 Bijlagen

7.1 Literatuur

(2013) Alles is gezondheid... Het Nationaal Programma Preventie 2014 – 2016.

Arbeidsinspectie ministerie SZW, (2014), Arbo in bedrijf 2012. Een onderzoek naar de naleving van arboverplichtingen, blootstelling aan arbeidsrisico's en maatregelen in Nederland.

Arbouw, (2010) Laat leerlingen gezond en veilig werken, Veiligheidsprotocol voor Opleidingsbedrijven, Arbouw, Harderwijk.

Berg, H. van den Bergen R. Pranger, Veiligheid tussen de oren. Goede praktijken voor het versterken van de veiligheid(scultuur) in bedrijven, IVA, Tilburg, 2005.

Douwes, M., e.a., Arbobalans 2014, Kwaliteit van de arbeid, effecten en maatregelen in Nederland, TNO, 2014.

Hertog, den P., e.a., Letsels en letselpreventie, VeiligheidNL, Amsterdam, 2013.

Hooftman, W., e.a., (2013) Arbobalans 2012, Kwaliteit van arbeid, effecten en maatregelen in Nederland. TNO, Zoetermeer.

Iedema, P. K. der Weduwe, (2014), Inventarisatie van het aanleren van veilig en gezond werken en goede leefstijl als onderdeel van het vakmanschap in het onderwijs. MBO Raad, Houten.

Inspectie SZW, http://www.inspectieszw.nl/Images/Metaalproductenindustrie-2011_tcm335-343709.pdf

Inspectie SZW, Metaalproductie-industrie 2011, Leerbedrijven nader belicht, mei 2013

Ketelaars, S. (2014). 'Caring for healthcare professionals: improving prevention in occupational healthcare.', Coronel. Amsterdam.

Merwijk, C. van (red), 2012, Leren van de toekomst, Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN), Bohn Stafleu van Loghum, Houten.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Actieplan mbo 'Focus op Vakmanschap 2011-2015, 2011.

Mol, M. & Pleijers, A. (mei 2014,01). *Ongelukken op de werkvloer*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

<http://www.onderzoeksraad.nl/nl/onderzoek/1959/dodelijk-ongeval-in-mestsilo-te-makkinga/publicatie/1517/gevaren-mestgassen-onderschat>

RIVM, Factsheet Ongevallen in de sector metaal, 2012.

SER, (2013) *Handmade in Holland: Vakmanschap en ondernemerschap in de ambachtseconomie*. SER, Den Haag.

SSCM, *Onderzoek Toegevoegde waarde OHSAS 18001-certificatie*. Stichting Coördinatie Certificatie Milieu- en arbomanagementsystemen, 2013.

SZW, (2014) *Jaarverslag arbeidsinspectie*, 2013.

Terörde, I., *Veilig(heid) leren. Wat en hoe leert de jeugdige leerling die beroepsonderwijs volgt en stage gaat lopen over veilig en gezond werken?* Scriptie, Inspectie SZW, april 2014.

Veer, de, A, J, E, A. Hermans (2011) *Op het Veld. Kansen voor stagiaires in de zorg*. Utrecht, NIVEL/AEF.

Vijf keer beter (5xBeter):

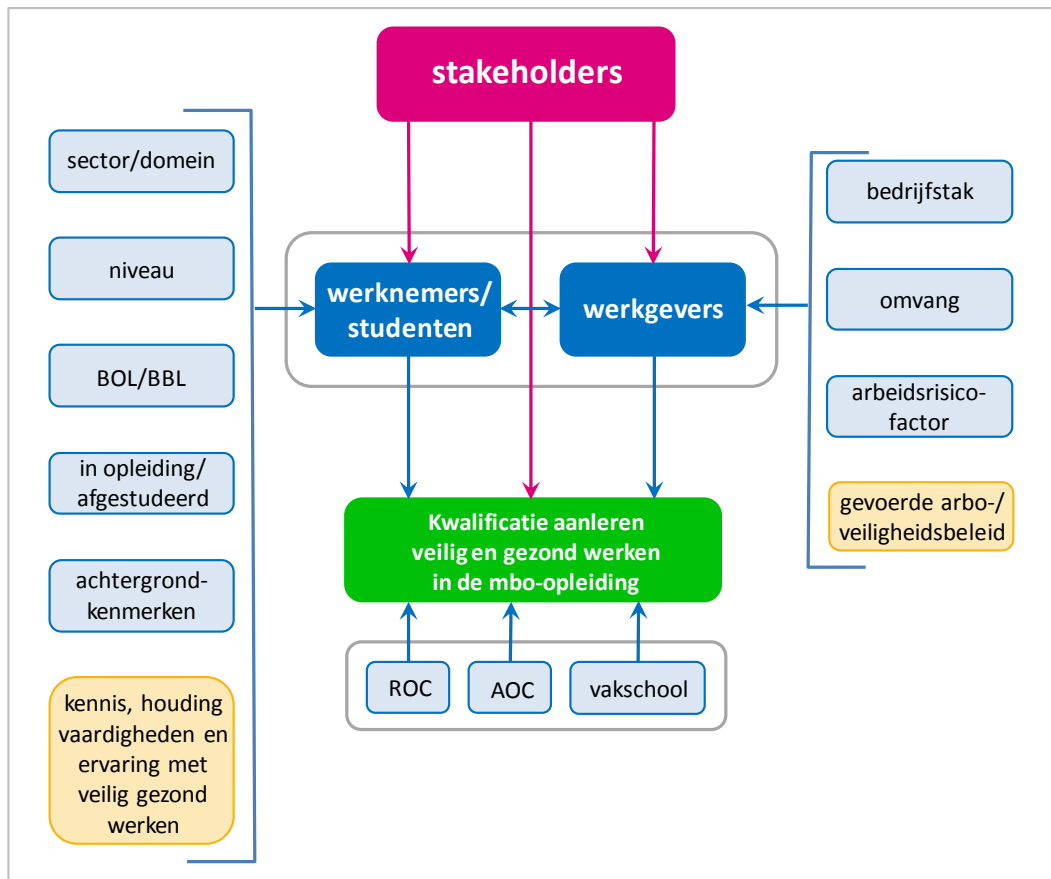
<https://www.5xbeter.nl/site/documents/767/Betrokkenheid%20top%20management%20is%20essentieel.pdf>

Wartenbergh-Cras, F., e.a. *BPV monitor 2011: landelijke eindrapportage*. ResearchNed/Arbeid Opleidingen Consult, 2011.

Zwieten, van M., e.a. *Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2013*, TNO/CBS, 2014.

7.2 Uitgebreide toelichting conceptueel model

Figuur 1 – Conceptueel model – Percepties en variabelen voor oordeel over aanleren van gezond en veilig werken in mbo

Centraal in het model staat de kwalificatie, i.c. het oordeel, dat bedrijven en (oud)studenten toekennen aan het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleiding. De mbo-opleidingen worden verzorgd door ROC, AOC en vakscholen. **ROC, AOC, Vakschool:** De mbo-opleidingen worden verzorgd door 45 ROC's, 11 AOC's en 12 vakscholen. De niet bekostigde (commerciële geaccrediteerde) opleidingsinstituten die mbo-opleidingen verzorgen zijn in dit onderzoek niet meegenomen.

De mbo-opleidingen worden verzorgd in een 'mixed-model': onderwijs en bedrijfsleven werken samen bij het opleiden van leerlingen. Zo participeren werkgevers- en werknemersorganisaties in het overleg over de kwalificatiedossiers en bieden erkende leerbedrijven de mbo-studenten de mogelijkheid praktijkervaring op te doen in de beroepspraktijkvorming.

In de rechterkolom van het model zijn de variabelen van de bedrijven opgenomen: bedrijfstak en hebben een bepaalde omvang als ook de arbeidsrisicofactor (op basis van de NEA en instroom in de WIA).

Tabel 7.1 – Opbouw arbeidsrisicofactoren per bedrijfstak⁴³

NEA ⁴⁴ indeling bedrijfstakken	Fysieke be- lasting	Mentale belasting	Arbeids- ongevallen ⁴⁵	Beroeps- ziekten	% Ziekte verzuim	Instroom WIA ⁴⁶	Risicofactor GVW
A Landbouw, bosbouw en visserij	3						Hoog
Industrie	5						Hoog
F Bouwnijverheid	6	2					Hoog
G Handel	1						Laag
H Vervoer en opslag	5	2					Hoog
I Horeca	4	4					Hoog
J Informatie en communicatie		2					Laag
K Financiële dienstverlening		2					Laag
Zakelijke dienstverlening	1					*	Middel
O Openbaar bestuur en overheidsdiensten	1	1					Middel
P Onderwijs		1					Laag
Q Gezondheids- en welzijnszorg	5	4					Hoog
Cultuur en overige dienstverlening	4						Middel
TOTAAL							

Cijfers in de tabel verwijzen naar het aantal onderwerpen in de NEA en CBS dat significant hoger is.

In de linker kolom van het conceptueel model zijn de eigenschappen van de mbo-ers (studenten en gediplomeerden) opgenomen.

BOL/BBL: Mbo-opleidingen kennen twee leerwegen. De beroepsopleidende leerweg (bol) en de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). De bbl-variant wordt grotendeels verzorgd op school en leerlingen lopen stage in het leerbedrijf verhouding. In de bbl-variant zijn leerlingen in dienst van het leerbedrijf en volgen zij de mbo- opleiding.

Niveau: De mbo-opleidingen leiden tot een kwalificatie op vier niveaus. Aangezien niveau 2 wordt beschouwd als ‘de startkwalificatie’ voor werken op de arbeidsmarkt zijn in dit onderzoek niveau 2, 3 en opgenomen.

Onderwijssector en domein: De mbo-opleidingen zijn beschreven in 176 kwalificatiedossiers met 489 kwalificaties. De kwalificaties zijn beroepsgericht beschreven en geordend in vier onderwijssectoren (groen, economie, techniek en zorg) waarbinnen 17 domeinen onderscheiden worden. De beroepen waarvoor opgeleid wordt kunnen in een of meerdere bedrijfstakken uitgeoefend worden. Aan de opleidingsdomeinen is daarom een (dominante) arbeidsrisicofactor toegekend.

43 Bedrijfstakken die (bovengemiddeld en/of significant) meer risico’s tonen zijn in de tabel blauw gemaakt.

44 Bron NEA: *selectie mbo-opgeleiden, gemiddeldes 2011, 2012 en 2013*

45 Mol, M. & Pleijers, A. (mei 2014,01). *Ongelukken op de werkvloer*. Centraal Bureau voor de Statistiek

46 Bron: Website UWV

Onderstaand tabel biedt inzicht in de indeling en de dominante arbeidsrisicofactor (ARF).

Tabel 7.2 – Arbeidsrisicofactor naar opleidingsdomein (ARF)

ARF	Techniek	ARF	Economie
Hoog	Bouw en infra	Laag	Informatie en communicatietechnologie
Hoog	Afbouw, hout en onderhoud	Middel	Handel en ondernemerschap
Hoog	Techniek en procesindustrie	Laag	Economie en administratie
Laag	Media en vormgeving	Hoog	Horeca en bakkerij
Hoog	Mobiliteit en voertuigen	Hoog	Veiligheid en sport
Hoog	Transport, scheepvaart en logistiek		
Hoog	Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek		
	Zorg		Groen
Middel	Uiterlijke verzorging	Hoog	Voedsel, natuur en leefomgeving
Middel	Toerisme en recreatie		
Hoog	Zorg en welzijn		

In opleiding/ afgestudeerd: In het onderzoek zijn zowel studenten als gediplomeerde mbo-ers maximaal drie jaar geleden afgestudeerd) opgenomen. Ter controle gediplomeerden gevraagd of het werk aansluit bij de gevolgde mbo-opleiding.

7.3 Steekproef en respons bedrijven

Tabel 7.3 – Steekproef en respons en responspercentages bedrijven

Bedrijfstak		1 tot 20 werknemers	20 tot 50 werknemers	50 tot 100 werknemers	100 of meer werknemers	Totaal per bedrijfstak
A Landbouw, bosbouw en visserij	Steekproef	85	60	41	25	211
	Respons	14	3	5	4	26
	Respons%	16%	5%	12%	16%	12%
C/D/E Industrie	Steekproef	205	157	86	100	548
	Respons	23	19	16	22	80
	Respons%	11%	12%	19%	22%	15%
F Bouwnijverheid	Steekproef	87	61	60	61	269
	Respons	6	6	6	9	27
	Respons%	7%	10%	10%	15%	10%
G Handel	Steekproef	72	43	42	41	198
	Respons	6	6	2	4	18
	Respons%	8%	14%	5%	10%	9%
H Vervoer en opslag	Steekproef	81	61	61	60	263
	Respons	6	5	4	15	30
	Respons%	7%	8%	7%	25%	11%
I Horeca	Steekproef	74	53	53	52	232
	Respons	3	6	3	10	22
	Respons%	4%	11%	6%	19%	9%
K Financiële dienstverlening	Steekproef	63	42	40	40	185
	Respons	3	2	1	8	14
	Respons%	5%	5%	3%	20%	8%
L/N Zakelijke dienstverlening	Steekproef	145	100	100	100	445
	Respons	12	6	7	15	40
	Respons%	8%	6%	7%	15%	9%
O Openbaar bestuur en overheidsdiensten	Steekproef	28	37	49	48	162
	Respons	0	2	7	16	25
	Respons%	0%	5%	14%	33%	15%
Q Gezondheids- en welzijnszorg	Steekproef	84	61	60	60	265
	Respons	14	3	1	18	36
	Respons%	17%	5%	2%	30%	14%
Cultuur en overige dienstverlening	Steekproef	100	60	60	60	280
	Respons	11	8	8	9	36
	Respons%	11%	13%	13%	15%	13%
TOTAAL	Steekproef	1024	735	652	647	3058
	Totaal Respons	98	66	60	130	354
	Totaal respons %	10%	9%	9%	20%	12%

Van de 3058 bedrijven die een brief ontvangen hebben zijn er 1646 telefonisch bereikt (4050 belpogingen). Van de bereikte bedrijven hebben er 938 (53%) een mail ontvangen met de link. Uit het nabellen blijkt dat 7% van de bedrijven niet meer bestaat en dat 13% van de bedrijven niet voldoet aan de voorwaarden van het onderzoek (mbo-ers als stagiaire of werknemer in dienst in de laatste drie jaar). Wanneer we rekening houden met deze gegevens wordt de netto respons 14%.

7.4 Steekproef en respons gediplomeerden

Tabel 7.4 – Steekproef en respons gediplomeerde mbo-ers

Onderwijssector		BBL2	BBL3	BBL4	BOL2	BOL3	BOL4	Totaal
economie	aantal populatie	13.741	10.629	6.926	12.766	15.118	42.553	101.733
	aantal steekproef	611	807	599	772	668	555	4.012
	% steekproef	4%	8%	9%	6%	4%	1%	4%
	Respons	30	55	42	30	34	48	239
	Respons%	5%	7%	7%	4%	5%	9%	6%
groen	aantal populatie	3.562	2.669	790	1.891	2.776	5.958	17.646
	aantal steekproef	280	283	324	324	324	323	1.858
	Respons	17	17	22	12	18	25	111
	Respons%	6%	6%	7%	4%	6%	8%	6%
	% steekproef	8%	11%	41%	17%	12%	5%	11%
techniek	aantal populatie	24.667	13.136	5.840	4.850	3.722	30.408	82.623
	aantal steekproef	1.329	1.360	1.553	1.341	1.367	1.775	8.725
	% steekproef	5%	10%	27%	28%	37%	6%	11%
	Respons	45	74	116	44	63	143	485
	Respons%	3%	5%	7%	3%	5%	8%	6%
zorg en welzijn	aantal populatie	7.873	16.304	14.200	9.751	18.145	40.935	107.208
	aantal steekproef	449	461	361	470	545	603	2.889
	% steekproef	6%	3%	3%	5%	3%	1%	3%
	Respons	22	34	32	16	35	43	182
	Respons%	5%	7%	9%	3%	6%	7%	6%
Totaal	aantal populatie	49.843	42.738	27.756	29.258	39.761	119.854	309.210
	aantal steekproef	2.669	2.911	2.837	2.907	2.904	3.256	17.484
	% steekproef	5%	7%	10%	10%	7%	3%	6%
	Respons	114	180	212	102	150	259	1.017
	Respons%	4%	6%	7%	4%	5%	8%	6%

7.5 Steekproef en respons studenten

Tabel 7.5 – Steekproef en respons studenten

onderwijssector		BBL2	BBL3	BBL4	BOL2	BOL3	BOL4	Totaal
economie	aantal populatie	7.692	8.137	4.671	18.430	15.734	34.394	89.058
	aantal steekproef	540	509	478	634	547	469	3.177
	% steekproef	7%	6%	10%	3%	3%	1%	4%
	Respons	23	30	27	16	24	26	146
	Respons%	4%	6%	6%	3%	4%	6%	5%
groen	aantal populatie	1.997	1.754	544	1.816	2.569	5.516	14.196
	aantal steekproef	202	220	270	270	270	270	1.502
	% steekproef	10%	13%	50%	15%	11%	5%	11%
	Respons	5	12	15	10	12	24	78
	Respons%	2%	5%	6%	4%	4%	9%	5%
techniek	aantal populatie	15.414	14.775	6.022	9.260	5.021	30.572	81.064
	aantal steekproef	1.182	1.208	1.381	1.212	1.484	1.539	8.006
	% steekproef	8%	8%	23%	13%	30%	5%	10%
	Respons	38	61	98	46	85	121	449
	Respons%	3%	5%	7%	4%	6%	8%	6%
zorg en welzijn	aantal populatie	1.890	10.312	7.980	12.722	23.023	34.243	90.170
	aantal steekproef	370	392	297	397	464	487	2.407
	% steekproef	20%	4%	4%	3%	2%	1%	3%
	Respons	18	34	27	10	27	53	169
	Respons%	5%	9%	9%	3%	6%	11%	7%
totaal	aantal populatie	26.993	34.978	19.217	42.228	46.347	104.725	274.488
	aantal steekproef	2.294	2.329	2.426	2.513	2.765	2.765	15.092
	% steekproef	8%	7%	13%	6%	6%	3%	5%
	Respons	84	137	167	82	148	224	842
	Respons%	4%	6%	7%	3%	5%	8%	6%

7.6 Cijfermatig oordeel mbo-ers

Tabel 7.6 – Cijfermatig oordeel mbo-ers

	1 School: aanleren veilig werken	2 Leerbe- drijf: aanle- ren veilig werken	3 School: aanleren gezond werken	4 Leerbe- drijf: aanle- ren gezond werken
<i>Onderwijssector</i>				
Economie (N=385)	6,2***	6,7***	6,2***	6,7***
Groen (N=189)	6,6	7,0*	6,4	6,4
Techniek (N=934)	6,8***	7,5***	6,5	7,1***
Zorg (N=351)	6,5	7,1	6,6	7,1
<i>Gemiddeld</i>	6,4	6,7	7,0	6,8
<i>Leerweg</i>				
Bol (N=965)	6,6	7,1	6,4	6,9**
Bbl (N=894)	6,6	7,3	6,5	7,1**
<i>Niveau</i>				
Niveau 2 (N=382)	6,8***	7,2	6,7***	7,0
Niveau 3 (N=615)	6,7*	7,3	6,6*	7,1*
Niveau 4 (N=862)	6,4***	7,1	6,2***	6,9**
<i>Geslacht</i>				
Man (N=1168)	6,7***	7,3***	6,5**	7,0*
Vrouw (N=691)	6,4***	7,0***	6,3**	6,9*
<i>Omvang leerbedrijven</i>				
1 tot 4 werkenden (N=294)	6,6	6,8***	6,4	6,6***
5 tot 19 werkenden (N=393)	6,5	6,8***	6,3*	6,6***
20 tot 49 werkenden (N=270)	6,7	7,2	6,6	7,0
50 tot 100 werkenden (N=166)	6,8*	7,4*	6,7*	7,2**
Meer dan 100 werkenden (N=688)	6,6	7,5***	6,4	7,2***
<i>Opleidingsdomeinen</i>				
G Voedsel, natuur en leefomgeving (N=193)	6,7	7,1	6,5	6,9
E Economie en administratie (N=41)	5,8*	6,2**	5,9	6,3*
E Handel en ondernemerschap (N=58)	5,6***	6,1***	5,7**	6,0***
E Horeca en bakkerij (N=74)	6,6	6,6**	6,5	6,7
E Informatie en communicatietechnologie (N=30)	5,2**	6,7	5,6**	7,0
E Veiligheid en sport (N=80)	6,8	7,2	6,6	6,9
Z Toerisme en recreatie (N=48)	6,3	6,9	6,1	6,8
Z Uiterlijke verzorging (N=41)	6,7	6,9	6,8	6,8
Z Zorg en welzijn (N=261)	6,5	7,2	6,5	7,1
T Afbouw, hout en onderhoud (N=84)	7,4***	7,4	7,0***	7,1
T Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek (N=155)	6,6	7,3	6,4	6,9
T Bouw en infra (N= 69)	7,2**	7,6*	7,0*	7,2
T Media en vormgeving (N=26)	5,7	6,6	5,2*	6,4
T Mobiliteit en voertuigen (N=73)	6,4	7,2	6,3	6,8
T Techniek en procesindustrie (N=456)	6,7	7,5***	6,4	7,2**
T Transport, scheepvaart en logistiek (N=79)	7,0*	7,7*	6,8	7,3
Totaal (N= 1768)	6,6	7,2	6,4	7,0

* p<.05, ** p<.01 en *** p<.001

7.7 Cijfermatig oordeel bedrijven

Tabel 7.7 – Cijfermatig oordeel bedrijven

	cijfer voor het aanleren van veilig werken	cijfer voor het aanleren van gezond werken	N ⁴⁷
<i>Onderwijssector</i>			
economie	6,8	6,7	40
groen	7	6,7	29
techniek	6,6	6,4	87
zorg	6,9	6,7	24
overig	6	4,8	4
totaal	6,7	6,5	184
<i>Omvang</i>			
<20 wn	6,7	6,6	51
20 tot 50	6,3*	6,1	34
50 tot 100	6,8	6,4	36
>100	6,9	6,7	66
totaal	6,7	6,5	187
<i>BOL/BBL</i>			
alleen BOL	6,7	6,5	19
alleen BBL	6,6	6,6	9
BOL en BBL	6,8	6,7	18
totaal	6,7	6,6	46
<i>Stagiaire/werknemer</i>			
(alleen) stagiaires	6,5	6,4	49
(alleen) werknemers	7	6,7	7
combinatie stagiaires en werknemers	6,9	6,6	106
totaal	6,7	6,5	162
<i>Leerbedrijf</i>			
ja	6,8	6,6	154
nee	6,4	6,1	20
totaal	6,7	6,5	174
Totaal	6,7***	6,5***	185

* p<.05, ** p<.01 en *** p<.001

47 Op de vraag naar het cijfermatig oordeel heeft een relatief groot aantal bedrijven aangegeven geen oordeel te kunnen geven; de non-respons op dit aspect is hier derhalve vrij hoog (41%). Bij de niet-leerbedrijven heeft 65% geen cijfermatig oordeel gegeven, bij de leerbedrijven 39%. Er is ook een onderscheid in de nonrespons op dit oordeel naar sector: in de sector economie is dit 55%, groen 27%, techniek 37% en zorg 40%.

Tabel 7.8 – Cijfers naar arbeidsrisicofactor (ARF)

Arbeidsrisicofactor	Laag		Middel		Hoog		Gem Totaal	
	Cijfer	N	Cijfer	N	Cijfer	N	cijfer	N
Mbo-ers: Gemiddeld cijfer naar ARF bedrijf BPV	6,5	407	6,5	126	7,1	1156	6,8	1689
Mbo-ers: Gemiddeld cijfer naar ARF opleidingsdomein	6,1	95	6,5	144	7,0	1505	6,8	1744
<i>Bedrijven</i>								
Bedrijven: Gemiddeld cijfer naar ARF bedrijf	6,5	29	6,6	33	6,7	133	6,6	195

7.8 Regressieanalyse mbo-ers

Tabel 7.9 – Regressieanalyse met als afhankelijke variabele gemiddelde beoordeling aanleren gezond en veilig werken in opleiding en stage

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5*
(Constant)	6,22 ***	0,568 ***	0,7 *	6,498 ***	6,609 ***
Leeftijd	0,001		0	-0,004	-0,008
Vrouw	-0,124		0,006	-0,062	-0,1 *
BBL (t.o.v. BOL)	-0,046		-0,091	-0,121	-0,155
Niveau	-0,179 ***		-0,074 *	-0,18 ***	-0,274 ***
5 tot 20 werknemers	-0,072		-0,075	-0,087	-0,102
20 tot 50 werknemers	0,224		0,069	0,096	-0,054
50 tot 100 werknemers	0,351 *		0,136	0,3 *	0,331
100+ werknemers	0,284 **		0,051	0,069	0,17
Risicofactor bedrijf	0,131 **		0,008	0,097 *	0,142 *
Risicofactor opleidingsdomein	0,322 ***		0,163 **	0,258 ***	0,11
Oordeel items mbo-opleiding		2,155 ***	2,06 ***		
Voorlichting en overleg in bedrijf		0,75 ***	0,736 ***		
Afstemming is belangrijk		0,106	0,088		
Training gevolgd				0,778 ***	0,709 ***
Ziek geweest				-0,542 ***	-0,352 **
Aansluiting opleiding-baan					0,193 ***
R2	0,057	0,463	0,465	0,141	0,151

N= 1688 *Model 5=selectie oud studenten: N= 804. *Alpha=.05, **Alpha=.01, ***Alpha=.001.

Om de verschillen in de beoordeling van het aanleren van gezond en veilig werken te verklaren zijn in een regressieanalyse verschillende modellen uitgevoerd. Deze zijn weergegeven in bovenstaande tabel. De afhankelijke variabele is voor alle modellen het gemiddelde cijfer van de vier cijfers die studenten/oud-studenten geven voor het aanleren van gezond en veilig werken op school en op hun stage of leerwerkplaats.

In **model 1** is een aantal achtergrondvariabelen opgenomen van de mbo-ers (studenten of afgestudeerden) zelf en het bedrijf waarin zij werken of stage lopen/liepen. Achtergrondvariabelen van de mbo-ers zijn de leeftijd, het geslacht (referentie is mannen), de gevolgde leerweg

(bol/bbl, met als referentie bol) en het gevolgde opleidingsniveau (niveau 2 t/m 4). Tot slot is er ook nog een risicofactor opgenomen die is verbonden met het opleidingsdomein van de gevolgde opleiding. Als kenmerken van het bedrijf zijn opgenomen de bedrijfsgrootte (als dummyvariabelen met als referentie bedrijven met minder dan 5 werknemers) en de risicofactor die verbonden is met de bedrijfstak van het bedrijf.

Uit model 1 blijkt dat naarmate het niveau van de mbo-opleiding toeneemt de gemiddelde beoordeling (cijfer) significant iets afneemt. Bovendien is te zien dat mbo-ers die stage lopen of werken in een bedrijf met 50 tot 100 werknemers of met meer dan 100 werknemers gemiddeld genomen een significant positievere beoordeling geven dan zij die werkzaam zijn in een bedrijf met minder dan 5 werknemers. Een hogere risicofactor van zowel het bedrijf als van het gevolgde opleidingsdomein hangen beiden significant positief samen met de gemiddelde beoordeling (cijfer). Dit wijst erop dat in domeinen waar de risico's hoger liggen de mbo-ers gemiddeld genomen positiever oordelen over het aanleren van gezond en veilig werken.

Model 1 heeft een R^2 van 0,057, wat wijst op een laag verklarend vermogen van dit model.

In **model 2** zijn de variabelen 'oordeel over items mbo-opleiding', 'voorlichting en overleg in bedrijf' en 'afstemming is belangrijk' opgenomen. Deze drie variabelen zijn alle schalen die zijn opgebouwd uit meerdere variabelen.

'Oordeel items mbo-opleiding' is een gemiddelde van aangeboden items die betrekking hebben op het aanleren van gezond en veilig werken⁴⁸. Op deze stellingen kon men aangeven of dit wel of niet goed genoeg is geleerd binnen de opleiding.

De variabele 'voorlichting en overleg in bedrijf' is de gemiddelde beoordeling op 6 stellingen die te maken hebben met de mate waarin het stagebedrijf voorlichting biedt en overleg pleegt over gezond en veilig werken⁴⁹. Op deze stellingen kon men kiezen uit de antwoordcategorieën nooit, soms, vaak, altijd.

De variabele 'afstemming is belangrijk' is opgebouwd uit 6 stellingen die te maken hebben met het belang dat men hecht aan voorlichting en toezicht op het gebied van gezond en veilig werken⁵⁰. Op deze stellingen kon men antwoorden met 'mee oneens', 'neutraal', of 'eens'.

Uit model 2 blijkt dat een positiever oordeel over aangeleerde items in de mbo-opleiding en een positiever oordeel over de voorlichting die binnen het bedrijf wordt gegeven beiden significant positief samenhangen met het gemiddelde cijfer dat wordt gegeven.

De mate waarin mbo-ers de afstemming over het aanleren van gezond en veilig werken belangrijk vinden heeft geen significant effect.

De R^2 van model is ,463. Dit betekent dat we 46% van de variantie in het gegeven cijfer kunnen verklaren aan de hand van dit model.

48 Zie bijlage 7.17 blok 6. Het betreft de 23 items waarin algemene en meer specifieke arbeidsrisico's zijn opgenomen.

49 Zie bijlage 7.17 blok 3. De stellingen hebben betrekking op het bespreken van arbo-risico's op het bedrijf bij de start en tijdens stage, het feitelijke toezicht op gezond en veilig werken, openstaan voor kritische opmerkingen over veilig en gezond werken.

50 Zie bijlage 7.17 blok 4. De stellingen hebben betrekking op de aandacht voor arbo-risico's voorafgaand en tijdens de stage op school en op het leerbedrijf als onderdeel van het leertraject, de ondersteuning door de school.

In *model 3* worden aan model 2 de achtergrond variabelen toegevoegd. Dit voegt nog maar nauwelijks verklaarde variantie toe, de R2 is nu ,465.

In *model 4* worden twee variabelen toegevoegd aan de achtergrondvariabelen uit model 1. Deze zijn het wel of niet gevolgd hebben van een cursus gericht op gezond en veilig werken tijdens de stage of eerste baan na afstuderen en het wel of niet ziek zijn geworden door het stage/werk. Het gevolgd hebben van een training blijkt een significant positief effect te hebben op de beoordeling. Terwijl het ziek zijn geworden door werk zorgt voor significant lagere beoordeling. De R2 is ,141. **Model 4 kan** dus maar in beperkte mate de variantie verklaren.

In *model 5* is een selectie gemaakt van enkel de afgestudeerde mbo-ers. In dit model is één variabele toegevoegd ten opzichte van model 4. Namelijk de mate waarin de huidige baan aansluit op de gevolgde opleiding. Hierop kon geantwoord worden op een vierpuntsschaal lopend van ‘nee, helemaal niet’ tot aan ‘ja, goed’.

Model 5 laat zien dat wanneer de aansluiting tussen de huidige baan en de gevolgde opleiding beter is, is men ook significant positiever over de mate waarin gezond en veilig werken is aangeleerd in de opleiding en/of tijdens de stage. De verklaarde variantie van model 5 is ,151.

Toelichting:

In *model 2* en in *model 3* is de constante veel lager dan in de overige modellen. Dit verschil is echter volledig verklaarbaar door de waarden van de verklarende variabelen. Om dit te verduidelijken is hieronder de verwachte score berekend van de afhankelijke variabele (de gemiddelde score op het aanleren van gezond en veilig werken). Het gemiddelde van de afhankelijke variabele is 6,8.

Tabel 7.10 – Berekening ter controle van model 2

	Gemiddelde	Regressiecoëfficiënt	Waarde
Constante			0,5680
Oordeel items mbo-opleiding	1,74 x	2,155 =	3,7497
Voorlichting en overleg in bedrijf	2,97 x	0,75 =	2,2275
Afstemming is belangrijk	2,72 x	0,106 =	0,2883 +
Verwachte gemiddelde score*			6,8335

* Voor een persoon die op de onafhankelijke variabelen gemiddeld scoort.

Om te laten zien dat *model 2* klopt kan het model worden doorgerekend worden aan de hand van een gemiddeld persoon. Dat kan door het model door te rekenen met de gemiddelde waarden (van alle respondenten samen) op de onafhankelijke variabelen. Wanneer het model klopt zouden we op een score moeten uitkomen gelijk aan/in de buurt van 6,8. In model 2 zijn opgenomen de variabelen ‘oordeel items mbo-opleiding’ (gemiddelde score = 1,74), ‘voorlichting en overleg in bedrijf’ (gemiddelde score = 2,97) en ‘afstemming is belangrijk’ (gemiddelde score is 2,72). Met behulp van deze gemiddelden en de resultaten uit de regressie-analyse kan nu de

verwachte gemiddelde beoordeling uitgerekend worden voor een gemiddeld persoon. De berekening hiervoor is weergegeven in tabel 7.9. Hiervoor wordt steeds het gemiddelde van het item vermenigvuldigd met de bijbehorende regressiecoëfficiënt uit de regressietabel. Hieruit blijkt dat de verwachte gemiddelde score m.b.t. het aanleren van gezond en veilig werken, wanneer we uitgaan van de resultaten uit *model 2* en een persoon die gemiddeld scoort op alle onafhankelijke variabelen, 6,8 is. Hieruit kunnen we dus concluderen dat *model 2* klopt.

7.9 Regressie analyse bedrijven

Tabel 7.11 – Regressieanalyse met als afhankelijke variabele gemiddelde cijfer beoordeling aanleren gezond en veilig werken tijdens opleiding

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
(Constant)	5,003 ***	3,406 **	2,170 **	,847
5 tot 20 werknemers	-,245	-,408		-,771
20 tot 50 werknemers	-,066	-,048		-,772
50 tot 100 werknemers	,346	,287		-,209
leerbedrijf	1,504 *	2,939 ***		,092
Risicofactor bedrijf	,072	,050		-,004
Risicofactor opleidingsdomein	-,056	,060		,420
Alleen stagiaires		-,157		-,001
Alleen afgestudeerden		3,499 **		,337
Oordeel items mbo-opleiding			,460 ***	1,914 ***
Voorlichting en overleg in bedrijf			1,897 *	,058
Afstemming is belangrijk			-,034	,518
Aanbieden training				,509
R2	0,116	0,225	0,351	0,419

N=144. *Alpha=.05, **Alpha=.01, ***Alpha=.001.

In bovenstaande tabel wordt getracht aan de hand van vier modellen, verschillen in de beoordeling door bedrijven van het aanleren van gezond en veilig werken te verklaren. De afhankelijke variabele is voor alle modellen het gemiddelde van de cijfers die bedrijven hebben gegeven voor het binnen de opleiding aanleren van gezond werken en het cijfer dat zij geven voor het binnen de opleiding aanleren van veilig werken.

In *model 1* is een aantal achtergrondvariabelen opgenomen van de bedrijven en de mbo-ers (studenten of afgestudeerden) die zij in dienst hebben genomen of stage hebben laten lopen. De opgenomen achtergrondvariabelen van het bedrijf zelf zijn het aantal werknemers dat zij in dienst hebben (opgenomen als dichotome variabele, met als referentie bedrijven met minder dan 5 werknemers), of zij wel of niet een leerbedrijf zijn en de risicofactor die is verbonden met de bedrijfstak waarin het bedrijf opereert. Als achtergrondvariabele van de mbo-ers is een risicofactor opgenomen behorend bij het onderwijsdomein.

Uit model 1 blijkt dat leerbedrijven significant meer tevreden zijn over het aanleren van gezond en veilig werken binnen de mbo-opleiding dan niet-leerbedrijven. De rest van de achtergrondkenmerken hebben geen effect op de beoordeling. Model 1 verklaart ruim 11% van de variantie.

In **model 2** is aan de achtergrondvariabelen ook het kenmerk toegevoegd of bedrijven alleen stagiaires of alleen afgestudeerden in dienst hebben genomen ten opzichte van bedrijven die zowel afgestudeerden als stagiaires in dienst hebben genomen.

Uit model 2 blijkt dat bedrijven die alleen afgestudeerden in dienst hebben genomen een significant hogere beoordeling geven dan bedrijven die zowel afgestudeerden als stagiaires hebben aangenomen. Bedrijven die alleen stagiaires hebben gegeven een lagere score, dit resultaat is alleen niet significant.

Ook geven in model 2 de leerbedrijven een significant hogere score dan niet-leerbedrijven. *Model 2* heeft een R^2 van ,225 en verklaart daarmee 22,5% van de variantie in de beoordeling van het aanleren van gezond en veilig werken.

In **model 3** zijn drie variabelen opgenomen die zijn samengesteld uit blokken vragen in de vragenlijst. De variabele ‘oordeel items mbo-opleiding’ bestaat uit 23⁵¹ vragen waarin de bedrijven konden aangeven of mbo-ers de items wel of niet goed hebben aangeleerd. Per aangeboden blok moesten bedrijven op ten minste 5 van de 9 stellingen een antwoord hebben gegeven voor het berekenen van het gemiddelde. Zij konden antwoorden met ‘nee, niet goed genoeg’, of ‘ja, goed genoeg’.

De variabele ‘voorlichting en overleg in het bedrijf’⁵² is het gemiddelde uit 6 stellingen naar de mate waarin er binnen het bedrijf ruimte is voor voorlichting en overleg over gezond en veilig werken. Ook hier is er voor gekozen om verlies van al te veel respondenten te voorkomen toe te staan dat op de helft van de stellingen geen antwoord is gegeven. Op de stellingen kon antwoord worden gegeven op een vierpuntsschaal lopend van ‘nooit’ naar ‘altijd’.

De variabele ‘afstemming is belangrijk’⁵³ is het gemiddelde van 5 stellingen die te maken hebben met het belang dat een bedrijf hecht aan aandacht voor gezond en veilig werken. Om verlies van al te veel respondenten te voorkomen is het gemiddelde genomen wanneer een bedrijf op ten minste 3 van de 5 stellingen antwoord heeft gegeven. Er mogen dus 2 stellingen onbeantwoord blijven. Bedrijven konden antwoorden met ‘mee oneens’, ‘neutraal’, ‘mee eens’.

Uit model 3 blijkt dat bedrijven die overleg en afstemming met de school over gezond en veilig werken belangrijker vinden een significant hogere beoordeling (cijfer) geven. Ook het oordeel over het aanleren van de items in de mbo-opleiding hangt positief samen met de beoordeling.

De mate waarin afstemming belangrijk wordt gevonden heeft geen significant effect. *Model 3* verklaart ongeveer 35% van de variantie.

In **model 4** zijn de achtergrondvariabelen toegevoegd aan model 3. Ook is aan de analyse toegevoegd of bedrijven zelf wel of geen trainingen aanbieden.

51 Zie bijlage 7.16 blok 6.

52 Zie bijlage 7.16 blok 3.

53 Zie bijlage 7.16 blok 4.

Uit model 4 blijkt dat bij opname van meerdere variabelen alleen nog het oordeel over de aangeleerde items in de mbo-opleiding een significant positief effect op de beoordeling (cijfer). *Model 4* verklaart ongeveer 42% van de variantie in de beoordeling van gezond en veilig werken in de mbo-opleiding.

Toelichting:

Ook bij de regressie-analyse van de bedrijven zijn relatief lage constante waarden te zien, dit keer in model 3 en model 4. Om te verduidelijken dat dit de juiste waarden zijn, kan op een zelfde wijze als bij de mbo-ers-enquête een doorrekening gemaakt worden. Hiervoor kan aan de hand van de gemiddelden van de onafhankelijke variabelen gebruikt in dit model, gecontroleerd worden of na doorrekening een waarde wordt gevonden die gelijk is aan/ in de buurt komt van de gemiddelde score op de afhankelijke variabele, namelijk 6.6. In model 3 zijn de variabelen ‘oordeel items mbo-opleiding’ (gemiddelde score = 1,5285), ‘voorlichting en overleg in bedrijf’ (gemiddelde score = 3,4032) en ‘afstemming is belangrijk’ (gemiddelde score = 2,8243) opgenomen. In tabel 7.11 zijn de gemiddelde waarden op de onafhankelijke variabelen vermenigvuldigd met de regressiecoëfficiënten. Na doorrekening komt er een verwachte gemiddelde score uit van 6,54. Hieruit kan geconcludeerd worden dat model 3 klopt.

Tabel 7.12 – Berekening ter controle van model 3

	Gemiddelde	Regressiecoëfficiënt	Waarde
Constate			2,17000
Oordeel items mbo-opleiding	1,5285 x	1,897 =	2,89924
Voorlichting en overleg in bedrijf	3,4032 x	0,46 =	1,56459
Afstemming is belangrijk	2,8243 x	-0,034 =	-0,09603
Verwachte gemiddelde score*			6,53780

* Voor een persoon die op de overige variabelen gemiddeld scoort.

7.10 Tabellen instructie en toezicht

Tabel 7.13 – Stellingen met betrekking tot instructie en toezicht gezond en veilig werken in het bedrijf, volgens de mbo-ers (in %)

N=1859	nooit	soms	vaak	altijd
1. Bij de start van werk of stage zijn de risico's voor veiligheid en mijn gezondheid van het werk besproken	17%	25%	30%	29%
2. Bij nieuw of ander werk krijg ik telkens voorlichting/instructie	11%	29%	32%	28%
3. Ik weet wat ik moet doen bij een onveilige situatie op de stage/leerwerkplek	4%	16%	40%	40%
4. Er is toezicht op de stage/leerwerkplek om zich te houden aan de regels voor GVW	6%	21%	39%	34%
5. Mijn leidinggevende staat open voor kritische opmerkingen over GVW	5%	19%	34%	41%
6. Mijn collega's staan open voor kritische vragen over GVW	3%	22%	41%	34%

Tabel 7.14 – Stellingen met betrekking tot instructie en toezicht gezond en veilig werken in het bedrijf, volgens de bedrijven (in %)

N=290	nooit	soms	vaak	altijd
1. Bij de start van werk of stage wordt met stagiaire of medewerker besproken wat de risico's van het werk zijn voor hun eigen gezondheid en veiligheid en die van hun collega's	7%	12%	20%	61%
2. Medewerkers en stagiaires die starten aan nieuw of ander werk krijgen voorlichting en/of instructie over gezond en veilig werken	5%	12%	26%	57%
3. Medewerkers en stagiaires weten wat zij moeten doen bij een onveilige situatie op de stage/leerwerkplek	1%	15%	42%	42%
4. Er is in uw bedrijf toezicht op het naleven van regels voor gezond en veilig werken van medewerkers en stagiaires	1%	7%	34%	58%
5. Onze leidinggevendenden staan open voor kritische opmerkingen over gezond en veilig werken van medewerkers en stagiaires	-	5%	33%	62%
6. Onze werknemers staan open voor kritische opmerkingen over gezond en veilig werken van nieuwe medewerkers en stagiaires	-	6%	41%	52%

7.11 Goed geleerd in de mbo-opleiding

Tabel 7.15 – Goed geleerd in mbo-opleiding om te gaan met mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's mbo-ers en bedrijven, totaal (in %)

Ja, in opleiding goed geleerd om:	Mbo-ers		Bedrijven	
	%	N	%	N
1. de risico's van het vak te herkennen en er bewust mee om te gaan	84%	1593	57%	225
2. de gezondheid te bewaken	74%	1576	45%	223
3. de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten	65%	1605	39%	228
4. herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt	55%	1428	40%	192
5. vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken	73%	1550	54%	220
6. het gesprek aan te gaan met leidinggevende en collega's over gezond en veilig werken	69%	1556	50%	196
7. te weten welke taken zij wel en niet mogen doen in verband met de wettelijke beroepseisen	72%	1549	52%	191
8. als stagiair/werknemer een eigen verantwoordelijkheid hebben m.b.t. gezond en veilig werken	87%	1579	57%	208
9. om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer	56%	1431	42%	186
10. goed om te gaan met werkdruk	66%	1585	44%	196
11. eigen werk reguleren/plannen	79%	1573	51%	199
12. veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties	78%	1528	60%	189
13. persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken	83%	1555	69%	189
14. hulpmiddelen goed te gebruiken	83%	1623	53%	209
15. alert te zijn op technische voorzieningen om veilig en gezond te werken	79%	1525	52%	176
16. veiligheidsinstructies op te volgen	87%	1610	76%	205
17. gezond en veilig werken in diverse omgevingen	-	-	59%	163
18. met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken	72%	739	62%	67
19. te werken in omgevingen met lawaai	79%	927	58%	70
20. te werken met water of waterige oplossingen	74%	761	57%	47
21. om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren	75%	934	53%	63
22. om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren	73%	870	53%	55
23. om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal	65%	669	44%	58

7.12 Niet van toepassing

Tabel 7.16 – Niet van toepassing op vraag goed geleerd in mbo-opleiding om te gaan met mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's mbo-ers en bedrijven, totaal (in %)

Niet van toepassing	Mbo-ers		Bedrijven	
	%	N	%	N
1. de risico's van het vak te herkennen en er bewust mee om te gaan	6%	1752	24%	296
2. de gezondheid te bewaken	7%	1752	25%	296
3. de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten	6%	1752	23%	296
4. herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt	15%	1752	35%	296
5. vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken	7%	1752	26%	296
6. het gesprek aan te gaan met leidinggevende en collega's over gezond en veilig werken	6%	1718	28%	272
7. weten welke taken zij wel en niet mogen doen in verband met wettelijke beroepseisen	6%	1718	37%	272
8. als stagiair/werknemer eigen verantwoordelijkheid m.b.t. gezond en veilig werken	5%	1718	43%	272
9. om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer	15%	1718	29%	272
10. goed om te gaan met werkdruk	15%	1718	32%	272
11. Eigen werk plannen/reguleren	7%	1718	27%	272
12. veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties	10%	1752	38%	296
13. persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken	10%	1752	36%	296
14. hulpmiddelen goed te gebruiken	5%	1752	37%	296
15. alert te zijn op technische voorzieningen om veilig en gezond te werken	10%	1752	40%	296
16. veiligheidsinstructies op te volgen	4%	1718	25%	272
17. Gezond en veilig werken in diverse omgevingen	-	-	35%	272
18. met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken	38%	1703	53%	266
19. te werken in omgevingen met lawaai	30%	1703	55%	266
20. te werken met water of waterige oplossingen	38%	1703	69%	266
21. om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren	25%	1703	55%	266
22. om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren	28%	1703	61%	266
23. om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal	39%	1703	68%	266

Tabel 7.17 – Niet van toepassing op vraag goed geleerd in mbo-opleiding om te gaan met mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's mbo-ers naar onderwijssector totaal (in %)

	Economie		Groen		Techniek		Zorg	
	n	%N	n	%N	n	%N	n	%N
1. Risico's van het vak herkennen	44	13%	5	2,7%	36	4,0%	16	4,9%
2. Eigen gezondheid bewaken	40	11%	6	3,3%	54	6,0%	16	4,9%
3. de juiste lichaamshouding aannemen om overbelasting te vermijden	29	8%	6	3,3%	53	5,9%	15	4,6%
4. herhalende bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dan op langere termijn werk geen klachten veroorzaakt	49	14%	27	14,7%	145	16,2%	44	13,5%
5. vaardigheden zo goed te oefenen dat zij gezond en veilig kunnen werken	36	10%	10	5,4%	51	5,7%	26	8,0%
6. het gesprek aan te gaan met mijn leidinggevende en collega's over VGW	35	10,2%	10	5,6%	49	5,6%	13	4,1%
7. te weten welke taken ik wel en niet mag doen in verband met de wettelijke beroepseisen	25	7,3%	14	7,8%	55	6,3%	13	4,1%
8. dat ik als stagiair/werknemer een eigen verantwoordelijkheid heb als het gaat om VGW	26	7,6%	6	3,3%	38	4,3%	14	4,4%
9. goed om te gaan met werkdruk	20	5,8%	6	3,3%	52	5,9%	13	4,1%
10. mijn eigen werk goed te plannen	21	6,1%	10	5,6%	68	7,8%	16	5,0%
11. om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer	37	10,8%	31	17,2%	157	17,9%	25	7,8%
12. veilig te werken in mogelijke gevaarlijke situaties	60	17,1%	18	9,8%	58	6,5%	45	13,8%
13. persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste momenten/wijze te gebruiken	78	22%	10	5,4%	35	3,9%	48	14,8%
14. hulpmiddelen goed te gebruiken	35	10%	7	3,8%	32	3,6%	22	6,8%
15. alert te zijn op technische voorzieningen om gezond en veilig te werken	60	17%	24	13,0%	38	4,3%	53	16,3%
16. veiligheidsinstructies op te volgen	29	8,5%	4	2,2%	26	3,0%	16	5,0%
17. met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken	210	61,6%	56	31,5%	169	19,4%	212	67,5%
18. te werken in omgevingen met lawaai	164	48,1%	41	23,0%	114	13,1%	194	61,8%
19. te werken met water of waterige oplossingen	209	61,3%	48	27,0%	225	25,9%	160	51,0%
20. om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren	176	51,6%	33	18,5%	107	12,3%	109	34,7%
21. om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren	190	55,7%	41	23,0%	103	11,8%	151	48,1%
22. om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal	192	56,3%	43	24,2%	331	38,0%	71	22,6%

7.13 Aandachtspunten mbo-ers niet goed geleerd per opleidingsdomein

In deze bijlage is per opleidingsdomein steeds aangegeven op welke items 40% of meer van de mbo-ers heeft aangegeven dat zij het item op school of op het leerbedrijf niet goed hebben aangeleerd. Het betreft steeds 40% van de mbo-ers die met het betreffende item te maken hebben en het is dus exclusief de mbo-ers die aangegeven hebben dat het item niet van toepassing is.

Per opleidingsdomein staan de items die het vaakst genoemd worden boven aan. Het gaat dus uitdrukkelijk niet om specifieke opleidingen of scholen. Het aantal respondenten per opleidingsdomein is steeds in de koptekst opgenomen. Achter de items staat steeds het percentage van de respondenten en het aantal respondenten die het item van toepassing achten.

7.13.1 Onderwijssector Groen

Domein Voedsel, natuur en leefomgeving (tussen 187 en 193 respondenten)

- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (46%, n=164)
- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (43% van n=153)

7.13.2 Onderwijssector Economie

Economie en Administratie (47 en 48 respondenten)

- Persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken (48%, n=21)
- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (43%, n=33)

Handel en ondernemerschap:(tussen 57 en 59 respondenten)

- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (55%, n=51)
- Vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken (45%, n=53)
- Het gesprek aan te gaan met mijn leidinggevende en collega's over VGW (41%, n=51)

Horeca en bakkerij (tussen 68 en 70 respondenten)

- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (56%, n=62)
- Om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren (51%, n=47)
- Om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren (51%, n=49)
- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (50%, n=56)
- Te weten welke taken ik wel en niet mag doen in verband met de wettelijke beroepseisen (44%, n=61)
- Te werken in omgevingen met lawaai (44%, n=41)
- Om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal (44%, n=39)

Informatie en communicatietechnologie (28 respondenten)

- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (60%, n=20)
- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (53%, n=19)
- Je eigen gezondheid te bewaken (47%, n=19)
- Hulpmiddelen goed te gebruiken (46%, n=24)
- Veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties (44%, n=18)
- Persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken (44%, n=18)
- Te weten welke taken ik wel en niet mag doen in verband met de wettelijke beroepseisen (44%, n=18)

Veiligheid en sport (79 respondenten)

- Geen items in de selectie op 40%.

7.13.3 Onderwijssector Zorg

Zorg: Toerisme en recreatie (45 tot 47 respondenten)

- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (68%, n=37)
- Vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken (56%, n=36)
- Het gesprek aan te gaan met mijn leidinggevende en collega's over VGW (48%, n=40)
- De juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten (44%, n=39)
- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (43%, n=40)
- Persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken (41%, n=34)
- Je eigen gezondheid te bewaken (41%, n=39)
- Goed om te gaan met werkdruk (40%, n=43)

Zorg: Uiterlijke verzorging (40 respondenten)

- Geen items in de selectie op 40%.

Zorg : Zorg en Welzijn (247 tot 256 respondenten)

- Te werken in omgevingen met lawaai (42%, n=76)

7.13.4 Onderwijssector techniek

Afbouw, hout en onderhoud (82 respondenten)

- Geen items in de selectie op 40%.

Ambacht, Laboratorium en gezondheidstechniek (148 tot 153 respondenten)

- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (56%, n=129)
- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (56%, n=114)

- De juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten (49%, 134)
- Het gesprek aan te gaan met mijn leidinggevende en collega's over VGW (40%, n=135)

Bouw en Infra (67 respondenten)

- Geen items in de selectie op 40%.

Media en vormgeving (27 respondenten)

- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (65%, n=23)
- Om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren (64%, n=13)
- De juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten (56%, n=27)
- Te weten welke taken ik wel en niet mag doen in verband met de wettelijke beroepseisen (52%, n=21)
- Je eigen gezondheid te bewaken (50%, n=20)
- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (50%, n=24)
- Met trillende of schuddende gereedschappen, apparaten of voertuigen te werken (50%, n=16)
- Vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken (48%, n=23)
- Persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken (48%, n=33)
- Goed om te gaan met werkdruk (44%, n=25)

Mobiliteit en voertuigen (71 tot 72 respondenten)

- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (60%, n=60)
- De juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten (49%, n=68)
-
- Om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal (48%, n=40)
- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (45%, n=58)
- Te weten welke taken ik wel en niet mag doen in verband met de wettelijke beroepseisen (40%, n=63)

Techniek en procesindustrie (437 tot 451 respondenten)

- Herhalende bewegingen zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (48%, n=361)
- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (48%, n=347)
- Om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal (46%, n=269)

Transport, scheepvaart en logistiek (76 tot 79 respondenten)

- Om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer (42%, n=62)

7.14 Belang om de mbo-opleiding te verbeteren

Tabel 7.18 – Mbo-ers: Belang van verbetering opleiding gezien mogelijke gezondheids- en veiligheidsrisico's op stage en werkplek (% van totaal en totalen)

	Mbo-ers		Bedrijven	
	%	N	%	N
1. de risico's van het vak te herkennen en er bewust mee om te gaan	90%	228	94%	30
2. de gezondheid te bewaken	92%	396	93%	41
3. de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten	93%	514	88%	43
4. herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt	86%	546	93%	40
5. vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken	87%	368	94%	33
6. het gesprek aan te gaan met mijn leidinggevende en collega's over GVW	83%	403	91%	31
7. weten welke taken ik wel en niet mag doen in verband met wettelijke beroepseisen	87%	369	96%	26
8. dat ik als stagiair/werknemer een eigen verantwoordelijkheid heb als het gaat om GVW	88%	184	100%	25
9. om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer	86%	537	97%	31
10. goed om te gaan met werkdruk	90%	482	97%	38
11. mijn eigen werk goed te plannen	86%	286	94%	32
12. veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties	93%	313	81%	17
13. persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken	88%	233	91%	21
14. hulpmiddelen goed te gebruiken	89%	237	90%	35
15. alert te zijn op technische voorzieningen om veilig en gezond te werken	86%	269	100%	28
16. veiligheidsinstructies op te volgen	89%	187	100%	17
17. gezond en veilig te werken in diverse omgevingen	-	-	100%	20
18. met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken	73%	211	100%	11
19. te werken in omgevingen met lawaai	71%	170	100%	16
20. te werken met water of waterige oplossingen	59%	155	83%	10
21. om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren	87%	276	90%	18
22. om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren	91%	298	100%	14
23. om te gaan met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal	79%	286	95%	18

7.15 Waar aanleren?

Respondenten die vonden dat bepaalde items in de mbo-opleiding niet goed aangeleerd zijn en die het heel belangrijk vonden dat de onderwerpen wel aangeleerd worden in de mbo-opleiding hebben is gevraagd wat zij vinden dat de items aan geleerd moeten worden. De onderstaande tabellen geven inzicht in de antwoorden op die vraag.

Tabel 7.19 – Mbo-ers: Waar aanleren gezond en veilig werken (% van totaal en totalen)

	school	leerbedrijf	school én leerbedrijf	anders	N
1. de risico's van het vak te herkennen en er bewust mee om te gaan	20%	18%	61%	-	220
2. de gezondheid te bewaken	21%	8%	69%	2%	359
3. de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten	15%	20%	61%	3%	504
4. herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt	15%	28%	53%	3%	536
5. vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken	16%	22%	59%	2%	357
6. het gesprek aan te gaan met mijn leidinggevende en collega's over GVW	13%	27%	60%	-	393
7. te weten welke taken ik wel en niet mag doen in verband met de wettelijke beroepseisen	29%	18%	52%	1%	358
8. dat ik als stagiair/werknemer een eigen verantwoordelijkheid heb als het gaat om GVW	26%	18%	55%	1%	174
9. goed om te gaan met werkdruk	16%	24%	59%	15%	472
10. mijn eigen werk goed te plannen	26%	21%	52%	-	276
11. om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer	29%	10%	59%	1%	525
12. veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties	12%	28%	58%	2%	303
13. persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken	17%	25%	57%	1%	222
14. hulpmiddelen goed te gebruiken	12%	27%	59%	1%	227
15. alert te zijn op technische voorzieningen om veilig en gezond te werken	10%	21%	67%	2%	259
16. veiligheidsinstructies op te volgen	14%	22%	64%	-	179
17. gezond en veilig te werken in diverse omgevingen	-	-	-	-	-
18. met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken	19%	24%	56%	1%	204
19. in omgevingen met lawaai	18%	24%	58%	1%	163
20. met water of waterige oplossingen	24%	16%	58%	3%	151
21. met stoffen die de huid kunnen irriteren	21%	16%	61%	1%	271
22. met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren	25%	14%	59%	2%	292
23. met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal	25%	14%	59%	2%	280

Tabel 7.20 – Bedrijven: Waar aanleren gezond en veilig werken (in % van totaal en totalen)

	school	leerbedrijf	school én leerbedrijf	anders	N
1. de risico's van het vak te herkennen en er bewust mee om te gaan	6%	6%	88%	-	33
2. de gezondheid te bewaken	18%	4%	75%	2%	44
3. de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten	11%	9%	78%	2%	45
4. herhaalde bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt	12%	9%	77%	2%	43
5. vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken	8%	11%	81%	-	37
6. het gesprek aan te gaan met leidinggevende en collega's over GVW	11%	6%	83%	-	35
7. te weten welke taken zij wel en niet mogen doen in verband met de wettelijke beroepseisen	33%	13%	53%	-	30
8. dat zij als stagiair/werknemer een eigen verantwoordelijkheid hebben als het gaat om GVW	24%	7%	69%	-	29
9. om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer	17%	80%	-	3%	35
10. goed om te gaan met werkdruk	15%	7%	76%	2%	41
11. eigen werk goed te reguleren	28%	3%	69%	-	36
12. veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties	-	10%	89%	-	19
13. persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken	8%	8%	83%	-	24
14. hulpmiddelen goed te gebruiken	8%	5%	87%	-	39
15. alert te zijn op technische voorzieningen om veilig en gezond te werken	-	10%	90%	-	29
16. veiligheidsinstructies op te volgen	5%	10%	86%	-	21
17. gezond en veilig te werken in diverse omgevingen	9%	14%	77%	-	22
18. met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken	18%	6%	76%	-	17
19. in omgevingen met lawaai	-	8%	92%	-	12
20. met water of waterige oplossingen	-	5%	95%	-	20
21. met stoffen die de huid kunnen irriteren	-	-	100%	-	16
22. met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren	20%	5%	75%	-	20
23. met mogelijke besmette personen, dieren of materiaal	23%	-	77%	-	13

7.16 Vragenlijst bedrijven

Welkom bij de vragenlijst voor bedrijven bij het onderzoek Gezond en Veilig Vakmanschap

Toelichting op het onderzoek

Dit onderzoek heeft als doel te inventariseren of bedrijven tevreden zijn over het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen. Ook willen wij achterhalen welke verbeteringen in de mbo-opleidingen u noodzakelijk of wenselijk vindt.

In dit onderzoek gaat het **niet** om gezondheid of veiligheid in algemene zin (leefstijl, roken, drinken, overgewicht, sporten, etc.) maar steeds om **het aanleren van gezond en veilig werken** als onderdeel van vakmanschap.

Aanleren van gezond en veilig werken is het opdoen van kennis, vaardigheden en de juiste instelling tijdens de opleiding (school en op de leerwerkplek) zodat personeel zodanig kan werken dat de kans kleiner is dat zij ziek worden door het werk, of dat ze gezondheidsklachten of een ongeval krijgen.

De vragenlijst

Deze vragenlijst is vooral bedoeld voor bedrijven die de afgelopen drie jaar: mbo-ers in dienst hebben genomen die de afgelopen drie jaar zijn afgestudeerd en/of stagiaires en/of werknemers met een leerwerkovereenkomst van de mbo-opleidingen hebben gehad.

Aan de overige bedrijven worden een paar algemene vragen gesteld over **het aanleren van gezond en veilig werken** in de mbo-opleiding.

Het invullen van de vragenlijst kost u ongeveer 15 minuten.

De door u verstrekte gegevens worden vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt en de publicatie naar aanleiding van dit onderzoek is niet herleidbaar tot concrete bedrijven/instellingen.

Het gaat om het perspectief van het bedrijf en er zijn dus geen 'goede' of 'foute' antwoorden. Het kan zijn dat onderdelen niet van toepassing zijn in het bedrijf. Dat kunt u dan aangeven.

Het onderzoek wordt uitgevoerd door ITS en BBSO, van de Radboud Universiteit Nijmegen in opdracht van Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Directie Gezond en Veilig Werken.

Heeft u vragen over het onderzoek: Mail dan naar: gvwbedrijf@its.ru.nl

Vul hieronder uw inloggegevens in en klik op *Start* om te beginnen met de vragenlijst

Blok 1 Achtergrondkenmerken

In een mbo-opleiding moeten deelnemers ervaring in de praktijk op doen (beroepspraktijkvorming). Meestal wordt dat vastgelegd in een beroepspraktijkovereenkomst. Een leerbedrijf is een bedrijf waar leerlingen van het mbo stage mogen lopen of waar werknemers met een Is uw bedrijf een erkend leerbedrijf?

- ja
- nee
- weet niet

Wat is uw functie?

- praktijkopleider
- directeur
- leidinggevende
- HRM-er, personeelsfunctionaris
- medewerker/deskundige / coördinator Arbo
- anders, namelijk:

Hieronder is aangegeven hoe wij uw bedrijf getypeerd hebben.

Bedrijfstak:

Klopt dit gegeven?

- ja
- nee

Kunt u aangeven in welke bedrijfstak uw bedrijf actief is?

Bedrijfstak:

1. Landbouw, bosbouw en visserij
2. Industrie
3. Metaalproductenindustrie
4. Energievoorziening
5. Waterbedrijven en afvalbeheer
6. Bouwnijverheid
7. Groot- en detailhandel, reparatie auto's
8. Vervoer en opslag
9. Horeca
10. Financiële dienstverlening
11. Verhuur en handel van onroerend goed
12. Verhuur en overige zakelijke diensten
13. Openbaar bestuur en overheidsdiensten
14. Gezondheids- en welzijnszorg
15. Cultuur, sport en recreatie
16. Overige dienstverlening
17. Overig

Hieronder is de omvang van uw bedrijf (naar aantal werkzame personen) aangegeven zoals dat bij ons bekend is.

Omvang (werkzame personen):

Klopt dit gegeven?

- ja
- nee

Kunt u aangeven hoe groot het bedrijf is (naar werkzame personen)?

Omvang (werkzame personen):

- 1 t/m 4
- 5 t/m 19
- 20 t/m 49
- 50 t/m 99
- 100+

Heeft het bedrijf meerdere vestigingen?

- ja
- nee

Vult u de vragenlijst in voor het hele bedrijf of voor de vestiging?

- Voor het hele bedrijf
- Voor deze vestiging
 - Er werken op deze vestiging:
 - 1 tot en met 4 mensen
 - 5 tot en met 19 mensen
 - 20 tot 49 mensen
 - 50 tot 99 mensen
 - 100 of meer mensen

Heeft uw bedrijf (of de vestiging waar u werkt) de afgelopen 3 jaar:

Toelichting: het gaat om mbo'ers niveau 2, 3 of 4. Niet om niveau 1.

- ja
- nee
- weet niet

1. Stagiaire(s) van een mbo-opleiding gehad (bol-ers)?
2. Werknemer(s) met mbo-leerwerkcontract(en) (bbl-ers) in dienst gehad?
3. Afgestudeerde mbo-er(s) in dienst genomen?

Blok 2 Herkomst mbo-ers de afgelopen 3 jaar

Toelichting:

In dit blok vragen wij u welke mbo-opleidingen de mbo-ers in uw bedrijf volgen of gevolgd hebben.

Het gaat om de periode van de afgelopen 3 jaar (tot en met nu).

Er zijn echter zoveel mbo-opleidingen (ongeveer 760) dat wij niet alle opleidingen aan u willen voorleggen.

Daarom hebben we de opleidingen ingedikt in vier categorieën. Als u een categorie aanvinkt krijgt u een onderverdeling te zien. Bent u niet zeker: dan kunt u de u bekende naam invullen (bij anders) of weet niet aanvinken.

U kunt zo één of meerdere opleidingen aangeven.

Van welke mbo-opleidingen komen de afgelopen drie jaar de mbo-stagiaires, mbo-werknemers met leerwerkcontracten en instromende werknemers met een mbo-diploma in uw bedrijf?

Het betreft over de afgelopen drie jaar stagiaires / werknemers/ leerwerkcontracten met een:

- **Technische opleiding**
 - Bouw en infra
 - Afbouw, hout en onderhoud
 - Techniek en procesindustrie
 - Media en vormgeving
 - Mobiliteit voertuigen
 - Transport, scheepvaart en logistiek
 - Anders Technische opleiding
- **Economische opleiding**
 - Media en vormgeving
 - Informatie en communicatietechnologie
 - Handel en ondernemerschap
 - Economie en administratie
 - Horeca en bakkerij
 - Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
 - Veiligheid en sport
 - Anders Economische opleiding
- **Zorgopleiding**
 - Zorg en welzijn
 - Uiterlijke verzorging
 - Toerisme en recreatie
 - Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
 - Veiligheid en sport
 - Anders Zorgopleiding
- **Groene opleiding**
 - Landbouw, veeteelt en tuinbouw
 - Dierverzorging en paardenhouderij
 - Groen, grond, infra en milieu
 - Handel en logistiek en bloemen
 - Natuur en leefomgeving
 - Anders Groene opleiding
- **Anders**

Op iedere pagina de melding: U vult deze vragen in voor de volgende opleiding: naam opleiding

Voor welk(e) opleidingsniveau(s) en leerweg(en) volgen de **stagiaires (bol-ers)** en **medewerkers met een leerwerkcontract (bbl-ers)** deze mbo-opleiding?

De vragen gaan expliciet over medewerkers met leerwerkcontracten (bbl) en/of stagiaires (bol) die de afgelopen drie jaar de door u aangegeven mbo-opleiding volgden.

Het gaat hier niet om vmbo-leerlingen of mbo-leerlingen niveau 1

- niveau 2
- niveau 3
- niveau 4
- weet niet

Geef per niveau van deze opleiding aan of het gaat om bol-ers of bbl-ers:

Meerdere antwoorden mogelijk

- bol
- bbl
- weet niet

Welk(e) opleidingsniveau(s) en leerweg(en) hebben de **instromende mbo-medewerkers** van deze mbo-opleiding gevolgd?

De vragen gaan expliciet over medewerkers die maximaal 3 jaar geleden hun mbo-opleiding hebben afgerond.

Het gaat hier niet om vmbo-leerlingen of mbo-leerlingen niveau 1

- niveau 2
- niveau 3
- niveau 4
- weet niet

Geef per niveau aan of het gaat om bol-ers of bbl-ers:

Meerdere antwoorden mogelijk

- bol
- bbl
- weet niet

Blok 3 Gezond en veilig werken in bedrijf

Vink aan wat van toepassing is.

De vragen gaan expliciet over medewerkers die maximaal 3 jaar geleden hun mbo-opleiding hebben afgerond, medewerkers met leerwerkcontracten en stagiaires die

de afgelopen drie jaar de door u aangegeven mbo-opleiding volgden.

Hieronder zijn verschillende situaties beschreven. Wilt u steeds aangeven of deze in uw bedrijf altijd/vaak/soms/nooit/weet niet het geval zijn?

1. Bij de start van werk of stage wordt met stagiaire of medewerker besproken wat de risico's van het werk zijn voor hun eigen gezondheid en veiligheid en die van hun collega's
2. Medewerkers en stagiaires die starten aan nieuw of ander werk krijgen voorlichting en/of instructie over gezond en veilig werken
3. Medewerkers en stagiaires weten wat zij moeten doen als er een onveilige situatie op de stage/werkplek optreedt
4. Er is in uw bedrijf toezicht op het naleven van regels voor gezond en veilig werken van medewerkers en stagiaires
5. Onze leidinggevenden staan open voor kritische opmerkingen over gezond en veilig werken van medewerkers en stagiaires
6. Onze werknemers staan open voor kritische opmerkingen over gezond en veilig werken van nieuwe medewerkers en stagiaires

Biedt u trainingen (opleidingen, workshops, e.d.) aan over gezond en veilig werken in uw bedrijf?

- ja
- nee
- weet niet

Biedt u de trainingen:

- aan afgestudeerde mbo-ers die in dienst treden
- aan mbo-(stagiaires (bol)
- aan werknemers met een leerwerkovereenkomst (bbl)

Wie verzorgen deze trainingen (opleidingen, workshops, e.d.)? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- dat doen wij zelf
- daar huren wij externen voor in

Welke externen zijn dit? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Aanbieders die gespecialiseerd zijn op gezond en veilig werken
- ROC
- AOC
- Vakschool
- anders, namelijk:

Waarom biedt uw bedrijf deze trainingen (opleidingen, workshops, e.d.) gericht op veilig en gezond werken aan?

Meerdere antwoorden mogelijk.

Let op het gaat om: leerlingen in de mbo-opleiding (stagiaires in de bol-opleiding en medewerkers met een leerwerkcontract in de bbl-opleiding) en medewerkers die maximaal 3 jaar geleden een mbo-opleiding hebben afgerond.

- ja
- nee
- weet niet
- nvt

1. De training die wij aanbieden is onderdeel van de mbo-opleiding die de stagiaires en medewerkers met een leerwerkplek volgen
2. De mbo-opleiding voldoet niet (geheel) aan onze eisen, daarom is een aanvullende training nodig
3. De mbo-opleiding voldoet wel maar wij merken dat continue aandacht voor veilig en gezond werken van belang is
4. De situatie in het bedrijf is te specifiek. Wij verwachten niet dat de mbo-opleiding de leerlingen volledig opleidt om te werken in ons bedrijf
5. De aangeboden opleidingen hebben betrekking op specifieke taken van medewerkers ten aanzien van veiligheid en gezondheid (BHV-ers, brandweer, medewerkers veiligheid, etc.)

U heeft aangegeven dat: De mbo-opleiding niet (geheel) voldoet aan uw eisen, en dat daarom een aanvullende training nodig is.

Vindt u dat de training die u aanbiedt in de opleiding opgenomen zou moeten worden?

- ja
- nee
- weet niet
- niet van toepassing

Kunt u de naam van de training geven?

--

Zijn er nog andere redenen waarom uw bedrijf trainingen (opleidingen, workshops, e.d.) gericht op veilig en gezond werken aanbiedt?

U heeft aangegeven dat u recent geen mbo-ers in dienst heeft genomen of stagiaires van een mbo heeft gehad. In dit blok vragen wij u een oordeel te geven over de mbo-opleiding. Kunt u aangeven over welk type opleidingen u uw mening geeft?

Maak één keuze:

- Technische opleiding
- Economische opleiding
- Zorgopleiding
- Groene opleiding

Blok 4 Afstemming tussen school en bedrijf

Geef uw mening over de volgende stellingen:

Antwoord categorieën: *mee eens, neutraal, mee, oneens, NVT*

1. In de opleiding moet aandacht besteed worden aan gezond en veilig werken tijdens gesprekken tussen de school, het leerbedrijf en de leerling
2. Voordat leerlingen op stage gaan moet er op school aandacht besteed worden aan gezond en veilig werken
3. Het leerbedrijf dient te controleren of leerlingen goed op de hoogte zijn van de regels voor gezond en veilig werken en erop toe te zien dat de regels worden nageleefd
4. Aanleren van gezond en veilig werken hoort een vast onderdeel te zijn van leerwerktraject/stageplek
5. De situatie op het bedrijf is zo specifiek: gezond en veilig werken kun je alleen maar op het bedrijf leren, niet op school

Blok 5 Veranderingen die van invloed zijn op gezond en veilig werken

De volgende vraag gaat expliciet over medewerkers die maximaal 3 jaar geleden hun mbo-opleiding hebben afgerond, medewerkers met leerwerkcontracten en stagiaires die de afgelopen drie jaar de door u aangegeven mbo-opleiding volgden.

- mee eens neutraal
- mee
- oneens NVT

Arbeidsongeval(len) en/ziekteverzuim onder deze groep in ons bedrijf kunnen voorkomen/teruggedrongen worden als de mbo-opleidingen meer aandacht besteden aan gezond en veilig werken.

Blok 6 Oordeel over de mbo-opleiding

Hieronder vragen wij u een algemeen oordeel te geven van de mbo-opleiding (op school en de leerwerk-/stageplek).

Antwoordcategorieën: *Cijfer 1 tot 10 aanklikken, 0 = weet niet*

- Geef de opleiding een (gemiddeld) cijfer voor het aanleren van **veilig** werken als onderdeel van vakmanschap:
- Geef de opleiding een (gemiddeld) cijfer voor het aanleren van **gezond** werken als onderdeel van vakmanschap:

Toelichting:

De volgende vragen gaan in op verschillende aspecten van gezond en veilig werken. Steeds staat de vraag centraal of u van mening bent dat mbo-leerlingen in de opleiding gezond en veilig werken goed genoeg aanleren.

Hiermee bedoelen we: worden genoeg kennis, vaardigheden en de juiste instelling geleerd om gezondheidsklachten, ziekteverzuim en ongevallen te voorkomen?

Let op: Het onderzoek wordt onder veel verschillende bedrijven uitgezet. Niet alle vragen zijn daarom voor uw bedrijf van toepassing, u kunt dan antwoordcategorie 'niet van toepassing' aanklikken.

De mbo-opleiding leert de leerlingen (bol en bbl) **goed genoeg**...

- ja, goed genoeg
- nee, niet goed genoeg
- niet van toepassing

1. de risico's van het vak te herkennen en daar bewust mee om te gaan
2. hun eigen gezondheid te bewaken
3. de juiste lichaamshouding aan te nemen om overbelasting van het lichaam te voorkomen (inclusief het werken met zware
4. lasten en veel staan en zitten)
5. herhalende bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt
6. (knippen, typen, kassa afhandelen, etc.)
7. vaardigheden zo goed te oefenen dat zij gezond en veilig kunnen werken
8. veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties (bv. met twee man werken, juiste PBM's, technische voorzieningen)
9. persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's) op de juiste momenten/wijze te gebruiken (handschoenen, maskers,
10. veiligheidsbrillen, etc.)
11. hulpmiddelen goed te gebruiken (tilhulpen, liften, instellingen bureaustoel, etc.)
12. alert te zijn op technische voorzieningen om gezond en veilig te werken (balustrades, noodstops, afzuiginstallaties, e.d.)

Onderstaande blokken worden aan de respondenten bij antwoord: Niet goed genoeg.

Hoe belangrijk vindt u het dat de opleiding ten aanzien van dit/deze punt(en) verbetert?

- heel erg belangrijk
- belangrijk
- neutraal
- niet belangrijk
- helemaal niet belangrijk
- weet niet

Waar in de mbo-opleidingen moet dit/deze punt(en) worden aangeleerd?

- op school op het leerbedrijf
- op school en op het leerbedrijf
- anders, nl ...

Waarom vindt u het niet zo belangrijk vindt dat de mbo-opleiding verbeterd wordt op dit/deze punt(en)?

- Het aanleren van dit punt van gezond en veilig werken hoort niet in de opleiding thuis
- Het aanleren van dit punt van gezond en veilig werken is zo bedrijfsspecifiek, dat kan niet in de opleiding aangeleerd worden
- anders, nl ...

Heeft u nog aanvullende opmerkingen over de door u aangegeven punt(en)?

U kunt aangeven of u vindt dat de mbo-opleiding beslist aangepast moet worden. Of aanbevelingen doen over de manier waarop u denkt dat de mbo-opleiding aangepast moet worden. Wat zou er moeten veranderen?

De mbo-opleiding leert de leerlingen **goed genoeg**...

- ja, goed genoeg
 - nee, niet goed genoeg
 - niet van toepassing
1. om het gesprek aan te gaan met hun leidinggevende en collega's over gezond en veilig werken (al dan niet in relatie tot werken onder werk- of tijdsdruk, of onveilige situaties)
 2. Welke taken zij wel en niet mogen doen in verband met wettelijke beroepseisen
 3. dat zij als stagiaires/werknemers een eigen verantwoordelijkheid hebben als het gaat om gezond en veilig werken
 4. gezonde n veilig werken in diverse omgevingen (denk aan bouwplaatsen, werken bij klanten, aan de weg, etc.)
 5. om met intimidatie, pesten of agressie om te gaan
 6. veiligheidsinstructies op te volgen
 7. om goed om te gaan met werkdruk (veel taken onder tijdsdruk moeten uitvoeren, snel werken, overwerk)
 8. om hun eigen werk goed reguleren (plannen, roosteren, etc.)

Onderstaande blokken worden aan de respondenten bij antwoord: Niet goed genoeg.

Hoe belangrijk vindt u het dat de opleiding ten aanzien van dit/deze punt(en) verbetert?

- heel erg belangrijk
- belangrijk
- neutraal
- niet belangrijk
- helemaal niet belangrijk
- weet niet

Waar in de mbo-opleidingen moet dit/deze punt(en) worden aangeleerd?

- op school op het leerbedrijf
- op school en op het leerbedrijf
- anders, nl ...

waarom vindt u het niet zo belangrijk vindt dat de mbo-opleiding verbeterd wordt op dit/deze punt(en)?

- Het aanleren van dit punt van gezond en veilig werken hoort niet in de opleiding thuis
- Het aanleren van dit punt van gezond en veilig werken is zo bedrijfsspecifiek, dat kan niet in de opleiding aangeleerd worden
- anders, nl ...

Heeft u nog aanvullende opmerkingen over de door u aangegeven punt(en)?

U kunt aangeven of u vindt dat de mbo-opleiding beslist aangepast moet worden. Of aanbevelingen doen over de manier waarop u denkt dat de mbo-opleiding aangepast moet worden. Wat zou er moeten veranderen?

Hieronder is een aantal specifieke onderwerpen opgenomen. Bij de laatste vraag kunt u aspecten van gezond en veilig werken die u in deze vragenlijst nog mist aanvullen.

De mbo-opleiding leert de leerlingen **goed genoeg** om op de juiste wijze:

- ja, goed genoeg
 - nee, niet goed genoeg
 - niet van toepassing
-
1. met (trillend of schuddend) gereedschap, apparaten of voertuigen te werken
 2. te werken in omgevingen met lawaai (hard praten nodig om verstaanbaar te zijn)
 3. te werken met water of waterige oplossingen
 4. om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren (zoals lijm, verf, schoonmaakmiddelen, geneesmiddelen,
 5. bestrijdingsmiddelen)
 6. om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren (zoals damp van oplosmiddel, uitlaatgas, rook, meel- en
 7. graanstof, stof van steen of beton, asbest)
 8. om te gaan met mogelijk besmette personen, dieren of materiaal
 9. alle overige aspecten en risico's van gezond en veilig werken waarvan u vindt dat er in de opleiding onvoldoende aandacht is

Hoe belangrijk vindt u het dat de opleiding ten aanzien van dit/deze punt(en) verbetert?

- heel erg belangrijk
- belangrijk
- neutraal
- niet belangrijk
- helemaal niet belangrijk
- weet niet

Waar in de mbo-opleidingen moet dit/deze punt(en) worden aangeleerd?

- op school op het leerbedrijf
- op school en op het leerbedrijf
- anders, nl ...

Waarom vindt u het niet zo belangrijk vindt dat de mbo-opleiding verbeterd wordt op dit/deze punt(en)?

- Het aanleren van dit punt van gezond en veilig werken hoort niet in de opleiding thuis
- Het aanleren van dit punt van gezond en veilig werken is zo bedrijfsspecifiek, dat kan niet in de opleiding aangeleerd worden
- anders, nl ...

Heeft u nog aanvullende opmerkingen over de door u aangegeven punt(en)?

U kunt aangeven of u vindt dat de mbo-opleiding beslist aangepast moet worden. Of aanbevelingen doen over de manier waarop u denkt dat de mbo-opleiding aangepast moet worden. Wat zou er moeten veranderen?

Op naar een betere toekomst

In deze vragenlijst heeft u een oordeel gegeven over het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleidingen en de punten waarop de opleiding verbeterd zou moeten/kunnen worden.

Ziet u een rol voor uw bedrijf weggelegd bij het verbeteren van de opleidingen?

- ja
- nee
- weet niet

Indien van toepassing: Welke bijdrage kan uw bedrijf leveren aan het verbeteren van de opleidingen als het gaat om het aanleren van gezond en veilig werken?

Heeft u goede voorbeelden van mbo-opleiding(en) ten aanzien van het aanleren van gezond en veilig werken in de mbo-opleiding?

- ja
- nee
- weet niet

Indien van toepassing: Kunt u hieronder aangeven om welk goed voorbeeld het gaat en waarom u het een goed voorbeeld vindt? (Als het mogelijk is vernemen wij graag ook naam, plaats, etc.)

--

U hebt de vragenlijst ingevuld voor de door u geselecteerde opleiding. U hebt van meerdere mbo-opleidingen stagiaires, leerwerkcontractanten en medewerkers.

Bent u bereid de voorgaande vragen over de opleidingen nogmaals voor nog één andere opleiding te doorlopen?

- ja
- nee

De vragenlijst is al ingevuld voor (naam opleiding waarvoor vragenlijst is ingevuld). Kies nu één andere opleiding.

Ik vul de verdere vragenlijst in voor de opleiding:

Blok 7 Tot slot en dank

In dit laatste blok willen wij u ten eerste heel hartelijk bedanken voor het invullen van de vragenlijst.

U kunt hieronder aangeven of u:

Mogelijk hebben wij in een later stadium nog vragen. Bijvoorbeeld een toelichting op uw antwoorden.

Bereid bent om op een later tijdstip nogmaals benaderd te worden voor dit onderzoek?

- ja
- nee

Op de hoogte gebracht wilt worden van de resultaten van het onderzoek?

- ja
- nee

In aanmerking wilt komen voor een lezing van Carl Verheijen

- ja
- nee

Wilt u uw naam, email adres en telefoonnummer opgeven?

Wij zullen deze gegevens strikt vertrouwelijk behandelen.

- Naam:
- Telefoonnummer:
- E-mailadres:

Heeft u nog opmerkingen over dit onderwerp? Dat kunt u deze hieronder aangeven:

EINDE VRAGENLIJST

De vragenlijst is hiermee ten einde gekomen, hartelijk dank. Klik op 'Verder' om de vragenlijst definitief te verzenden.

Afsluitende pagina

We hebben uw antwoorden in goede orde ontvangen, hartelijk dank voor uw deelname.

U kunt dit venster sluiten.

7.17 Vragenlijst studenten Gezond en veilig vakmanschap

Deze vragenlijst voor studenten is in een licht aangepaste vorm aangeboden aan de oud-studenten.

Toelichting op het onderzoek

Ben jij tevreden over het aanleren van gezond en veilig werken in jouw opleiding? Wij willen graag weten of jij vindt dat jouw opleiding anders moet als het gaat om het aanleren van gezond en veilig werken. We zijn benieuwd of de mbo-opleidingen hierin kunnen verbeteren.

In dit onderzoek gaat het niet om gezondheid of veiligheid in algemene zin (leefstijl, roken, drinken, overgewicht, sporten, etc.) maar steeds om het aanleren van gezond en veilig werken als onderdeel van vakmanschap.

Aanleren van gezond en veilig werken is het opdoen van kennis, vaardigheden en de juiste instelling tijdens de opleiding (op school en op de leerwerkplek) zodat je zodanig kan werken dat de kans kleiner is dat je ziek wordt door het werk, of dat je gezondheidsklachten of een ongeval krijgt.

- Gezond werken = gezondheidsklachten als gevolg van je werk voorkomen.
- Veilig werken = het voorkomen van gevaarlijke situaties en ongevallen.
- Meer voorbeelden van wat we onder gezond en veilig werken verstaan

Als je de vragenlijst volledig invult en verstuurt maakt je kans op een Ipad, of een van de 10 cadeaubonnen of een dansworkshop van Juvat Westendorp (een bekende acteur en danser) en ambassadeur van het Nationaal Programma Preventie.

Wil je kans maken op deze dansworkshop: vul dan aan het eind jouw gegevens in. Het spreekt voor zich dat wij jouw gegevens zullen loskoppelen van de door jou ingevulde antwoorden op de vragen.

De vragenlijst

Het invullen van de vragenlijst kost je ongeveer 10 minuten.

De verstrekte gegevens worden vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt en de publicatie naar aanleiding van dit onderzoek is niet herleidbaar tot concrete personen. Het onderzoek wordt uitgevoerd door de Radboud Universiteit Nijmegen in opdracht van Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Deze vragenlijst is voor alle opleidingen en beroepen van belang. Wij willen graag weten wat jij vindt van het aanleren van gezond en veilig werken in jouw mbo-opleiding. Er zijn geen 'goede' of 'foute' antwoorden; het gaat om jouw persoonlijke ervaringen, om jouw eigen oordeel. Als een vraag niet van toepassing is, kun je dat aangeven.

Heb je vragen over het onderzoek of problemen bij het invullen: Mail dan naar gvwstudent@its.ru.nl.

Vul hieronder je inloggegevens uit de brief in en klik op Start om te beginnen met de vragenlijst

Link

Voorbeelden Aanleren gezond en veilig werken:

- *Bewustwording en leren herkennen van arbeidsrisico's*
- *Leren om gaan met arbeidsrisico's / situaties die gevaarlijk en ongezond kunnen worden:*
 - *Denk b.v. aan werken met machines, rijden met heftrucks, werken op hoogte, werken in slechte lichamelijke werkhouding, werkdruk/ werkstress, omgaan met agressie en geweld, intimidatie van klanten en patiënten, stofexplosies, werken met elektriciteit, schoonmaken van mestsilo's, werken in kruipruimtes, blootstelling gevaarlijke en/of voor de gezondheid schadelijke stoffen of aan al dan niet radioactieve straling (materiaal), omgaan met besmettelijke dieren of mensen, enzovoorts.*
- *Leren welke persoonlijke beschermingsmiddelen je moet gebruiken.*

- *Leren hulpmiddelen (zoals tilhulpen, liften) te gebruiken.*
- *Leren het gesprek aan te gaan over gezond en veilig werken op het werk (bijvoorbeeld over werken onder werkdruk/tijdsdruk of over onveilige situaties).*

Link:

Juvat Westendorp

Acteur, danser en choreograaf. Eigenaar van de Juvat Dance Academy

"Wat ik wil bereiken met het ambassadeurschap ligt dichtbij mijn eigen doelstelling: mensen en vooral kinderen inspireren om het beste uit hun leven te halen. Het dansen heeft mij in ieder geval veel zelfvertrouwen gegeven. Ik wil graag een voorbeeld zijn voor kinderen."

De workshop van Juvat zal in overleg gepland worden en plaats vinden voor 1 februari 2015.

http://www.allesisgezondheid.nl/Alles_is_Gezondheid/Ambassadeurs

Blok 1 Achtergrondkenmerken

1. Je volgt de opleiding

- Naam opleiding (DUO)
- Niveau opleiding (DUO)
- Leerweg opleiding (DUO)

2. Klopt dit? Ja 0 Nee 0

Bij nee:

3. Hieronder kun je de gegevens corrigeren.

Naam: Niveau: keuze 2,3, 4 Leerweg: Keuze Bol of bbl Ik heb mijn diploma van deze opleiding (nog) niet behaald 0

Voor allen:

Heb je aanvullingen over je mbo-opleiding? Dan kun je die hieronder opschrijven.

--

Blok 2 Laatste stage en (leer)werkplek

Toelichting:

- De vragen worden gesteld aan leerlingen van zowel de bbl- als de bol-opleidingen:
 - Voor de bbl-opleiding: De vragen gaan over de **leerwerkplek** in het bedrijf waar je werkzaam bent.
 - Voor de bol-opleiding: De vragen gaan over de stages in je mbo-opleiding. Vul de volgende vragen in voor je **laatste stage** van de mbo-opleiding.
- Het gaat **niet** om vakantiebaantjes en bijbaantjes en vrijwilligerswerk.
- Aanvinken wat van toepassing is.

1. Bij wat voor soort bedrijf heb je een leerwerkplek, loop je stage of heb je stage gelopen?

Vink aan wat van toepassing is voor jouw laatste stage of de leerwerkplek in het bedrijf waar je werkt

Het is een bedrijf in de	Vink aan	Voorbeelden (in link)
Landbouw, bosbouw en visserij		Tuinbouw, akkerbouw, hoveniersbedrijf, loonbedrijf, diervoorzorg, jacht en bosbouw.
Industrie		Allerlei fabrieken waar in grote hoeveelheden producten gemaakt worden. Voedsel, textiel, papier, elektronica, machines, apparaten, instrumenten, kranten en boeken, etc.
Metaal		Bedrijven die metaal produceren en verwerken.
Energievoorziening		Aanleg kabels en leidingen, werken in kolen- en gascentrales, elektriciteitshuisjes, enz.
Waterbedrijven en afvalbeheer		Vuilnisdiensten, waterzuivering, waterwinning, afval ophalen en verwerken.
Bouw		Bouw van wegen en huizen, aanleg industrieterreinen, grondverzet en waterwerken.
Handel		Groothandel en detailhandel, markten en (web)winkels, reparatie van auto's.
Vervoer en opslag		Bedrijven in de transportbedrijven of logistiek. Vervoer van personen of vracht over de weg, het water het spoor of door de lucht. Havens, rangeerterreinen, spoor, enz.
Horeca		Catering, cafés, restaurants, hotels, B&B, kampeertreinen.
Informatie en communicatie		Omroepen, telecommunicatie, webhosting, productie en distributie van films en andere opnames.
Financiële dienstverlening		Boekhoudkantoor, hypotheekwinkels, verzekeringen, beleggingen, vermogensbeheer, etc.
Verhuur en handel van onroerend goed		Activiteiten gericht op onroerend goed, architectenbureaus, makelaars, etc.
Specialistische zakelijke diensten		Reclamebureaus, advertentiemarkt, markt- en opiniebureaus, etc.
Verhuur en overige zakelijke diensten		Verhuur van tentoonstellingsmateriaal, uitzendbureaus, schoonmaakbedrijven, reisbureaus, personeelsbeheer, facility management, beveiliging, etc.
Openbaar bestuur en overheidsdiensten		Gemeente, waterschap, belastingdienst
Gezondheids- en welzijnszorg		Ziekenhuis, thuiszorg, apotheek, verpleeghuis, jeugdzorg, etc.
Cultuur, sport en recreatie		Sportparken, recreatieplassen, pretparken, musea, dierenparken, loterijen, etc.
Overige dienstverlening		
Anders: . . .		

2. Hoe groot is het bedrijf waar je stage loopt of een leerwerkplek hebt?

Er werken in het bedrijf ongeveer:

- 1 tot 5 mensen 0
- 5 tot 19 mensen 0
- 20 tot 49 mensen 0
- 50 tot 99 mensen 0
- meer dan 100 mensen 0
- weet niet 0

Alleen voor oud-studenten:

3. Heb je het afgelopen jaar gewerkt?

Het gaat niet om vakantiebaantjes of bijbanen die niets met je opleiding te maken hebben.

- ja 0
- nee 0

Vraag 4 alleen voorleggen bij antwoord op vraag 3=ja

4. Sluit de inhoud van het werk dat je nu doet, of het afgelopen jaar gedaan hebt, aan bij de opleiding die je gevolgd hebt?

- ja, goed 0
- ja, redelijk 0
- nee, nauwelijks 0
- nee, helemaal niet 0
- n.v.t 0

Blok 3 Overleg over en toezien op gezond en veilig werken in bedrijf

Instructie:

- *Geef hieronder aan wat je ervaringen zijn met de volgende situaties.*
- *Vink aan wat van toepassing is.*
- *Als de situatie de ene keer wel en de andere keer niet voorkomt kun je beslissen of deze vaak of soms voorkomt.*

De vragen hebben betrekking op:

- *Volg je een bbl-opleiding? De vragen gaan over de leerwerkplek in het bedrijf waar je werkzaam bent (geweest) en van waaruit je de opleiding volgt.*
- *Volg je een bol-opleiding? De vragen gaan over je stages.*
- *Antwoordcategorieën: altijd, vaak, soms, nooit*

1. Bij de start van mijn leerwerkplek/stage(s) is met mij besproken wat de risico's voor veiligheid en mijn gezondheid zijn van het werk voor mezelf en mijn collega's.
2. Iedere keer als ik nieuw of ander werk doe, krijg ik voorlichting en/of instructie hoe ik dat gezond en veilig moet doen. (*Bijvoorbeeld: werken aan een nieuwe machine of op een nieuwe werkplek op je laatste stage of leerwerkplek.*)
3. Ik weet wat ik moet doen als er een onveilige situatie op de stage-/leerwerkplek optreedt
4. Er is op mijn stage-/leerwerkplek toezicht op de stagiaires en werknemers om zich te houden aan de regels voor gezond en veilig werken (*Bijvoorbeeld: beschikbare (technische) hulpmiddelen of niet alleen werk uitvoeren dat met minstens twee personen moet worden uitgevoerd, pauzes en rusttijden in acht nemen, etc.*)
5. Mijn leidinggevende staat open voor kritische opmerkingen over gezond en veilig werken
6. Mijn collega's staan open voor kritische opmerkingen over gezond en veilig werken

Trainingen gericht op gezond en veilig werken

Antwoordcategorieën: Ja, nee

7. Ik heb op de stage/leerwerkplek een aanvullende training (workshop of opleiding, etc.) gehad om veilig en gezond te kunnen werken

Alleen oud studenten:

8. Ik heb in de eerste baan na mijn mbo-opleiding een aanvullende training (workshop of opleiding, etc.) gehad om veilig en gezond te kunnen werken

- Bij 7 (en/of) 8 antwoord ja:

9. Waarom heb je de aanvullende training gericht op gezond en veilig werken gevolgd
- a) De training vormt een onderdeel van de mbo-opleiding.
 - b) Wat ik op school leer voldoet niet (geheel) aan de eisen van het bedrijf, daarom is een aanvullende training nodig.
 - c) Wat ik op school leer voldoet wel maar in het bedrijf is er continue aandacht voor veilig en gezond werken.
 - d) De situatie in het bedrijf is te specifiek. Het bedrijf verwacht niet dat de school ons alles in de opleiding aanleert
 - e) De aangeboden opleiding heeft betrekking op specifieke taken van medewerkers ten aanzien van veiligheid en gezondheid (BHV-ers, brandweer, medewerkers veiligheid, etc.)
 - f) Andere redenen
 - g) Niet van toepassing 0

- Bij ja op b:

10. De training die ik gevolgd heb zou op school gegeven moeten worden. Ja 0 nee 0

- a. Wat is de naam van de training die heb je gevolgd?

Naam van de gevolgde training.....

Niet verplicht

Blok 4 Afstemming tussen school en bedrijf

Geef jouw mening over de volgende stellingen:

Vink aan wat van toepassing is

Antwoordcategorieën: mee eens, neutraal, mee oneens

1. Er moet tijdens het gesprek (over de stage of de leerwerkplek) van de school en het bedrijf met mij aandacht worden besteed aan gezond en veilig werken.
2. Er moet op school, voordat ik op stage ga / op mijn leerwerkplek begin, aandacht voor gezond en veilig werken zijn.
3. Het leerbedrijf moet nagaan of een stagiaire goed op de hoogte is van de regels voor gezond en veilig werken en erop toezien dat een stagiaire volgens deze regels werkt.
4. Aanleren van gezond en veilig werken hoort een vast onderdeel te zijn van het leerwerktraject / stage-plek.
5. De situatie op het bedrijf is zo specifiek: gezond en veilig werken kun je alleen maar op het bedrijf leren, niet op school.
6. De school ondersteunt mij om ongezond of onveilig werken op de stage-/leerwerkplek te bespreken.

Blok 5 Arbeidsongeval en ziekte (op werk en/of school)

Vink aan wat van toepassing is

Antwoordcategorieën: ja, nee

1. Ben je in de afgelopen 12 maanden ziek geworden door je stage / je leerwerkbaan?
2. Ben je in de afgelopen 12 maanden op je stage / je leerwerkplek gewond geraakt of betrokken geweest bij een ongeval of voorval?
3. Ben je in de afgelopen 12 maanden op school tijdens een les gewond geraakt of betrokken geweest bij een ongeval of voorval?

Alleen voor degenen die ziek zijn geworden of ongeval hebben gehad:

- *Antwoordcategorieën: mee eens, neutraal, mee oneens*

Mijn ongeval of ziekte had voorkomen kunnen worden als mijn kennis, houding en vaardigheden voor wat betreft gezond en veilig werken beter op peil waren.

Indien mee eens:

Kun je aangeven hoe jouw ongeval of ziekte voorkomen had kunnen worden?

- a) Ik had op school beter moeten opletten.
- b) De school had dat mij beter moeten aanleren.
- c) Het leerbedrijf had mij beter moeten aanleren.
- d) Ik heb gewoon pech gehad
- e) Ik had zelf beter kunnen opletten
- f) Anders

Blok 6 Oordeel over de mbo-opleiding

De mbo-opleiding leidt op voor een beroep. Gezond en veilig kunnen werken is onderdeel van dat beroep, van jouw vakmanschap.

Antwoordcategorieën: Cijfer 1 tot 10 aanklikken, 0 = weet niet

- Geef jouw school een cijfer voor het aanleren van **veilig** werken ter voorbereiding op je stage of leerwerkplek
- Geef jouw stagebedrijf/leerwerkplek een cijfer voor het aanleren van **veilig** werken als onderdeel van je vakmanschap
- Geef jouw school een cijfer voor het aanleren van **gezond** werken ter voorbereiding op je stage
- Geef jouw stagebedrijf/leerwerkplek een cijfer voor het aanleren van **gezond** werken als onderdeel van je vakmanschap

Toelichting:

*Heb je genoeg kennis, vaardigheden en de juiste instelling geleerd om gezondheidsklachten, ziekteverzuim en ongevallen te voorkomen? Leer jij in de mbo-opleiding **goed** genoeg om gezond en veilig te werken?*

Of moet de mbo-opleiding aangepast worden?

Hierna zijn deze vragen uitgewerkt naar verschillende aspecten van gezond en veilig werken.

Maar het onderzoek wordt onder veel verschillende opleidingen uitgezet. Niet alle vragen zijn daarom voor jou van toepassing. Je kunt dan antwoordcategorie 'niet van toepassing' aanklikken. Het gaat om jouw persoonlijke ervaringen, om jouw eigen oordeel.

*We vragen naar de mbo-opleiding. Je kunt aangeven of je op **school** en/of het **leerbedrijf** (stage-/leerwerkplek) goed geleerd hebt te handelen.*

Het gaat dus om stages en/of leerwerkplekken in de mbo-opleiding die je volgt. Het gaat niet om vakantiebaantjes en bijbaantjes en vrijwilligerswerk.

5. Heb je in de in de mbo-opleiding goed geleerd om:

Antwoord categorieën:

- Nee: Niet goed geleerd op school **en/of** leerbedrijf
 - Ja: Goed geleerd op school **en** leerbedrijf
 - Niet van toepassing
 - Weet niet (meer)
- a) de risico's van het vak te herkennen en er bewust om te gaan.
 - b) mijn eigen gezondheid te bewaken.
 - c) de juiste lichaamshouding aan te nemen om het lichaam te ontlasten (*inclusief het werken met zware lasten en veel staan en zitten*).
 - d) herhalende bewegingen in het werk zodanig uit te voeren dat op langere termijn het werk geen klachten veroorzaakt (*knippen, typen, kassa afhandelen, etc.*).
 - e) vaardigheden zo goed te oefenen dat ik veilig en gezond kan werken.
 - f) veilig te werken in mogelijk gevaarlijke situaties (*bv. met twee man werken, juiste PBM's, technische voorzieningen*).
 - g) persoonlijke beschermingsmiddelen op de juiste wijze te gebruiken (*handschoenen, maskers, veiligheidsbrillen, etc.*).

- h) hulpmiddelen goed te gebruiken (*tilhulpen, liften, instellingen bureaustoel, etc.*).
- i) alert te zijn op technische voorzieningen om veilig gezond te werken (*balustrades, noodstops, afzuiginstallaties, e.d.*).

Bij antwoord NEE worden de items opnieuw aangeboden met steeds de vraag.

6. Hoe belangrijk vindt je het dat de opleiding verbetert op deze punten van aanleren van gezond en veilig werken?
- heel erg belangrijk
 - belangrijk
 - neutraal
 - niet belangrijk
 - helemaal niet belangrijk
 - weet niet

Indien (heel) belangrijk:

6b Waar in de mbo-opleidingen moet dit punt worden aangeleerd?

Maak een keuze:

- op school
- op het leerbedrijf (stage/leerwerkplek in bbl)
- op school en op het leerbedrijf
- anders

Indien neutraal, niet zo belangrijk, onbelangrijk.

6c Waarom vindt je het niet zo belangrijk dat de mbo-opleiding verbeterd wordt op dit punt van aanleren van gezond en veilig werken?

Vink aan wat je van toepassing vindt.

- Dit punt van aanleren van gezond en veilig werken hoort niet in de opleiding thuis.
- Dit punt van aanleren van gezond en veilig werken is zo bedrijfsspecifiek, dat kan niet in de opleiding aangeleerd worden.
- Anders.....

7. Ik heb in de opleiding goed geleerd om:

Antwoord categorieën:

- *Nee: Niet goed geleerd op school **en/of** leerbedrijf*
- *Ja: Goed geleerd op school **en** leerbedrijf*
- *Niet van toepassing*
- *Weet niet (meer)*

- a) het gesprek aan te gaan met mijn leidinggevende en collega's over gezond en veilig werken (*ook werken onder werkdruk/en tijdsdruk*).
- b) te weten welke taken ik wel en niet mag doen in verband met de wettelijke beroepseisen.
- c) dat ik als stagiaire/werknemer een eigen verantwoordelijkheid heb als het gaat om gezond en veilig werken.
- d) goed om te gaan met werkdruk (*veel taken onder tijdsdruk moeten uitvoeren, snel werken, overwerk, pauzes en rustperiodes in acht nemen*).
- e) mijn eigen werk goed te plannen.
- f) om te gaan met intimidatie, pesten of agressie op de werkvloer.
- g) veiligheidsinstructies op te volgen.

Bij antwoord NEE worden de items opnieuw aangeboden met de vraag.

Opzet en antwoordcategorieën idem vraag 6

8a Hoe belangrijk vindt je het dat de opleiding verbetert op deze punten van aanleren van gezond en veilig werken?

8b Waar in de mbo-opleidingen moet dit punt aangeleerd?

8c Waarom vindt je het niet zo belangrijk dat de mbo-opleiding verbeterd wordt op dit punt van aanleren van gezond en veilig werken?

9. Ik heb in de opleiding goed geleerd om op de juiste wijze te werken:

Hieronder is een aantal specifieke onderwerpen opgenomen.

Bij de laatste vraag kun je aspecten van gezond en veilig werken die je in deze vragenlijst nog mist, aanvullen.

Antwoord categorieën:

- Nee: Niet goed geleerd op school **en/of** leerbedrijf
- Ja: Goed geleerd op school **en** leerbedrijf
- Niet van toepassing
- Weet niet (meer)

a) met trillende of schuddende gereedschap, apparaten of voertuigen werken

b) te werken in omgevingen met lawaai (*hard praten nodig om verstaanbaar te zijn*).

c) te werken met water of waterige oplossingen.

d) om te gaan met stoffen die de huid kunnen irriteren (*zoals lijm, verf, schoonmaakmiddelen, geneesmiddelen, bestrijdingsmiddelen*).

e) om te gaan met stoffen die de longen en ogen kunnen irriteren (*zoals damp van oplosmiddel, uitlaatgas, rook, meel- en graanstof, stof van steen of beton, asbest*).

f) om te gaan met mogelijk besmette personen, dieren of materiaal.

g) Alle overige aspecten en risico's van gezond en veilig werken waarvan jij vindt dat er in de opleiding **onvoldoende** aandacht voor is. Mis je nog een onderwerp in de voorgaande vragen? Geef dan hieronder een beschrijving.

Niet verplicht

Bij antwoord NEE worden de items opnieuw aangeboden met de vraag.

Opzet en antwoordcategorieën idem vraag 6

- 10a Hoe belangrijk vindt je het dat de opleiding verbetert op deze punten van aanleren van gezond en veilig werken?
- 10b Waar in de mbo-opleidingen moet dit punt worden aangeleerd?
- 10c Waarom vindt je het niet zo belangrijk dat de mbo-opleiding verbeterd wordt op dit punt van aanleren van gezond en veilig werken?

10. Heb je nog aanvullingen op de door jou aangegeven punten?

Je kunt aangeven wat binnen de mbo-opleiding beslist aangepast moet worden. Of je kunt aanbevelingen doen over de manier waarop jij vindt dat de mbo-opleiding aangepast moet worden.

Wat:

Manier waarop:

Niet verplicht

11. Heb jij een erg goed voorbeeld van een mbo opleiding waar gezond en veilig werken goed wordt aangeleerd?

Mijn voorbeeld:

Ik vind dit een goed voorbeeld omdat:

Met wie moeten wij dan contact opnemen om meer te weten te komen over dit voorbeeld?

Niet verplicht

Blok 7 Tot slot en dank

Dit is het einde van de vragenlijst. Wij danken je hartelijk voor jouw medewerking!

Heb je opmerkingen over dit onderwerp? Dat kun je deze hieronder aangeven:

Niet verplicht

Onder de deelnemers aan het onderzoek worden een Ipad, 10 cadeaubonnen en een dansworkshop van Juvat verloot. Geef hieronder aan wat je wilt.

Ik wil in aanmerking komen voor een Ipad 0 Cadeaubon 0 Workshop van Juvat 0

De onderzoekers gaan verder met het onderzoek. Het kan zijn dat we later nog vragen hebben. Mogen we je dan bellen of mailen? Ja 0 Nee 0

Wil je in aanmerking komen? Vul dan je gegevens in. Wij zullen deze gegevens natuurlijk verder strikt vertrouwelijk behandelen en niet koppelen aan de ingevulde antwoorden.

- Naam
- Email adres
- Telefoonnummer